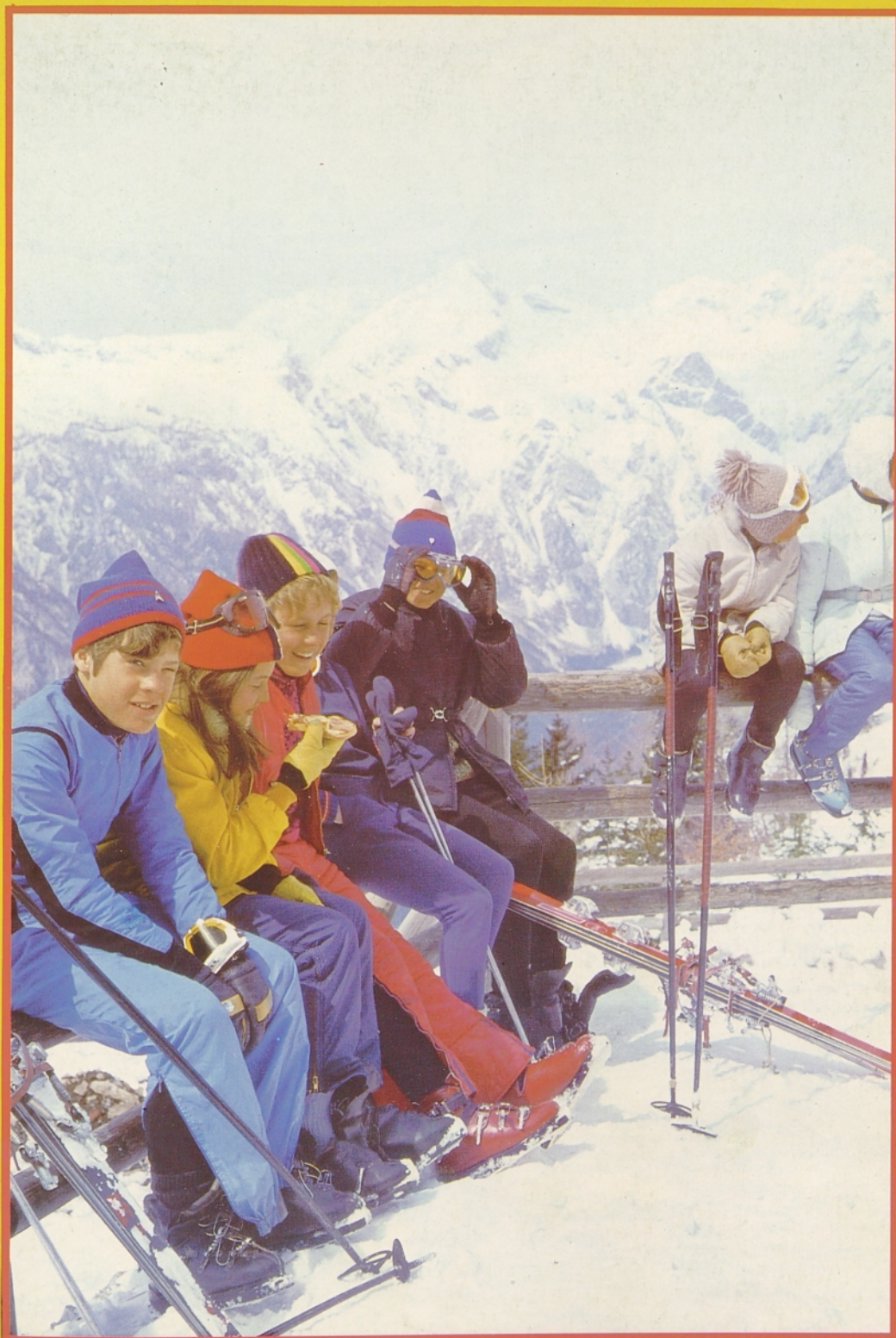

Rodna gruda

Slovenija

The fastest way to Ljubljana
with

YOUR TRAVEL AGENT:

DC-10
MOODONNELL DOUGLAS

Yugoslav Airlines
61000 Ljubljana, Miklošičeva 34
JAT offices in:

AMSTERDAM
FRANKFURT
LOS ANGELES
LYON
LONDON
MALTA
NEW YORK
MADRID
PARIS
MELBOURNE

ZÜRICH
MILAN
AMMAN
MOSCOW
ATHENS
MUNICH
OSLO
BAGHDAD
BERLIN GDR
PERTH
BERLIN WEST

PRAGUE
BIRMINGHAM
ROME
BRUSSELS
SINGAPORE
BUDAPEST
CLEVELAND
STUTTGART
CHICAGO
STOCKHOLM
CAIRO
SYDNEY

COPENHAGEN
DAMASCUS
TOKYO
DETROIT
DÜSSELDORF
TORONTO
GOTHENGURG
TRIPOLI
HAMBURG
VIENNA
ISTANBUL

XIV zimske
olimpijske igre
Sarajevo 1984

XIV Olympic
Winter Games
Sarajevo 1984

XIVèmes jeux
olympiques d'hiver
Sarajevo 1984

Official Olympic Carrier

II 130327

Rodna gruda

Slovenija

Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos
por el mundo

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/210-732

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/210-716
Telefon uprave 061/210-757

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednica

Jagoda Vigele

Oblikovanje

Janez Reher, Franc Valetič

Oblikovanje naslovne strani:

Irena Majcen

Uredniški odbor

Marko Kern, Zvone Kržišnik, Tadej Labernik,
Marko Pogačnik, Jože Prešeren, Ina Slokan,
Mila Šenk, Jagoda Vigele, Matjaž Vizjak,
Janez Zrnec

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), dr. Vladimir
Klemenčič, Anna Krasna, Mira Mihelič,
Ernest Petrin, Milan Pogačnik, Drago Seliger,
Lenart Šetinc, Ciril Šter, Ciril Zlobec

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina),
Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)
Revija izhaja vsak mesec,
8. in 9. številka izideta skupno.

Letna naročnina

Jugoslavija 330 din, Avstrija 170 Asch,
Avstralija 10 aus. \$, Anglija 6 Lstg., Belgija
420 Bfr, Danska 80 Dkr, Finska 48 FM,
Francija 60 FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija
13.000 Lit, Kanada 13 can \$, ZR Nemčija
25 DM, Norveška 65 Nkr, Švedska 60 Skr,
Švica 20 Sfr, ZDA - U. S. A. 11 US \$,
Južnoameriške države 11 US \$.

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna
Amerika 22 US \$, Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun:
50100-620-107-257300-2818/5
pri Ljubljanski banki - Plačilo je možno
tudi po mednarodni poštni nakaznici ali
s čekom, naslovljenim na »Slovenska
izseljenska matica« v priporočenem pismu.
Poština plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka po pristojnem
sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973

Vaša pisma	2
Dogodki	4
Jugoslavija in svet, Gospodarske novice	6
Kako nastaja Elanova tekmovalna smučka	8
Intervju: Ameriška leta Frances Vidrove	12
Stoletne legende	14
Dobri človek iz Duisburga	16
Po Sloveniji	18
Turistični vodnik	20
Naravni zakladi Slovenije - Logarček	21
Slovenija v mojem objektivu - foto: Leopold Korat	22
Sprehod po slovenskih galerijah	24
Korenine - Staro in novo leto	26
Umetniška beseda - Ivan Pregelj: Karneval	28
Mladim po srcu	30
Vaše zgodbe - Andrej Štritof	32
Naši po svetu	34
Nove knjige	38
Materinščina	40
Mislimo na glas	41
Filatelija, Slovenski lonec, Vaš kotichek	42
»Planšarji« Jane a Jeršinovca na turneji po Avstraliji	44

Slika na naslovni strani:
Na smučanju
Foto: Mirko Kambič

urednik
vam

vaša
pisma

Spet je tu december in z njim čas, ki nosi s seboj svoje decembrske tradicije – srečno, veselo, zdravo, zadovoljno, uspešno itd. prihodnje leto in seveda želje po veselih božičnih in drugih praznikih. Ali ni vse skupaj že zgolj navada? Najbrž res, res pa je tudi, da je to navada, ki se ji vdajamo vsi, ki se vsi prepuščamo trenutnemu veselju, v kakršnega nas zanese in tudi vsak po svoje nekaj prispevamo, da je tako. Pa dajmo tako tudi vnaprej, zaželimo si na svetu sreče in miru in zdravja in vsega tistega, kar lahko k temu prispeva.

Tudi v Sloveniji in Jugoslaviji – kot povsod drugod po svetu – vlada v tem času posebno razpoloženje, ki ga ne morejo pokvariti še tako črnoglede napovedi gospodarstvenikov. Slabo voljo znamo kaj hitro spremeniti v dobro, neugodno napoved spremeniti v upanje, da bo bolje, da nam bo pomagala sreča.

Ne morem mimo tega, da ne bi omenil našega Slovenskega koledarja, ki v našem uredništvu že nekaj mesecev vnaprej napoveduje skok v novo leto. Številni izmed vas ste ga že prejeli, morda pa bo koga spodbudil k naročilu ali k obdaritvi z njim nekoga drugega tudi ta moj prispevek. Tudi letošnji koledar smo v uredništvu zasnovali tako, da bi našim ljudem po svetu prinesel kar največ odgovorov na vprašanja – od kod smo pravzaprav doma? Vsakdo izmed vas ve, od kod je doma, tega vam ne bi bilo treba pripovedovati. Želeli pa smo vam prikazati našo domovino z nekaterih novih zornih kotov, s takih, ki jih morda še niste poznali.

Približno tako, kot pišemo v koledarjevem uvodnem prispevku, kjer znani slovenski družbeni delavec Franc Šetinc po nobelovcu Ivu Andriću imenuje Slovenijo *neveliko* deželo, da bi se izognil pridevniku majhna. In za to ima dovolj razlogov, saj je v naši deželi toliko posebnosti, toliko lepot, toliko kontrastov, kot jih skoraj ne more biti v tako *neveliki* deželi.

Odkrivamo vam tudi številne posebnosti naše dežele, seznanjamo vas tudi s številnimi ljudmi v izseljenstvu, ki imajo za seboj pisane življenjske poti – pogosto še sami ne vemo, kaj vse doživljajo naši ljudje po svetu. Še posebej vam žele v koledarju ugajati barvne fotografije prelepih slovenskih krajev. Paše za oči in branje v koledarju res več kot zgolj za praznične dni!

Srečno 1984 vam želimo vsi!

Jože Prešeren

Delili smo ljubezen in žalost – po slovensko

Minilo je že precej časa, odkar sem bil v Jugoslaviji in se udeležil poletne šole slovenskega jezika 1983. Teško se je bilo spet navaditi na vsakdanje življenje na Nizozemskem. Tečaj mi bo ostal v lepem spominu. Zame je pomenil tudi počitnice, ki so bile ene najlepših, kar sem jih kdaj imel, zagotovo pa najbolj poučne. Veliko lepega in zanimivega smo videli in se marsičesa naučili. Seveda ni šlo vse z lahkoto, vendar v tako kratkem času in v taki vročini ni bilo od nas mogoče pričakovati kaj več.

V začetku tečaja smo bili vsi zelo nesigurni in nerodni in je prvi teden težko minil. Zadnji teden pa so se nam jeziki razgibali in smo bili kot ena velika družina in smo delili ljubezen in žalost – po slovensko.

Še enkrat bi se rad zahvalil vsem tistim, ki so tako dobro organizirali ta tečaj, in vsem predavateljem, ki so imeli tako potrpljenje z našim neznanjem.

Za konec naj pripomnim še to, da so doma ugotovili, da zdaj boljše govorim po slovensko in za to tudi gre! Za naslednje šole vam želim še veliko uspeha. Predlagal bi vam, da bi prihodnjič v večernih urah organizirali kake dejavnosti (folklorne plese in podobno) za udeležence, ki bi se tako še nekaj naučili in se ob večerih ne bi dolgočasili. Lepe pozdrave!

Alexander Buczynski, Baarn,
Nizozemska

Srečanje z Ivom Robićem

Pravzaprav ga poznam že dolgo in vedno je bil moj

najljubši pevec, letos pa sem imela priložnost, da sem ga spoznala tudi zasebno. Na počitnicah sem bila v Ičićih pri Opatiji, kjer prebiva v svoji hiši poleti Ivo Robić. Pravkar se je vrnil s tritedenske turneje po Ameriki, kjer so ga zelo lepo sprejeli. V Ičićih pod Učko se najbolj oddahne po svojih potovanjih. Morje je tukaj bistro in čisto, vse je polno zelenja in cvetja.

Ivo Robić je pel v hotelih Continental in Adriatic v Opatiji. Njegov nastop je vedno pravo doživetje. Najprej pozdravi goste, svoje poslušalce v več jezikih, se vmes tudi kaj pošali, nato pa zapoje s svojim prelepim glasom, da ga je veselje poslušati. Gostje pogosto zapojejo z njim, aplavz je dolg in prisrčen, vmes vzkliki »Bravo, Ivo!« Oboževalci stojijo v vrsti za avtograme. Ivo res zna pričarati domače razpoloženje, vsi vedo, da je svetovno znan, največja pevska zvezda, obenem pa preprost in skromen.

Kaj se še lahko napiše o meni, se je skromno branil, saj že vsi vedo vse. Vendar je rad odgovarjal na moja vprašanja. Zvečer smo po večerji dolgo sedeli na terasi in se pogovarjali ob kozarcu dobrega vina. Ivo je zelo gostoljuben, trudi se, da se njegovi gostje dobro počutijo. Njegova žena Marta je prav tako odlična gostiteljica in kuharica. Njihov vrt je prekrasen, poln rož, ki jih sama negujeta.

Ivo pripoveduje: »Rojen sem bil v Bjelovaru, kjer je bil moj oče sodnik. Imam dva brata, eden je zdravnik, Nino pa je pri RTV Ljubljana, prej je pel tudi on. V začetku dolgo nisem vedel, kakšen poklic si bom izbral, toda usoda je nanescila, da sem postal pevec. Takrat zabavne glasbe sploh še ni bilo. Vse je bilo novo, v razvoju. Šele ko je prišel prvi zagrebški festival, kjer sva pela le dva, Rajka Vali in jaz, vsak po nekaj melodij, se je nakazovala nadaljnja, uspešna pot. To so bili težki, a lepi časi. Delali smo z ljubeznjo do glasbe. Pozneje se je na žalost vse tako skomercializiralo. Moji najljubši prijatelji so bili in so

Lep spomin z dopusta na Jadranu: Ivo Robić in Erika Škraban-Leist

ostali godbeniki. Dolga leta sem pel v hotelu Kvarner v Opatiji. Tja so prihajali gostje z vseh vetrov, vseh jim je bila naša glasba in začeli smo dobivati tudi povabila za nastope drugod. Najprej v Avstrijo, nato v ČSSR, pa v ZR Nemčiji.

V ZR Nemčiji sem dosegel ogromen uspeh s pesmijo »Morgen«. Od tod sem odšel v Ameriko, kjer sem ostal precej dolgo. Bil sem zelo lepo sprejet in tam sem se naučil marsikaj, kar mi je zelo koristilo. Pel sem v ameriških klubih in v showih s Perryjem Comom, Edom Sullivanom, Dickom Clarkom... Bil sem »star of the show«. Vzdušje je bilo res fantastično, tega ne bom pozabil nikoli...

Nato so se vrstila gostovanja po vsem svetu, med drugim tudi v Avstraliji, na Japonskem, Sovjetski zvezi. Vendar sem se vedno rad vračal v Ameriko. V ZR Nemčiji sem spoznal tudi producenta Berta Kaempferja, s katerim sva sodelovala dolga leta.

Nato nam je Ivo Robić pripovedoval o svojih zadnjih nastopih v ZR Nemčiji, o krapinskem festivalu, za katerega je napisal dve pesmi, o novi plošči, ki bo še letos izšla pri Jugotonu. Malokdo ve, da je Ivo Robić sam skomponiral prek 100 skladb. Še veliko zanimivosti smo izvedeli v pogovoru z Ivom Robićem, prijetni so bili pogovori z njim. Rada se spominjam teh počitnic in upam, da se prihodnje poletje spet srečamo.

Erika Leist, Buchen, ZR Nemčija

Ljubljancanka

Zelo sem vesela, da sem iz Ljubljane, saj je v Rodni grudi pogosto kaj novega o

tem mestu. Očeta sem izgubila že pred leti, mama pa nas je za vedno zapustila lansko leto. Bila sem doma na pogrebu. Pokopana je zelo blizu skupnega grobišča, kjer so pokopali ostanke žrtev letalske nesreče na Korziki. Zelo je bilo žalostno.

V Ljubljani imam še pet sester, ki so vse poročene in smo si z vsemi zelo blizu. Ena od sester je zaposlena v tiskarni Ljudske pravice.

Naj vam še povem, da mi je revija zelo všeč, enako tudi mojemu možu Francu. Hvala lepa za dobro delo in še tako naprej, pa bomo zadovoljni. Lep pozdrav tudi vsem mojim sestram v Ljubljani!

Tatjana Sever, Edmonton, Kanada

Gruda rodne zemlje

Pošiljam ček za naročino za Rodno grudo. Revija nam je zelo všeč. Pomeni nam kot žarek domačega sonca, gruda z rodne zemlje, ko vsak mesec pripotuje k nam. Pri nadaljnjem delu vam želimo še mnogo uspehov. Pozdravljam vse rojake doma in po širnem svetu.

Martina Stimpfel, Willoughby, OH, ZDA

Lokev na Krasu

V zadnji številki, ki sem jo dobila, je bil tudi popis moje rojstne vasi Lokve na Krasu. Slika tabora me spominja na dni, ko smo imeli tam pevske vaje. Naš učitelj je bil gospod Hreščak iz Sežane, ki se je poročil v Lokvi z gospodično Marico Lantieri, ki je izhajala iz grofovke rodovine. Rodili so se jima trije otroci Dušan, Milan in hčerka Verica, ki je postala žena gospoda Beblerja. V Lokvi smo bili

sosedje, pri nas doma smo imeli gostilno. Vse je bilo lepo, dokler ni zavladal fašizem, ko smo po končani prvi svetovni vojni prišli pod Italijo. Potem smo šli vsak svojo pot. V spominu pa imam, kako smo se dobro imeli. Zdaj imam na grbi že 87 let. Rodna gruda mi krajša čas in obuja spomine, saj so se skoraj vsi moji znanci preselili od tod, šli so tudi v kraje, od koder ni vrnitve. Iskreno pozdravljam vse sotrudnike Rodne grude.

Frances Glaser, New Smyrna Beach, FL, ZDA

Lajša nam domotožje

Spet je naokrog čas za obnovo naročine za ta priljubljeni list, ki nam lajša domotožje po naši ljubi stari domovini. Kar je več, pa naj bo v podporo listu.

Že prvi dan, ko jo dobim, vse preberem, potem pa hodim v mislih po lepih krajih, ki jih tako lepo opisujete. Prav škoda je, da mi leta in zdravje ne dopuščata več, da bi spet obiskala domače kraje.

Jennie Opalk, Ft. Lauderdale, FL, ZDA

Reviji želim še dolgo življenje

Rodno grudo zelo rada berem. Ne vem, koliko časa mi je še namenjeno, ker sem stara že 78 let. Jaz niti nisem vedela, da Rodna gruda izhaja. Po naključju sem jo videla pri prijateljici in sem si jo takoj naročila.

Nepozaben sprejem gostov pred piknikom v Škofji Loki. Fotografijo nam je posredovala rojakinja Julia Gorshin iz Pittsburgha, ZDA

Rodni grudi želim še dolgo življenje.

Pa še nekaj: ravno ta mesec je minilo 63 let, odkar sem prišla v to deželo. Naj zadostuje za danes. Roka se mi trese. Najlepše pozdrave vsem v uredništvu.

Mary Sircelj, Sheboygan, WI, ZDA

Najraje po slovensko

Čeravno sem že 75 let v Ameriki, še zmerom najraje ši govorim po slovensko. Če mi je le mogoče, berem tudi slovenske liste, ker je moje srce še vedno v domači govorici, ki smo jo govorili in se je učili v gorjanski šoli, kjer sta poučevali učiteljici Terezija Sterle in Joža Žirovnik. Gorjanska šola je bila pred 80 leti štirirazredna, tu smo hodili v šolo za štiri razrede po pol dneva. Tako sem jaz hodila v šolo šest let in pol. V šoli smo imeli tudi verouk, prvi in drugi razred so učili g. Kaplan, starejše pa g. župnik Ažman. Tako smo bili kar dobro podkovani v vseh ozirih. Bogve, kako je zdaj v Gorjah pri Bledu?

Zdravje mi še kar dobro služi. Imamo posestvo, redimo živino, na domu pa je moja hči, ki je ledik in frej. Sin hodi domov pomagat. On je poročen, delal je v tovarni, zdaj pa je že upokojen.

Slovenski pozdrav vsem Slovencem širom sveta, posebno pa delavcem, ki delajo pri Rodni grudi.

Mary Omejc, Valley, Wash. State, ZDA

dogodki

Balkan naj bo nejedrsko območje

Jugoslavija se je pripravljena udeležiti sestanka strokovnjakov balkanskih držav, ki naj bi bil konec leta v Atenah.

Kot so poudarili v zveznem sekretariatu za zunanje zadeve, bi lahko na atenskem sestanku preučili tudi možnosti za to, da bi Balkan razglasili za nejedrsko območje.

V zveznem sekretariatu za zunanje zadeve poudarjajo, da pomeni spremeniti Balkan v nejedrsko območje hkrati tudi prepovedati uporabo vseh vrst orožja proti katerikoli balkanski državi.

Po drugi strani pa je moč z aktivnim odnosom vseh balkanskih držav do razvoja in dobrega sosedskega sodelovanja odpraviti razlike in spore v tem delu sveta.

Kot je znano, je Jugoslavija odločno podpirala zamisel o ustanovitvi tega območja že od leta 1957, ko je Romunija dala takoj pobudo. To je predsednik Tito potrdil v izjavi leta 1959. Naša država je zainteresirana za večstransko sodelovanje na Balkanu, zato je podprla tudi pobudo predsednika Konstantina Karamanlisa iz leta 1974, ki je pravzaprav pomenila začetek vseh balkanskih sestankov o različnih področjih – gospodarstvu, prometu itd. Tu se je znova pokazalo, kako močno so balkanske države zainteresirane za medsebojno sodelovanje.

Evropski mladinci grade muzej NOB

Iz Finske, ZR Nemčije, Španije, Portugalske, Belgije, Velike Britanije, Luksemburga, s Koroškega, pa tudi iz Celja in Kamnika, je prišlo približno 30 mladincev pod Peco blizu Železne Kaple na avstrijsko Koroško. Sodelujejo na mladinski delovni akciji, ki jo že tretje leto zapored organizira Zveza koroške slovenske mladine. Akcija poteka v kraju, kjer so nacisti 25. aprila

1944 pobili celotno Peršmanovo družino: sedem otrok, očeta, mater in teto. Zažgali so tudi domačijo, ki jo zdaj mladinci iz Evrope preurejajo v spominski muzej NOB.

Tesla na znamki v ZDA

V seriji veliki svetovni izumitelji je ameriška pošta izdala tudi znamko za 20 centov, na kateri je podoba izumitelja našega rodu Nikole Tesle. Za filateliste po Ameriki in drugod bodo znamke dragocena pridobitev. Za nas pa predstavljajo priznanje našemu rojaku.

Cesta po koroškem skladatelju Kernjaku

V Vrbi ob Vrbskem jezeru na Koroškem v Avstriji so cesto, ki vodi v Žopreče, poimenovali po znanem slovenskem ljudskem skladatelju in dirigentu Pavletu Kernjaku, ki je umrl pred štirimi leti. Sklep je toliko bolj pomemben, ker gre pri tem tako za prvo javno počastitev tega plodovitega in popularnega pevca slovenske Koroške, pa tudi za priznanje siceršnjemu delu slovenskih kulturnih ustvarjalcev na Koroškem.

Temeljni kamen za novo portoroško cerkev

V Portorožu so položili temeljni kamen za novo cerkev, za katero so že zgradili zaklonišče in nekatere župnijske prostore. Slovesnost ob polaganju kamna je vodil koprski škof dr. Janez Jenko, udeležili pa so se je tudi predstavniki republiške in obalne komisije za odnose z verskimi skupnostmi, občinski družbenopolitični delavci, duhovniki in krajani. Gre za nadomestno cerkev, ki naj bi jo delavci koprskega

Stavbenika zgradili do jeseni prihodnje leto. Bo precej večja od sedanje cerkvice, ki jo bodo morali podreti v skladu z načrti o urejanju portoroškega središča.

Več kulturnega sodelovanja med Slovenijo in Avstralijo

Konec oktobra je obiskala Slovensko izseljensko matico dr. Janet Gardiner, kulturni ataše ambasade Avstralije v Beogradu. S tajnikom Matice Markom Pogačnikom in sodelavci se je pogovarjala o nadaljnji širitvi sodelovanja med Matico in slovenskimi izseljenci v Avstraliji na kulturnem področju, o večjem vključevanju slovenskih izseljencev v avstralske multikulturne programe ter tudi o možnih predstavitvah slovenske kulturne ustvarjalnosti širši avstralski javnosti. V pogovoru sta razpravljala tudi o možnostih večje pomoči avstralskih šolskih oblasti pri učenju slovenščine za potomce slovenskih izseljencev.

Dr. Janet Gardiner se je o krepitvi kulturnega sodelovanja med SR Slovenijo in Avstralijo pogovarjala tudi z dr. Mirkom Jurakom, profesorjem na germanističnem oddelku filozofske fakultete ljubljanske univerze.

Matjaž Jančar se je vrnil iz Avstralije

V oktobru je bil na uspešni turneji po Avstraliji Ljubljanski okteti, ki je tam gostoval na povabilo slovenskih izseljenskih društev in v organizaciji slovenskega kluba Triglav iz Sydneya. Ta odlični vokalni ansambel je na turneji spremljal tudi predsednik Slovenske izseljenske matice Matjaž Jančar, ki je imel z društvenimi delavci in tudi z nekaterimi avstralskimi oblastmi razgovore o nadaljnjem sodelovanju.

Več o tej turneji in obisku predsednika SIM v Avstraliji bomo poročali v prihodnji številki.

Pred pomembnima jubilejema

V letu 1984 slavita pomembna jubileja dve slovenski organizaciji v Združenih državah Amerike – Slovenska narodna podporna jednota (Slovene National Benefit Society) s sedežem v

Chicago slavi 80-letnico, organizacija Progresivne Slovenke Amerike, ki ima sedež v Clevelandu, pa slavi 50-letnico. Obe organizaciji pripravljata vsaka zase vrsto počastitev in proslav, v katerih naj bi bilo vključenih kar največje število slovenskih izseljencev oziroma njihovih potomcev v ZDA. V te proslave naj bi se po dogovorih po svojih možnostih vključila tudi Slovenska izseljenska matica, ki za prihodnje leto pripravlja turnejo slovenske kulturne skupine med ameriškimi Slovenci.

Ob tem naj omenimo, da je priložnostni članek ob jubileju Slovenske narodne podporne jednote za Slovenski koledar '84 napisal glavni predsednik SNPJ Edward Hribar (v angleškem jeziku), krajši prispevek o zgodovini PSA pa je za Koledar napisala Ina Slokan. (Žal je v prispevku prišlo tudi do neljube tiskovne napake: članice PSA so za priseljski muzej na Ellis Islandu zbrale 6.000 dolarjev in ne 600 dolarjev, kot je »zapisal« tiskarski škrtat!)

V Cankarjevem domu v Ljubljani je bila minulo jesen izredno odmevna in množično obiskana razstava, ki je prek razstavljenih arheoloških izkopanin pripovedovala o Keltih na naših tleh.

Borštnikovo srečanje '83

V Mariboru je bilo v oktobru tradicionalno srečanje slovenskih poklicnih gledališč, ki se v spomin na znanega slovenskega igralca imenuje Borštnikovo srečanje. S svojimi najboljšimi predstavami sezone so na srečanju sodelovala vsa slovenska gledališča razen Slovenskega mladinskega gledališča iz Ljubljane. Posamezne gledališke predstave in srečanja z igralci so organizatorji pripravili tudi v širši mariborski okolici.

Boni za bencin ostanejo

V letu 1984 Jugoslovani ne moremo pričakovati boljše oskrbe z naftnimi derivati, so pred nedavnim poročali jugoslovanski časopisi. Zaradi plačilno-bilančnih težav Jugoslavija ne bo mogla uvoziti toliko drage nafte, kolikor bi je lahko porabila, zato bodo nujne omejitve na vseh ravneh, med drugim tudi pri pogonskem gorivu.

Kot je znano, dobimo Jugoslovani po 40 litrov bencina na mesec za osebne avtomobile, posebej pa je urejeno dodeljevanje goriva za traktorje, motorne stroje, za zasebne obrtnike, za bolnike in druge.

Prvi Jugoslovian iz epruvete

Dragica Veriga, delavka iz Zagreba, je konec oktobra rodila prvega jugoslovanskega otroka, ki je bil spočet v epruveti. Zdravniško ekipo je vodil dr. Predrag Drobnjak; ta skupina je več kot tri leta opravljala naporene znanstvene raziskave in končno je dosegla resničen uspeh. Znano je, da se je prvi v epruveti spočet otrok rodil prd petimi leti v Londonu. V Zagrebu, kot zatrjujejo, leži v bolnišnici še nekaj žensk, ki so zanosile po tej poti.

Živi Prežihov Voranc

Na Ravnah na Koroškem je bilo 21. oktobra spominsko in strokovno srečanje ob 90-letnici rojstva pisatelja in revolucionarja Lovra Kuharja – Prežihovega Voranca. Založba Borec je ob tej priložnosti predstavila tudi dokumentarno knjigo Prežihov album.

Vsi razpravljavci na spominskem srečanju so govorili o Prežihovem Vorancu kot o izjemni osebnosti slovenske književnosti, ki je bila trdno zakoreninjena v domači zemlji, hkrati pa odprta za aktualna dogajanja v svetu in za dejavno sodelovanje v njih.

SREČNO 1984

Slovenska izseljenska matica

jugoslavija in svet

gospodarske novice

Rezerve

Konec septembra so se v odmaknjeni tišini Brionov sestali znanstveniki, politiki in diplomati petnajstih neuvrščenih in tudi razvitih držav, da bi razpravljali o zanimivi temi »Razvoj, gospodarska enakopravnost in politična neodvisnost.«

Najprej so ugotovili sicer nekaj že znanih, a vendarle znova in znova osupljivih dejstev o prepadu med razvitimi in nerazvitimi.

Na primer: Severna Amerika, Evropa in Japonska imajo skupaj manj kot tretjino vseh Zemljanov, toda zato odpade na njih 80% skupnega svetovnega proizvoda. Dežele v razvoju imajo le 8% svetovne industrijske proizvodnje. Samo Združene države Amerike imajo dva in pol krat večji družbeni proizvod kot vse države v razvoju. Ameriška zvezna država Illinois ima večjo proizvodnjo kot vsa Afrika, Kalifornija pa večjo od Ljudske republike Kitajske, v kateri živi več kot milijarda ljudi.

Okoli 800 milijonov prebivalcev razvitih držav ima narodni dohodek med 6000 in 12.000 dolarji letno, na drugi strani pa ima približno milijarda ljudi v državah v razvoju le okoli 300 dolarjev narodnega dohodka letno.

Če bi si predstavljali, da je na vsem svetu samo 100 zdravnikov, inženirjev in drugih strokovnjakov, potem bi jih ta trenutek 95 delalo v razvitih državah in samo pet v državah v razvoju! Samo v petnajstih letih (med 1960 in 1975) se je iz držav v razvoju odselilo v Združene države Amerike, Veliko Britanijo in Kanado več kot 300.000 visokokvalificiranih strokovnjakov. Vsak drugi inženir, ki je diplomiral v Latinski Ameriki, dela danes v ZDA.

In prepad med razvitimi in nerazvitimi se vsak dan še bolj pogloblja. Delež Azije v svetovnem dohodku (brez Sovjetske Zveze) se je v sto letih (med 1850 in 1950) zmanjšal za polovico, leta 1970 pa je bil samo še tretjino tako velik kot pred 120 leti. V istem obdobju se je delež Združenih držav Amerike trikratno povečal.

Dolgovi držav v razvoju bodo ob koncu letošnjega leta bržkone že presegle vsoto 700 milijard dolarjev in samo za obresti in odplačilo glavnice bo treba plačati okoli 100 milijard dolarjev.

Grožljive, toda na žalost resnične številke, ki kar vsiljujejo vprašanje kaj storiti, da bi se razmere popravile, izboljšale.

Brionski zbor poznavalcev (uradno: XI. okrogla miza v izvedbi zagrebškega Inštituta za dežele v razvoju) je med drugim zlasti ponudil naslonitev na lastne sile in sodelovanje neuvrščenih in držav v razvoju. To kajpak ni nič posebno novega, novo pa je to, da lahko naslonitev na lastne sile pomeni predvsem boljše gospodarjenje in izogibanje napakam v deželah v razvoju.

Vzemimo primer Jugoslavije. Teško bi rekli, da so za naše izjemno težke gospodarske razmere krive samo razvite države in da je za vse, kar nas pesti, treba s prstom kazati samo nanje. Resnica je, da smo za večji del težav krivi sami. Posojil nam naposled nihče ni vsiljeval, čeprav je res, da nismo računali na tako visoke obresti. Toda zadolžili smo se vendarle po svoji volji in na lastno pest!

Natanko isto velja tudi za številne zgrešene naložbe, ki nam dobesedno odnašajo dragocena sredstva. Če bi bilo manj gospodarskih katastrof, bi se nam godilo dosti bolje.

Dežele v razvoju ne morejo obtoževati za svoje težave samo razvite države. Le-te so seveda zanesljivo tudi krive za to, da so na svetu (v trgovini, finančah, tehnološki izmenjavi in še kje) krivične razmere, ki jim omogočajo izkoriščanje nerazvitih – toda valiti vso krivdo na razvite pomeni samo izmikanje pred lastno odgovornostjo.

Janez Čuček

Zopet živo srebro

V idrijskem rudniku živega srebra je proizvodnja zopet stekla. Sklep o obnovi proizvodnje so rudarji sprejeli potem, ko so se cene živega srebra na svetovnem tržišču dvignile, doma pa zelo porastli stroški vzdrževanja zaprtega rudnika. Rudarji so pričeli z izkopom rude že aprila. Vse predelane količine živega srebra, letošnjo proizvodnjo planirajo na 45 ton, bodo namenili sovlagateljem, ki so denar namenili za obnovo rudnika. Rudnik živega srebra v Idriji skriva pod zemljo kar 10 odstotkov svetovnih zalog te dragocene kovine. Za prihodnje leto načrtujejo proizvodnjo 78 ton živega srebra, kar bo dovolj za domače potrebe. S postopnim obnavljanjem proizvodnje pa naj bi čez dve leti pridobili že toliko živega srebra, da bi ga lahko tudi izvažali.

Gradnja nove tovarne

V Iskrini delovni organizaciji Polprevodniki so se odločili graditi tovarno, kjer bodo ob posodobljeni tehnologiji dosegli večjo kakovost in boljši izplen, delavci pa naj bi imeli tudi boljše delovne pogoje. Nov obrat nameravajo prizidati ob stari tovarni. Seveda bodo največja pridobitev novi sodobni stroji, ki jih bodo kupili predvsem v ZR Nemčiji in ZDA, nekaj pa tudi na vzhodu. Veliko opreme bodo izdelali tudi sami ali ob sodelovanju z drugimi jugoslovanskimi kooperanti. Celotna investicija bo veljala dobro milijardo dinarjev. Dinarska sredstva imajo zagotovljena, zdaj čakajo le še na posojili Mednarodne banke IFC iz Washingtona. V terminskem planu so začetek gradnje predvideli ta mesec, začetek del v novi tovarni pa konec leta 1985. Obseg proizvodnje se bo v delovni organizaciji Prevodniki po dograditvi nove tovarne občutno povečal, tako da se bo ta delovna organizacija uvrstila med največje proizvajalce polprevodnikov v Evropi. Lansko leto so na primer prodali na domačem trgu za prek 381 milijonov dinarjev prevodnikov, leta 1986 pa naj bi jih prodali še enkrat več. Izvoz na konvertibilno tržišče pa naj bi od 2 milijonov dolarjev porastel na prek 7,5 milijona do-

larjev. V novi tovarni bo dobilo zaposlitev 140 delavcev.

Izdelki TAM potujejo v tujino

TAM iz Maribora je v prvi polovici letošnjega leta izvozil za 17,6 milijona dolarjev izdelkov, kar je 16% več kot v enakem lanskem razdobju. Največ so izvozili v države v razvoju, v katere so prodali za okoli 12 milijonov dolarjev tovornjakov, motorjev in nadomestnih delov. V zahodnoevropske države je TAM izvozil za pet milijonov dolarjev. Največji posel, ki so ga realizirali v prvi polovici letošnjega leta, je izvoz 200 avtobusov v Saudsko Arabijo.

V prvi polovici leta so v TAM izdelali 4931 vozil, kar je 19% več kot v enakem obdobju lani.

Kakovost bo zagotavljala izvoz

Steklarni Boris Kidrič iz Rogaške Slatine, ki je s 7 milijoni dolarjev letnega izvoza med največjimi izvozniki na celjskem območju, letos ob polletju ni uspelo doseči načrtovanega izvoza. Kupcem na konvertibilno tržišče so prodali le nekaj čez 3 milijone dolarjev izdelkov, kar je 20 odstotkov manj, kot so načrtovali. V steklarni Boris Kidrič so za prvo polletje pravzaprav pričakovali manjši izvoz, saj so z izdelavo kristalnih izdelkov iz tako imenovanega darilnega programa za znano ameriško firmo Wedgewoode šele pričeli. Do konca leta bodo zamujeno najverjetneje dohiteli, saj imajo že za okrog 2,5 milijona dolarjev tujih naročil. Ta čas pa je najpomembnejša naloga steklarne v Rogaški Slatini zadovoljiti zahteve firme Wedgewoode kar zadeva obliko in kakovost kupljenih izdelkov. Ta firma bi namreč lahko postala, potem, ko bo steklarna po posodobitvi lahko na tuje tržišče prodala za 17 milijonov dolarjev izdelkov njihov pomemben kupec.

Več predelane odpadne plastike

Poligalant Plastika iz Kanala je nekako pred tremi leti začela s predelavo odpadne plastike v surovino za proizvodnjo plastične embalaže. V novem obratu sicer zmorejo letno predelati okrog 2000 ton odpadnih nizkih in visokotlačnih polietilenov, poliestrov in polipropilenov, vendar pa zmogljivosti še niso povsem izkoristili. Vzrok tiči predvsem pri zbiranju odpadnih surovin. Zbirajo jih po vsej Jugoslaviji, vendar te niso dovolj čiste in jih

morajo v tovarni ponovno sortirati. Z regeneracijo pridobljeni granulat je nekoliko slabši kot originalna surovina in je uporaben le za izdelavo embalaže za enkratno uporabo. Kljub vsemu ocenjujejo v Poligalant Plastiki odločitev o predelavi odpadne plastike za uspešno. Zato imajo v načrtu, da bi do konca leta 1985 zmogljivosti za predelavo odpadne plastike celo podvojili.

Dogovorjen izvoz 100 tisoč pralnih strojev

Tovarna gospodinjskih strojev Ei Niš je sklenila nove izvozne posle za letošnje in prihodnje leto ter si tako izgovorila prodajo 100 tisoč strojev za pranje perila na konvertibilno tržišče. Da bi izvoz potekal brez zastojev, se je kolektiv tovarne gospodinjskih strojev odločil izkoristiti blagovni kredit v višini 2,1 milijona dolarjev in si tako zagotovil nabavo nujno potrebnega reprodukcijskega materiala. Načrtujejo, da jim bo tako uspelo doseči za 69 odstotkov večjo načrtovano proizvodnjo. V preteklih šestih mesecih so tujim partnerjem dobavili 35.000 strojev za pranje perila. Letni izvozni plan predvideva prodajo 84.000 strojev za pranje perila.

Tamiz je izdelal notranjo opremo za newyorški hotel

– Mengeška delovna organizacija Tamiz, ki je specializirana za notranjo opremo po naročilu in v kateri je zaposlenih 61 delavcev, bo letos na tujih trgih ustvarila za 500 tisoč dolarjev skupnega dohodka. Posel v New Yor-

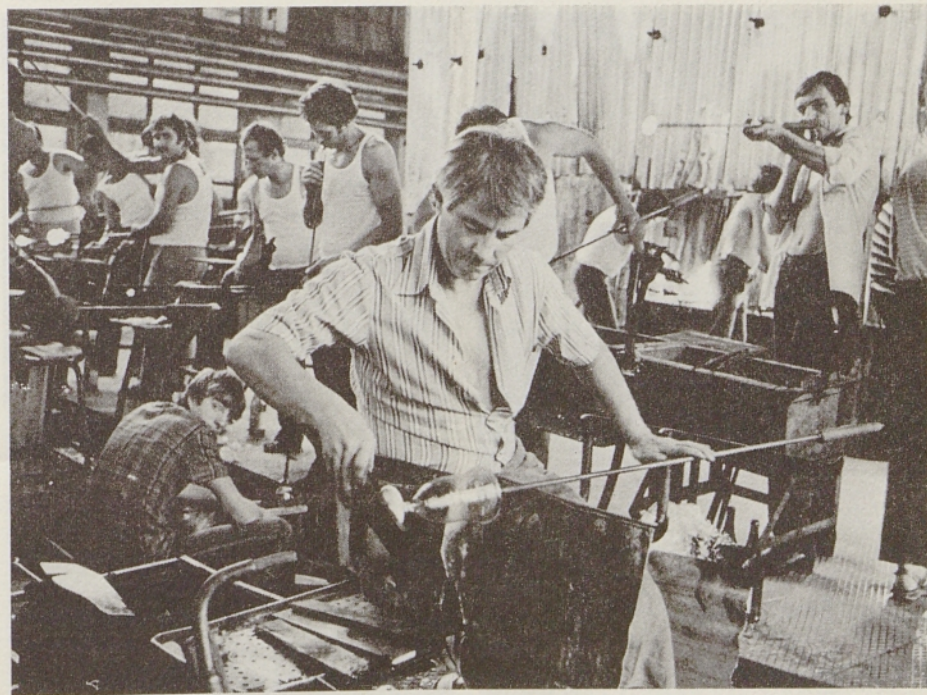
ku, kjer so izdelali celotno posebno notranjo opremo za hotel Nuova Park, jim bo navrgel 270 tisoč dolarjev, preostali del pa bodo zaslužili v Libiji in Izraelu.

Tamiz je zrasel iz predvojne obrtne mizarske delavnice, ki so jo po vojni nacionalizirali. Najprej so delali stavbno pohištvo, po letu 1961 pa so se usmerili v izdelovanje notranje opreme in dodali še oddelek pasarstva. Tako lahko ponudijo kompletno notranjo opremo, narejeno po naročilu.

»Prve devize smo v tujini zaslužili lani, vendar je bil to bolj poskus naših sposobnosti in konkurenčnosti. Letos smo se iskanja dela zunaj državnih meja lotili resneje. Pri tem sodelujemo največ z Lesnino, potem s Slovenijalesom in Brodomaterialom z Reke. Lahko rečem, da smo imeli srečo, da smo dobili tako ugodne posle, kajti konkurenca je zunaj velika. Vprašanje pa je, kako bo prihodnje leto. Vsekakor je naša želja, da še naprej ostanemo med izvozniki,« pravi direktor delovne organizacije Viktor Kočar.

Letošnji Tamizov izvoz predstavlja približno polovico njihove letne proizvodnje. Dobrodošel ni le zaradi prisluženih deviz, temveč tudi zato, ker se doma gradi vedno manj. Trenutno imajo doma še dovolj dela, lahko pa se zgodi, da ga kmalu ne bo več toliko. Razen tega jih delo v tujini sili v večjo kakovost in učinkovitost, to pa pomeni, da bolj skrbijo za organizacijo dela in tehnologijo.

Med steklarji v steklarni »Boris Kidrič« v Rogaški Slatini (foto: Janez Zrnc)

Stenmark je utrdil v svetu Elanovo slavo

Elan iz Begunj na Gorenjskem je največje uspehe dosegel pri izdelovanju smuči. Ne naključno, saj je bil med prvimi izdelovalci smuči v svetu, ki se je začel zavestno ukvarjati z razvojem. Velik poudarek je dal strokovnemu, raziskovalnemu delu na tem področju, vzporedno pa tudi praktičnemu preverjanju novosti. Poskusna delavnica je že vseskozi sestavni del Elanovega inštituta, ki ima letos dvajset let.

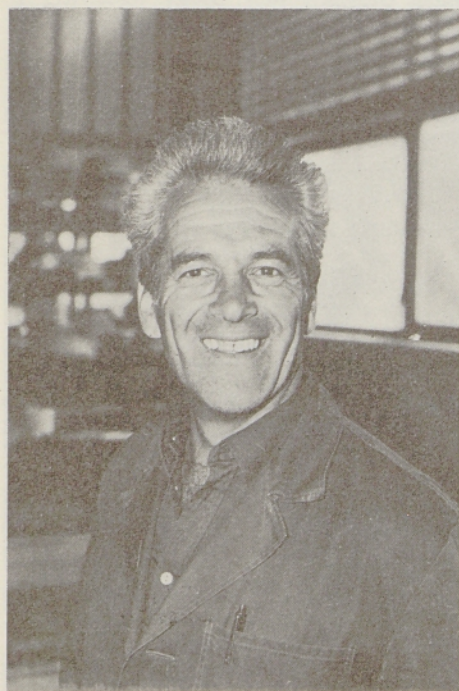
Ingemar Stenmark je ponese našo slavo v svet, vsi v en glas zatrjujejo Elanovi delavci v poskusni delavnici. Oba pač morata biti dobra, smučar in smučka.

Skorajda neznani so javnosti. Za kulisami smučarske karavane bdijo nad tekmovalnimi smučmi. Časopisni stolpci jih skorajda ne poznajo.

Vsi so v Elanu že več kot dvajset let. Zrasli so s tovarno, sčasoma postali specialisti za izdelavo smuči, vsak na svojem področju. Skozi njihove roke gredo preverjanja vseh novosti.

V Elanu svoje smučmi nenehno izpopolnjujejo. Raziskovalci inštituta snujejo novosti, pri čemer so seveda pomembna preverjanja novih materialov v laboratoriju, neprecenljivega pomena pa so praktične izkušnje delavcev v poskusni delavnici.

Janez Bohinc, vodja Elanove poskusne delavnice

Drugi pomemben element Elanovega uspeha so seveda dosežki Elanovih smučarjev, če jim lahko tako rečemo. Tekmovalno smučanje je pravi poligon za preverjanje Elanovih razvojnih dosežkov. Če je vse plod dela in zavestne usmeritve v lastni razvoj, pa lahko rečemo, da je imel Elan pri Stenmarku, najboljšem švedskem tekmovalcu, velikansko srečo. V športu danes pač štejejo le še prva mesta in Stenmark je za Elan resnično prava dragocenost.

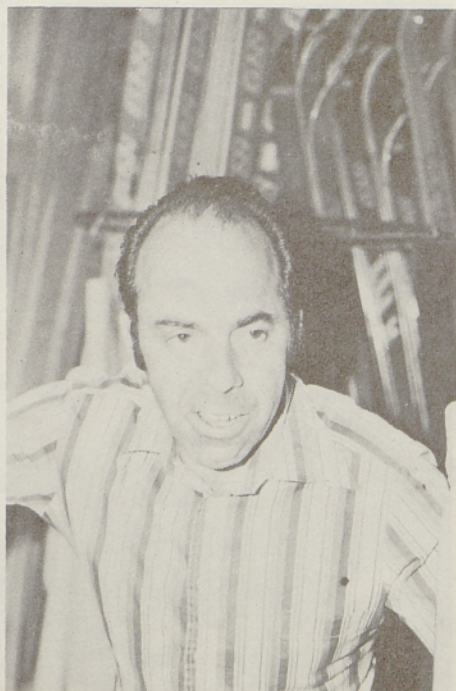
Tekmovalna smučka je preizkusni kamen

V Elanu vse razvojno delo poteka v ozki povezanosti raziskovalcev in delavcev v poskusni delavnici. Vsaka zamisel mora skozi nešteta testiranja, preverjanja, vsaka novost mora doživeti potrditev skozi tekmovalni šport, da jo nato uvedejo v redno proizvodnjo. Tekmovalna smučka je takorekoč preizkusni kamen za redno proizvodnjo.

V poskusni delavnici smučmi seveda izdelujejo ročno. Veliko ročne spretnosti, iznajdljivosti, domiselnosti in seveda izkušenj imajo ti delavci.

Veliko testnih smuči naredijo, nekaj tudi posebej za tekmovalje. Zanimivo

Franc Bulovec, specialist za izdelavo alpskih smuči

je, da jih za Stenmarka odberejo iz redne proizvodnje, serviserji pa mu jih nato priredijo za tekmovalje. Bojanu Križaju jih narede posebej, da jih prilagode njegovemu svojstvenemu načinu vijuganja med vratci.

Elanova tekmovalna smučka torej ni nikakršna skrivnost. Ne govore zastoj Elanovi delavci v poskusni delavnici, da morata biti oba dobra, smučar in smučka.

Fant je kar malce vražjeveren

Elanovo poskusno delavnico vodi Janez Bohinc. »V rokah čutim, kdaj je smučka dobra,« pravi. Že trideset let dela v Elanu, soustanovitelj inštituta je. Tudi sam dobro smuča. Še nikoli ni pomislil, da bi šel stran od Elana, vsako leto se mu na dopustu kaj kmalu stoži po delavnici.

»Ko se rojeva nova smučka, je zelo pomembno, da se vsi med sabo dobro in natančno pogovorimo, kaj hočemo,« pripoveduje Janez Bohinc. Raziskovalec Andrej Robič, ki je vsekakor najbolj znano Elanovo raziskovalno ime, neštetokrat pride v delavnico, sprašuje, se pogovarja. Zaveda se, kako dragocene so praktične izkušnje, kako delavci v poskusni delavnici dobro vedo, kaj lahko naredijo, kaj so jim rekli smučarji.

Janez Bohinc se še dobro spominja začetkov, ko Elanove smučmi še niso bile cenjene. »Nič kaj radi jih nismo kazali na tekmovaljih, najraje smo jih skrivali kar v avtu,« šaljivo pripoveduje.

Danes je vse drugače, sleherni smučar jih dvigne brez zadrege. »Veliko zaslug za to ima Stenmark,« pravi Janez Bohinc. Spomni se še, kako je bilo pred leti, ko je Stenmark vendarle skušal zamenjati smučmi in so se v njegovem rodnem kraju zbrali vsi svetovni izdelovalci smuči in ga snubili. Stenmark je vsakič zapeljal po strmini z drugimi smučmi in jih brez besed odlagal. Ostal bom pri Elanu, je rekel na koncu. »Fant je kar malce vražjeveren,« pravi Janez Bohinc, »Elan ga je našel tedaj, ko se se nihče ni zanimal zanj. Če bi mu šlo za denar, bi prav gotovo presedlal k drugi firmi. Fischer je tedaj dejal, da ne ve, koliko mu daje Elan, da pa mu on da desetkrat toliko, če bo vozil na njegovih smučeh.«

Janez in Franc sta na lastno pest naredila novost

Tudi Franc Bulovec, specialist za izdelavo alpskih smučí, ima o Stenmarku le pohvalne besede. Pravi, da je za Elan naredil toliko, da je verjetno v primerjavi z drugimi smučarji premalo plačan. Elanu je bilo pač težje prodreti v svet, saj je bil prej povsem neznan tovarna.

V Elanu dela že 27 let. »Če je uspeh, je vse dobro, če ga ni, se vsak tekmovalca kaj hitro vpraša, kaj je narobe s smučmi, čeprav bi bilo prav, da bi najprej poiskal napake pri sebi,« o izkušnjah s tekmovalci govori Franc Bulovec. »Seveda pa je treba fante razumeti, kakor tudi reprezentance, ki želijo pritegniti čim več izdelovalcev smučí, saj imajo tako več denarja. Tudi Strand je začel na Elanovih smučeh, pa jih je kasneje opustil zato, da ima švedska reprezentanca več denarja. Tudi z našimi je tako, vsi ne vozijo na Elanovih smučeh.«

Veliko praktičnih izkušenj si je Franc Bulovec nabral pri izdelavi alpskih smučí in pravi, da se bistveno verjetno ne bodo spremenile, spreminjajo se le materiali. Tako je za sneg v Kranjski gori primerna povsem drugačna smučka kot za sneg na dva tisoč metrih.

Pred leti sta skupaj z Janezom na lastno pest naredila novost. Izboljšala sta torzijsko ojačitev smučí, ki so tedaj nosile oznako 08. Skoraj tri leta sta novost uporabljala pri izdelavi tekmovalnih smučí, ne da bi pomislila, da gre za inovacijo. Ko so jo vpeljali v redno proizvodnjo, sta jo vendarle prijavila. Toda zapletlo se je pri pravilniku, ki pravi, da po treh letih inovacija zastara. Dobila sta sicer nagrado, ki je bila v primerjavi z denarjem, ki ga je iztržil Elan z novostjo, res simbolična. Ob podelitvi nagrad so tedanjim štirim inovatorjem pripravili še žrebanje praktičnih nagrad. Franc je izžrebal smučí, Janez polet z Elanovim letalom, vendar se ni nikoli peljal.

Pravo nasprotje so tekaške in skakalne smučí

Specialist za izdelavo tekaških smučí je Franc Švab. Tudi sam je pred leti navdušeno premagoval snežene tekaške proge, sedaj mu je malce zatajila noga. V Elanu dela že 22 let, vseskozi so ga najbolj zanimala tekaške smučí. »Izdelava tekaške smučke je zelo zahtevna zavoljo tega, ker se mora kar najbolj prilagoditi snegu, ta pa je lahko moker, suh, leden...«

Seveda pa mora biti čim lažja. »Najraje bi tekli kar brez njih,« se šali Franc Švab. Teža smučke je seveda odvisna od materiala, z njim pa je zadnje čase vse težje, saj mora Elan več kot polovico materialov za tekaške

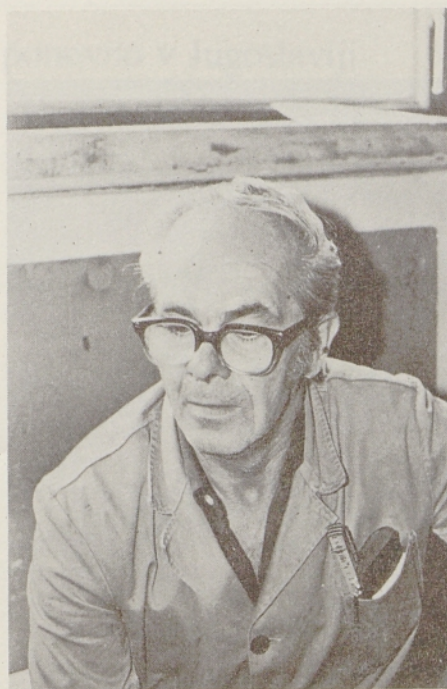
smučke uvažati. »Poglejte jih, le 50 dekagramov imajo,« mi Franc ponosno kaže najlažje Elanove tekaške smučí. Tako ozke so, da jih lahko obvlada le izurjen tekač. »Tekmovalne proge so po navadi trde, zato ima smučka lahko le dobre štiri centimetra,« doda in pove, da najožja Elanova tekaška smučka meri le 43,2 milimetra.

Povsem drugačne pa so skakalne smučí, dolge in težke. Specialist za izdelavo skakalnih smučí je Jože Mencinger, ki v Elanu dela že 26 let. Skakal na smučeh resda nikoli ni, toda delo v poskusni delavnici so si pač razdelili in Jože je »dobil« skakalne smučí. Pri skakalnih smučeh je Elan dosegel velike uspehe, zato seveda tudi pri njih nenehno snujejo kaj novega. Zadnja novost je malce drugačna krivina smučí, ki nosijo oznako PS 200. Zamisel se je porodila našemu skakalcu Miru Dolharju, dal je napotek, da takšne smučí bolje držijo skakalca v zraku. »Nekateri skakalci so novost sprejeli, drugi ne. Tako naš Tepeš skače na teh smučeh, veliko z njimi skačejo tudi Norvežani, pravijo, da jih je začel izdelovati tudi Fischer. Ulaga pa, na primer, nad njimi ni prav nič navdušen,« o praktičnih izkušnjah pripoveduje Jože Mencinger.

Niz razvojnih dosežkov

Elan je pri smučeh dosegel niz razvojnih dosežkov, začeni od lepljenja plastike na lesene smučí, preko metalne do polnega razvoja plastične smučke, pri čemer velja posebej omeniti plastične skakalne smučí, ki jih danes uporablja velika večina evropskih reprezentanc, celo avstrijska.

Franc Švab, specialist za izdelavo tekaških smučí

V Elanu so zgodaj spoznali nujnost lastnega raziskovalnega dela. Zavedali so se, da bodo uspeli le, če bodo njihovi izdelki boljši kot konkurenčni, da bodo le tako dobro prodajali na tuje. Elan je bil takorekoč prvi izdelovalec smučí v svetu, ki se je začel ukvarjati z razvojem.

Če se ozremo prav na začetek teh naporov, moramo povedati, da so bili v Elanu prvi, ki so začeli lesene smučí lepiti v eni operaciji in uvedli uporabo ABS, kar je kasneje povzela smučarska industrija. Prava zanimivost je, da je bil Elan prvi, ki je začel uporabljati sitotisk za dekoriranje smučí in danes je v smučarski industriji 95 odstotkov vseh dekoracij v sitotisku.

Da bi se izognili plačevanju licenc – kar tedaj pri nas še nikakor ni bilo v navadi – so šli v Elanu v lastno konstrukcijo metalnih smučí. Nato so razvili polnoplastično smučko in fiberglas smučí, ki so ostale izhodišče vse do danes, saj Elan v celoti izdeluje smučí na tej podlagi, ki ji lahko rečemo z umetnimi smolami ojačana steklena vlakna.

Posebej velja omeniti fiberglas skakalne smučí. Niso se lomile in zanje se je zanimala večina evropskih reprezentanc, celo avstrijska. Začelo se je, ko je leta 1968 na olimpijskih igrah v Grenoblu sloviti avstrijski skakalec, kasneje trener avstrijske reprezentance Baldur Preimel osvojil na Elanovih skakalnih smučeh bronasto medaljo.

Nenehno so se v Elanu seveda trudili pri izpopolnjevanju alpskih smučí. Pri tem je postal tekmovalni šport poligon za preverjanje novosti. Naši smučarji tedaj še niso bili tako dobri in

Jože Mencinger, specialist za izdelavo skakalnih smučí

Stenmarku odberejo smuči iz redne proizvodnje. Na sliki: Ingemar Stenmark na obisku v tovarni Elan v Begunjah

Elan je navezal stike s Švedi ter tam med pionirji našel tudi Stenmarka, s katerim je povezan strm vzpon Elanovih smuči.

Pri tem velja posebej povedati, da so v Elanu razvili izredno dobro smučko za ledene smučine in mnogi se še spominjajo leta 1974, ko so na treningu v Italiji, na izredno ledenih smučinah seveda, le Elanovim smučarjem prijemale smuči, ostali pa so se čudili.

Na področju razvoja smuči moramo vsekakor omeniti raziskovalca Andreja Robiča. Razvil je teorijo »Uniline«, to je sistem poenotenja slalomskih in

veleslalomskih smuči, ki počiva na točno določenem razmerju med povešom smuči in stranskim lokom. Značilnost novih Elanovih tekmovalnih smuči je bilo radikalno zoženje smuči v predelu stopala, s čimer je bil močno poudarjen stranski lok. Novost so pozneje prevzeli vsi večji in pomembnejši izdelovalci smuči v svetu.

Elan je prvi začel izdelovati smuči z ogljikovimi vlakni, vendar so novost zaradi visoke cene in temu neustreznega izboljšanja smuči opustili. Danes pa ogljikova vlakna preizkušajo pri tekaških smučeh.

Bojanu Križaju zaradi le njemu lastnega načina vijuganja med vratci izdelajo smuči posebej.

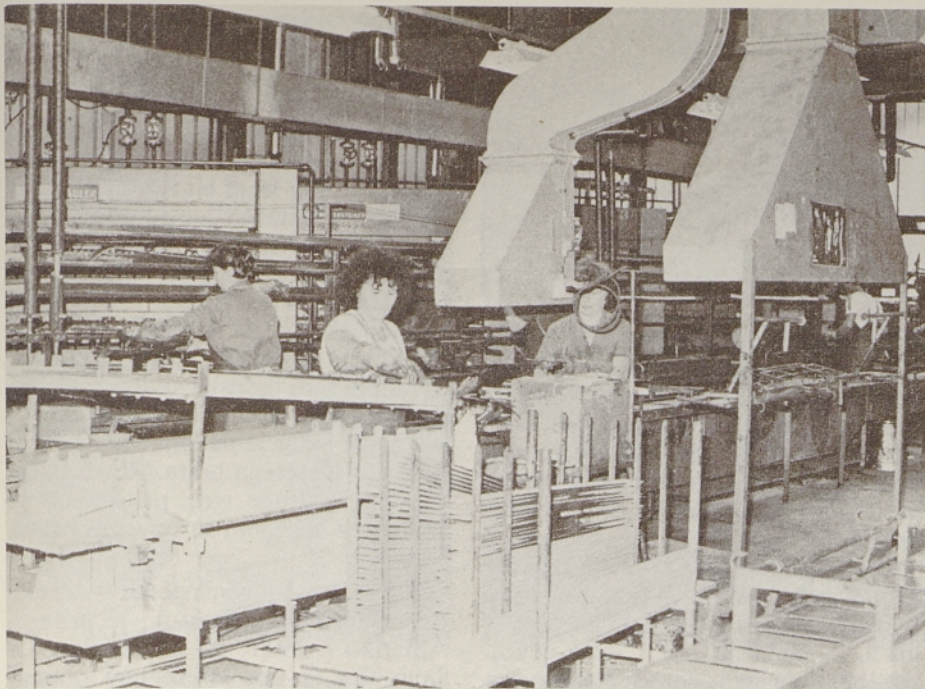
V poskusni delavnici je delo seveda ročno. Veliko ročne spretnosti, iznajdljivosti, domiselnosti ter seveda dragocenih izkušenj imajo delavci.

Elanov prodor na ameriški trg

Vsa svetovna smučarska industrija se danes otepa s težavami, saj prodaja smuči vsepovsod upada. Elanu se je minulo zimsko sezono posrečilo na ameriškem trgu prodati za 46 odstotkov več in v celotni prodaji smuči na ameriškem trgu je dosegel 8 odstotno udeležbo, kar je seveda izreden uspeh. Vse kaže, da jim bo v letošnji sezoni uspelo doseči 10 odstotno udeležbo, kar je Elanov cilj, ki so si ga zastavili na ameriškem tržišču. Več kot toliko bodo težko prodali, saj bo tržišče zasičeno. Pri tem pa je seveda pomembno, da ta čas, ko se mnogi drugi izdelovalci smuči otepajo z rdečimi številkami. Elan povečuje svojo prodajo in dosega pozitivne poslovne rezultate.

Samo po sebi se zastavlja vprašanje, čemu velja pripisati Elanovo prodorno prodajo na ameriški trg. Brez dvoma je to poznanost in kakovost Elanovih smuči, ki se danes brez zadrege lahko postavijo ob bok najboljšim znamkam smuči, kot so Rossignol, Dynastar, K2 in Atomic. Dodati pa je seveda treba uspešnost Elanovega predstavništva v Združenih državah Amerike in v Kanadi.

Elan je prve smuči na ameriški trg prodal že leta 1951, preko trgovske mreže Slovenijalesa. Pozneje je poskušal prodajati pod imeni tujih firm, od leta 1963 naprej pa so začeli uveljavljati svojo znamko in leta 1975 so povsem prenehali prodajati izdelke pod tujimi znamkami, razen če je šlo za prodajne akcije posebnih modelov. Izkušnje so pokazale, da tržišča ni moč

Tekmovalna smučka je preiskusni kamen za redno proizvodnjo. Elan daje velik poudarek strokovnemu raziskovalnemu delu in praktičnemu preverjanju novosti, pri čemer so pomemben element uspehi Elanovih smučarjev.

dobro obdelovati s široko ponudbo lesnih izdelkov, saj se omare in stoli prodajajo drugače in drugim kupcem kot smuči. Neposredna prodaja preko tujih športnih firm se prav tako ni obnesla najbolje, saj je tudi pri prodaji športnih izdelkov specializacija vse večja.

Najbolje se je izkazala lastna prisotnost na tujem tržišču. Elan ima danes dve lastni firmi na amerškem tržišču. V Združenih državah Amerike je to firma Elan Monark v mestu Burlington v zvezni državi Vermont, v smučarskem središču blizu kanadske meje. V Kanadi pa je to firma Monark sport v mestu Ville st. Laurent. Obe seveda dobro sodelujeta s trgovci, ki prodajajo smuči.

Da se najbolje obnese lastna prisotnost na tujem tržišču, govori tudi pogled v sosednjo Avstrijo, kjer je Elan zavoljo prisotnosti s svojo tovarno uspel v ostri konkurenci minulo sezono prodati 15 tisoč parov smuči, celoten avstrijski uvoz smuči pa znaša 40 tisoč parov.

Marija Volčjak

Kranjska gora – smučišče

Gerald in Jean Armstrong ponovno v Jugoslaviji

Pred nedavnim je bila na poti po Jugoslaviji večja skupina ameriških turistov. Med njimi pa sta bila tudi zakonca Armstrong iz Clevelanda, ki sta si sicer nameravala ogledati lepote Plitvičkih jezer in Dubrovnika – vendar je bil namen njihovega potovanja k nam združen z željo, da se srečata s prijatelji. Zakaj?

Bilo je ob koncu zadnje vojne ali natančneje 20. januarja 1945. leta, ko je štirimotorni bombnik – leteča trdnjava, ki ga je vodil komaj dvajsetletni pilot Američan Gerald Armstrong – potem, ko je bil od Nemcev zadet – tresčil v goro Krn nad Kobaridom. Prav v tistem času pa je njegova soproga v Ameriki pričakovala njunega prvega otroka.

Partizani in domačini so več letalcev rešili, nekaj pa so jih zajeli tudi Nemci. Končno se je vse srečno končalo in letalci so se vrnili v Ameriko k svojim družinam.

Po vojni sta leta 1976 letalca Armstrong in Petty s svojima soproga prvič obiskala kraje, kjer sta preživljala najhujše vendar tudi srečne trenutke, da bi se ponovno srečala z rešitelji. Prebivalcem na Tolminskem in Kobariškem je še vedno v spominu dan, ki so ga preživljali skupaj na mestu, kjer se je vse to dogajalo.

Zakonca Gerald in Jean Armstrong tokrat nista mogla obiskati teh krajev, na srečanju s prijatelji v Zagrebu pa sta se jih spomnila s pozdravi in najboljšimi željami.

Edi Šelhaus

Zakonca Armstrong na poti po Jugoslaviji v Zagrebu

Ameriška leta Frances Vidrove

intervju

Med letošnjimi obiskovalci z onkraj morja je bila tudi naša dobra znanka iz prejšnjih let, znana društvena in kulturna delavka Frances Vider. Prišla je v avgustu, ko je bila sezona vsakoletnih izseljenskih srečanj, ki jih prireja Slovenska izseljenska matica in njene podružnice, že tako rekoč pri kraju, pa tudi mnogi od njenih prijateljev in znancev, ki jih je želela obiskati in pozdraviti, so bili kdove kje na počitnicah. Nekaj nas je le bilo doma: srečala se je z Jelko Žuglovo, soprogo našega nekdanjega konzula v Chicagu in zatem dolgoletnega tajnika Slovenske izseljenske matice Franca Žugla, pa z ameriško povratnico, književnico Anno Krasno v Ajdovščini in končno z nami, nekaterimi upokojenkami matice Milo, Maričko in z menoj, ki poznamo Frances od njenih prvih obiskov Slovenije. Letošnji je bil njen sedmi obisk in nekako jubilejni, saj je leto, ki se izteka, sedemdeseto, odkar je mlada Francka, skoraj še otrok, prišla k sestrični v Ameriko.

Njeni prvi obiski pri nas so bili veseljši, takrat je prihajala skupaj s soprogom Fredom. Obiskovala sta sorodnike na Dolenjskem in v Polhovem gradu, šla na izlete in prireditve, ki jih je organizirala Slovenska izseljenska matica. Nekajkrat sem spremljala Frances in Katy Bernikovo v Zavod za

slepo mladino, kamor so ju povabili na slovesen zaključek šolskega leta, hvalježni Progresivnim Slovenkam Amerike za dragocene nabirke učil, zdravil in drugega za mladino v tem zavodu. Pri teh nabirkah se je posebej zavzel prav chikaški krožek št. 9 PSA, ki mu je bila Frances Vidrova ustanoviteljica in dolgoletna predsednica. Po moževi smrti, 2. januarja 1971, je še nekajkrat obiskala svoje sorodnike in prijatelje v starem kraju in vselej vnovič smo ugotavljali, da so se leta, ki so nas vse kar precej ogulila, Frances kaj malo dotaknila, čeprav je v vseh teh letih veliko delala doma in v društvih, imela svoja veselja ob uspehih, pa svoje skrbi in žalosti, a z voljo in žilavostjo je vse zmagovala.

Nartnikova Francka je bila mlinarjeva hčerka. To je bil majhen mlin v zaselku Mala voda pri Polhovem gradu. V družini je bilo devet otrok. Trije so pomrli, šest jih je odraslo. Velika družina, majhen reven dom. Francka se je šla učiti za šiviljo k sestrični Fani Raztresen v Šentjošt nad Vrhniko. Ta ji je povedala, da ima v Ameriki sestro Johano in jo nagovorila, da bi šla k njej. Frances se je odločila.

Leto pred začetkom prve svetovne vojne, 1913, je pripotovala v Ameriko v La Salle, Ill., k sestrični Johani in njenemu drugemu možu Franku Krul-

cu. Johanin prvi mož, tudi Slovenec, se je nekaj let prej smrtno ponesrečil v veliki rudniški nesreči. Kmalu se je vživela.

Slovenci v La Sallu so imeli svojo cerkev, zavednejši so se zavzeli za svoj narodni dom, ki je bil slovesno odprt leta 1917. Ustanovljen je bil dramski krožek in pevski zbor. K obema se je mlada Frances vključila med prvimi. Njen prvi odrski nastop je bil v igri Domen, ki so jo igrali ob otvoritvi narodnega doma. Na tej slovesnosti je nastopila tudi igralska skupina iz Chicaga z igro Lepa Vida. Dramski krožek v La Sallu je nadaljeval z igrami. Igrali so Desetega brata, Revčka Andrejčka in druge igre, pri katerih je Frances z veseljem in uspešno nastopala.

S Fredom Vidrom, doma iz Velike Račne na Dolenjskem, ki je prišel v Ameriko l. 1911, sta se srečala v La Sallu, ko je kot vojak tam obiskal svoje prijatelje. Bila sta si všeč in po končani prvi svetovni vojni sta se 19. junija 1919 poročila.

Pet let je zatem mlada družina živela v Ely, v Minnesoti. Ko pa se je Fred zaposlil pri SNPJ, so se l. 1924 preselili v Chicago kjer je glavni sedež te organizacije. Leta 1929 je bil Fred Vider izvoljen za glavnega tajnika SNPJ in je to svoje odgovorno delo opravljal trideset let.

Chicago je postalo bogato torišče društvenega dela Frances Vidrove. Oba s Fredom sta se takoj vključila med članstvo društva Slavija, ki ima št. 1 med društvi SNPJ. Frances je začela nastopati v igrah pri dramskem krožku Socialističnega kluba. Igrali so vrsto zahtevnih in manj zahtevnih dramskih del, kakor Moč teme, Razvalina življenja. Grobovi bodo spregovorili. Trije vaški svetniki in druge. K njeni epizodni vlogi v drami Moč teme je kritik Ivan Molek v Prosveti pripomnil, da bi to sposobno igralko žele videti v večji, zahtevnejši vlogi.

Ko je pevski zbor Sava, ki je bil najprej moški, postal mešani zbor, je bila Frances med prvimi zraven in je ostala z njimi do konca, ko so se pevci ob začetku druge vojne zaradi vpoklica k vojakom razšli. Med njimi je bil tudi njen sin.

Tudi pri društvu Nada, prvem ženskem društvu, vključenem k SNPJ, je več let sodelovala v odboru kot zapisničarica. Seveda sta oba s Fredom sodelovala tudi pri SANS. Tako sta se udeležila tudi velikega shoda zavednih rojakov v Clevelandu, na katerem so govorili Louis Adamič, Etbin Kristan in še nekateri.

»Na povratku v vlak,« se spominja Frances, »smo bile skupaj Tončka Urbanc, Lojzka Muha, Frances Kristan in jaz. Pogovarjale smo se o novem

Fred in Frances Vider ob enem od skupnih obiskov v starem kraju

Francka Nartnik kmalu po prihodu v Združene države Amerike

Štiri zavedne članice Progresivnih Slovenk Amerike, od leve: nedavno umrla Cilka Šubel, Frances Zaitz, Annie Pogorelec in Frances Vider

krožku Progresivnih Slovenk v Chicagu, za katerega so nas Clevelančanke nagovarjale, da ga ustanovimo. Rekla sem: No, pa ga ustanovite. Pa pravi Lojzka Muha: – Kar ti ga daj, me ti bomo pa pomagale. In tako se je začelo. Napisala sem dopis v Prosveto in potem še po telefonu vabila posamezne žene, za katere smo menile, da so zavedne, in jih povabila na sestanek. Bilo je res uspešno. Kar enainsedemdeset žena se je zbralo ta večer. Ustanovnega sestanka se je od glavnega odbora PSA iz Clevelanda udeležila Josie Zakrajšek, ki nam je prinesla pooblastilo. Izvoljena sem bila za predsednico novega krožka PSA št. 9 v Chicagu in to mesto sem ob ponovni izvolitvi obdržala deset let...«

Dne 16. maja 1948 je bila v Slovenskem delavskem domu v Clevelandu prva konvencija PSA, katere so se po delegatkah udeležili vsi sodelujoči krožki. Na banketu je bil slavnostni govornik Etbin Kristan. Na tej konvenciji je bila v glavni odbor izvoljena za predsednico Cecilija Šubel, za prvo podpredsednico pa Frances Vider.

Delo krožka št. 9 v Chicagu je bilo vedno živahno razgibano. Uspešno so izvedle mnoge akcije in bile dostikrat pobudnice za nove. O vsem tem pa bi bilo treba posebej pisati.

Ko je bil Fred Vider upokojen, se je družina preselila iz Chicaga v Clarendon Hills. To pa je bilo za Frances predaleč, da bi se udeleževala vseh sej posameznih komitejev, zato je pač morala svoje predsedniško mesto pri krožku odložiti. Zanj je predlagala sposobno in dejavno Tončko Urbanc-Gardnovo, ki je bila res uspešna. Žal se je veliko preseljenec pred nekaj leti iztekla njena življenjska pot.

Frances pa še vedno rada obiskuje mesečne seje krožka in pravi, da bo še prihajala, dokler bo imela koga, ki jo bo tja vozil. S svojimi izkušnjami svetuje in pomaga novim odbornicam in se z njimi veseli uspehov.

To je čisto na kratko povedana življenjska zgodba Nartnikove Francke, mlinarjeve hčerke iz Polhovega gradca, ki je pred sedemdesetimi leti še napol otrok odšla v Ameriko »po srečo in kruh«.

Če bi hoteli globlje poseči v njeno življenje, ki je vse prepleteno z društvenim delom, pri katerem je velikokrat v korist drugih pozabljala nase, bi

morali pisati še in še. Tega pa skromna, kakršna je, ne bi želela. Zdaj domuje tam v Clarendon Hillsu v svoji lepi hišici sredi cvetočega vrta. Nič več ni pevskih vaj, nič več gledaliških nastopov. Nič več društvenih sej. Nič več predavanj in živahnih debat. Le spomini prihajajo in prinašajo s seboj podobe premnogih, katerih ni več. A Frances ni sama. Tu sta njena moška, ki sta del njenega življenja in srca: sin Leo in vnuk Edi. Srečno, draga Frances. Kmalu spet pridi pogledat svoj stari kraj!

Ina Slokan

Polhov Gradec

Stoletne legende

Kdorkoli je že kdaj sledil glavni cesti od Vranskega proti Prekopi, ga je na levi strani gotovo pritegnilo visoko gribovje. In tam pod grebenom nas bo na nizkem griču pritegnila podoba velikega okroglega stolpa, skoraj zakritega s temnimi gozdovi.

To so ostanki znamenitega Heckenberga, katerega silno zidovje so davno tega pozidali na Peteršnikovem griču. To je stari stopniški grad, ki je dolga stoletja kraljeval nad Spodnjėsavinjsko dolino.

Najstarejši grad v dolini

V zgodovinskih listinah se grad prvič omenja že leta 1188 in velja za najstarejši grad v Spodnjėsavinjski dolini. Vse do prve polovice 14. stoletja so v njem bivali vitezi Heckenbergi, čeravno so bili lastniki gradu kriški ministeriali Chunigsbergi, ki so ga že leta 1322 prodali Ptujčanom. Kasneje je grad še večkrat menjal upravnike in najemnike. Leta 1635 so grad razdeljali uporni kmetje, pozneje pa so ga obnovili in šele v začetku 19. stoletja so ga zadnji lastniki dokončno opustili. Ob vznožju grajskega hriba pa so zgradili dvorec Marof, kamor se je preselila grajska uprava.

Kruti zemljiški gospodje

»Gospodarji starega Heckenberga so bili zelo kruti,« mi je povedal 61-letni kmet iz vasi Stopnik Ludvik Zore. »Za najmanjši prestopok so kmetu odsekali roko, čestokrat pa tudi glavo ali pa mu zadržali zanko za vrat. Zgoraj v gradu so imeli menda strahovite ječe in pravili so včasih stari, da se ni nihče več vrnil, kogar so pahnili vanje.«

»Veste,« je nadaljeval pripoved moj sogovornik. »Pravili so nekda, da je bil Stari grad povsem nezavzetna trdnjava, saj so Turki čestokrat prihajali v vas in menda naskakovali tudi Heckenberg. Gradu pa, kakor je znano, niso osvojili nikoli.«

Vendar pa je tudi Heckenberg padel, ko so ga razdeljali uporni kmetje. Med okoličani je še ohranjen spomin, da je v tistem času, ko so kmetje vdrli v grad, neki kmet iz okolice v bližnjem

gozdu, ki mu pravimo Tudruš, ubil graščaka z motiko.«

Skrivnostni hodnik

Med vaščani Stopnika in tudi okoličani pa je še živa pripoved, da je zloglasni Heckenberg spajal z novejšo graščino Marof v dolini skriven podzemski hodnik.

»Ja, v obstoj skrivne podzemne poti, ki se je pričenjala nekje v grajskih kleteh in vodila v Marof, trdno verujejo vsi prebivalci v okolici,« je še pristavil Ludvik. »Po vsej verjetnosti jim je skrivna pot služila še v starih časih, da so se lahko graščinci po njem umaknili v grad, če jim je pretila nevarnost od zunaj in so bili zidovi že obkoljeni. Nekateri celo verjamejo, da so v rovu graščinci nakopičili precej denarja. Menda še v turških časih, saj je bil podzemni hodnik ob kmečkem puntu brez dvoma že zdavnaj zasut.«

Potem mi je Ludvik še pripovedoval, da so pred leti domačini menda

odkrili začetek rova, ki je vodil blizu Marofa navzgor proti gradu. V trdnem prepričanju, da bodo našli heckenberški zaklad, so pričeli kopati v zasuti rov.

»Zgodilo pa se je nekaj nepojasnjenega,« je pripomnil moj sogovornik. »Stari, ki so bili menda zraven pri tistem kopanju, ali pa so to slišali od drugih, so pravili, da je nenadoma iz luknje pritisnil močan veter in to s tako močjo, da so se kopači v strahu razbežali. Od tistih dob dalje pa ni nihče več kopal pod gradom.«

Cerkev sv. Mohorja in Fortunata

»Pa še nekaj,« je pripomnil Ludvik. »Med okoličani je živo izročilo, da je vaško cerkvico sv. Mohorja in Fortunata dala zgraditi grofica iz Starega gradu. Stari so pravili, da menda v zahvalo, ker Turkov ni bilo več v naše kraje. Pa to bo gotovo resnica, saj je še danes nad glavnim oltarjem viden grb neke plemiške rodbine, ki je imela grad v posesti.«

Najbolj dragocen pa je stari cerkveni zvon,« je poudaril Ludvik. »Pravijo, da je najstarejši v Jugoslaviji. Sicer manjši od drugih, a najlepše poje. Pravili so, da je bil njega dni ta zvon zgoraj v gradu, in da so z njim zvonili, kadar so se bližali Turki. Ko pa so zgradili cerkev, so z gradu prinesli tudi zvon.«

Cerkvica sv. Mohorja in Fortunata, ki naj bi jo po tradiciji pozidala grajska gospa iz Heckenberga.

Stari grad Heckenberg. Dobro je še ohranjen okrogli stolp, v katerem naj bi grajski imeli strašne ječe.

Graščina Marof

Skrita v drevesnem zelenju nekdanjega parka je ob vznožju grajskega hriba pozidana stara graščina. Tipična predstavnica podeželskega klasicističnega dvorca, ki so pri nas nastajali v prvi polovici 19. stoletja.

»Ja, slišala sem prenekatero pripoved o gradu in tudi graščini,« mi je rekla sedanja »graščakinja«, 78-letna Marija Zahojnik, ki živi v dvorcu sama. »Žal pa sem do danes vse te pripovedi zvečina pozabila. Tisti tajni hodnik pa je gotovo obstajal. Pričental se je tu nekje v kletih. Pa so ga že zdavnaj zazidali. O kakšnem zakladu pa še nisem slišala.

Vem pa, in to sem slišala od starejših, da so Turki večkrat naskakovali grad. Pa dvomim, da je podzemni hodnik tedaj graščakom še služil. Gotovo pa je, da Turkom ni uspelo osvojiti Starega gradu.

Tisti zvon, ki je danes v vaški cerkvi, je bil nekdanj v gradu zgoraj. In kadar je ta zvon zapel, so kmetje zbežali v gozdove in votline, dokler turška nevarnost ni minila. Slišala sem, da so zvonili z nekega visokega stolpa zgoraj, s katerega so tudi oprezali za Turke. No pa tudi tisto, kar pravijo drugi v vasi, da je Mohorjevo in Fortunatovo cerkev gradila grajska gospa, bo držalo.«

Ječe brez povratka

Pošteno sem se spotil, ko sem se po strmih stezi povzpel pod razsulo nekdanj mogočnega gradu Heckenberg. Gradnja je imela gotovo izredno lego, saj grajski grič ni z nobene strani lahko dostopen. Od nekdanj mogočne trdnjave je ostalo bore malo. Dobro je viden le še nekdanji grajski okrogli stolp, ki je danes vključen v stanovanjsko hišo.

Doma sem dobil le 47-letno gospodinjino Marijo Podbregar, ki si je na gradu uredila kmetijo, in je bila takoj pripravljena na razgovor.

»Veliko vam ne bom znala povedati,« je pričela z opravičilom. »Vem le to, da je bil grad zelo velik in mogočen. Pravijo, da je imel kar sedem stolpov in trdno, več metrov debelo zidovje. In le velika sila ga je lahko uničila.«

Potem mi je Marija še pripovedovala, da je tudi ona prestregla govorce, da so bili grajski nadvse kruti. Tako je med starimi slišala tudi pripoved, da so silne zidine Heckenberške gradili tlačani. Z volovskimi vpregami so v to višino vlekli težke skale iz oddaljenega kamnoloma in le redki so domov pripeljali žive živali, ampak so prinesli le njihove kože. In tudi tlačanov je pod grajskimi biči med gradnjo mnogo pomrlo.

»Vendar pa nisem slišala, da bi grad razdejali kmetje,« je pripomnila moja sogovornica. »Napadali so ga najbrž že, a takšni trdnjavi gotovo niso mogli

do živega. Grad je pač razrušil zob časa.«

In sam sem lahko spoznal, da grajski do svojih podložnih niso poznali milosti. Ozke, zavite stopnice so vodile globoko pod zemljo v nekdanje grajske ječe.

»To so bili zapori brez povratka,« je pripomnila Marija. »Pravili so stari, da so jetnike vrgli skozi luknjo v stropu v vodnjaku podobno ječo, iz katere ni nikoli več prišel. Žalostno je poginil od žeje in lakote. Sami smo večkrat v kletih naleteli na človeške kosti, ki pričajo o resničnosti takšnih govorice.«

Razgledni stolp

»Tudi sama sem slišala, da je vaško cerkvico gradila grajska gospa,« je nadaljevala pripoved moja sogovornica. »Tudi tisti zvon je bil v gradu. Pa ne vem, če je bila v gradu kapela, pač pa sem slišala, da so zvonili z visokega razglednega stolpa, ki je bil pozidan poleg gradu.

In če že sprašujete o zakladih? Menda je pod razvalinami nekaj skritega. Verjetno zlato in druge dragocenosti. Graščinci niso bili le kruti, temveč so tudi jemali s silo. In tisti skrivni hodnik, ki je vodil nekje iz stolpa v Graščino, je menda služil takim potrebam. Pravili so nekateri, da so skozi to podzemno cev grajski hlapci vlačili naropan plen in tudi ujetnike, navadno trgovce, ki so potem končali v podzemskih ječah. Pa to so menda le pravljice.«

Kakšna je resnica?

Poskušajmo najti v vrsti pripovedi domnevno zrno resnice. O gradu samem nima nobenega pomena razpravljati, le da dvomim v število sedmih stolpov. Sedem je namreč ljudsko število.

Da bi podzemski rov kdajkoli vodil iz gradu v Marof, je najbrže le plod ljudske domišljije. Zgodovina namreč zatrjuje, da je bil dvorec v dolini pozidan šele tedaj, ko je bil Stari grad že opuščen. In zakaj bi potem grajski potrebovali podzemski izhod? Kljub temu pa je pripoved o rovu zanimiva.

Vse tisto o gradnji vaše cerkvice in tudi o zvonu se zdi dokaj sprejemljiva razlaga. Zvon je res eden najstarejših v Sloveniji, saj ga je že leta 1317 vliil neki Victor.

Graščina Marof, tipičen predstavnik podeželskih klasicističnih dvorcev, ki so pri nas nastajali v prvi polovici 19. stoletja.

»Dobri človek iz Duisburga«

Ko so številni jugoslovanski časopisi objavili novico, da se »dobri človek iz Duisburga« IVAN KRAMBERGER, od leta 1963 izseljenec v Zvezni republiki Nemčiji, vrača za stalno domov, v rodno Negovo blizu Maribora in želi podariti eni izmed jugoslovanskih bolnišnic aparat za dializo oziroma umetne ledvice, so pričela na njegov nemški naslov prihajati pisma iz številnih bolnišnic po Jugoslaviji, iz Beograda, Karlovca, Brčkega, Sremske Mitrovice, Osijeka, Kumanova, Ljubljane, Brežic... Iz leta v leto namreč raste število ledvičnih bolnikov, aparature za tovrstno zdravljenje so izredno dra-

ge, razen tega je treba zanje odšteti devizni denar, tako da so pravzaprav vse jugoslovanske bolnišnice s svojimi internimi oddelki v velikih težavah, kadar je treba pomagati ledvičnemu bolniku.

Ivan Kramberger se je odločil, da podari aparat za dializo Medicinskega centru »Dr. Radivoj Simonović« v Somboru. To je že drugi tovrstni aparat, ki je odšel v Jugoslavijo, prvega je namreč že lansko leto podaril bolnišnici v Ptuj, se pravi svoji ožji domovini, drugega pa je namenil – kot je izjavil – »bolnišnici nekje drugje v Jugoslaviji«; ker meni, da je to »dolg

bratstvu in enotnosti, brez katerega ni Jugoslavije«. In še to je pristavil, da »ne ljubi samo Slovenije, marveč Jugoslavijo s Slovenijo v njej«.

Drugi Krambergerjev aparat za dializo je torej v Somboru, mestecu na severozahodu pokrajine Vojvodine, kjer tamkajšnji Medicinski center skrbi za zdravje 200 tisoč meščanov in okoličanov, kjer z 800 bolniškimi posteljami rešujejo vse zdravstvene tegobe, nimajo pa možnosti brez tuje pomoči ustanoviti oddelek za hemodializo. Zdaj se jim bo izpolnila dolgotletna želja, ledvičnih bolnikov namreč ne bo treba več pošiljati na dializo v Beograd in Novi Sad in jih še dodatno utrujati.

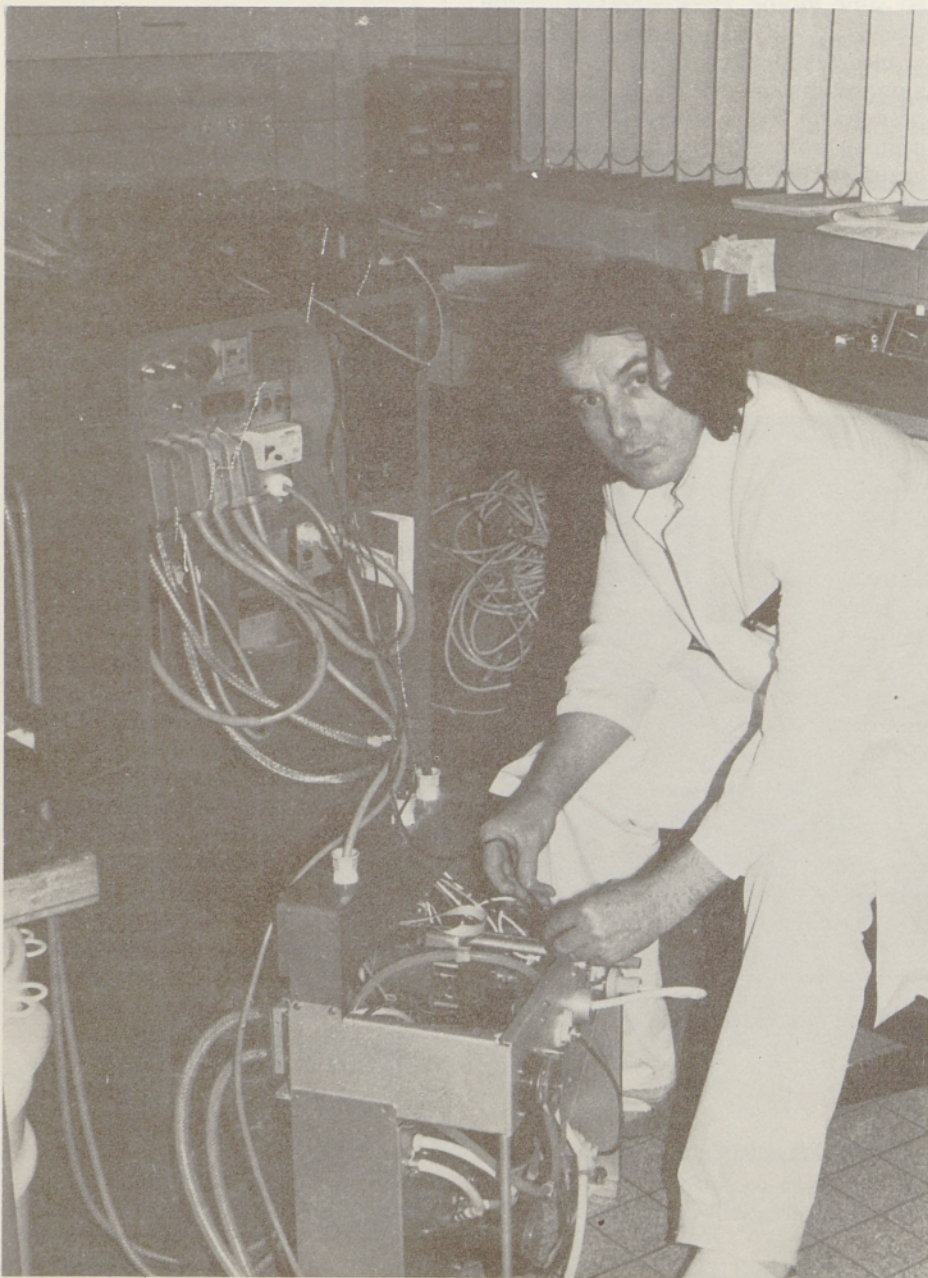
Ob tej priložnosti pa na kratko obudimo življenjsko zgodbo Ivana Krambergerja!

Rodil se je pred 47. leti v Negovi pri Mariboru, v revnih Slovenskih goricah – revnemu kmetu, preživel žalostno mladost kot »kupljeni hlapec« pri veleposestniku in šele v JLA (Jugoslovanska ljudska armada) – kot pravi sam – »postal človek«. Tam se je tudi – pri 22 letih – naučil brati in pisati. Pred dvajsetimi leti je odšel v svet, se znašel v Duisburgu, kjer je sprva delal marsikaj, da se je preživel. Potem se je znašel v bolnišnici, se kot samouk usposobil za medicinskega tehnika za dializo, z leti pa je postal vrhunski strokovnjak in konstruktor aparatov za dializo. Pridobil si je tri specializacije, dve v Evropi, eno v Združenih državah Amerike; v slednjih je patentiral pomembno izboljšavo na umetnih ledvicah.

»Šel sem v tujino in delal tudi v kemični tovarni Kupferhütte v Duisburgu kot navaden delavec,« pravi sam. »Ker sem zbolel in nisem več mogel opravljati težkega dela, sem se šel učiti za tehnika dialize.« Bil pa je pred tem tudi dimnikar in avtomehaničnik...

Že v tovarni Kupferhütte je postal znan zaradi predlogov za izboljšanje naprave za mešanje rud. Ravnatelj tamkajšnje bolniške blagajne ga je pregovoril, da se je prešolal v tehnika dialize. Osemnajst mesecev je preučeval stroje za dializo v ZR Nemčiji, Angliji in Združenih državah. Danes ga tovarne, ki izdelujejo te stroje, priznavajo za strokovnjaka. Ivan Kramberger namreč opravlja vse predpisane preglede pri strojih, jih popravlja in vzdržuje, skrbi za dokumentacijo in tudi sam sestavlja umetne ledvice.

Ivan Kramberger pri konstruiranju aparata za dializo

»Dobri človek iz Duisburga« – kot je Krambergerja imenoval zahodnonemški tisk – je lansko leto sredi Bonnena organiziral protestno zborovanje proti razmeram, v katerih žive bolniki, navezani na dializo. Protestiral je tudi proti zanemarjanju tehnične varnosti aparatov za dializo, ki delajo po 14 in več ur na dan, od njih pa je odvisno človeško življenje. »Vsako avtomobilsko kišto morate peljati na temeljit tehnični pregled, naprav za dializo pa se leta nihče ne dotakne,« pravi Ivan Kramberger. »Človek se zgrozi, če pogleda, v kakšnem stanju so naprave, od katerih so odvisna človeška življenja.«

Ko je Krambergerju zagrozil neki zdravnik v bolnišnici, da ga bo tožil zaradi takih izjav, mu je Ivan odgovoril, naj ga kar toži, ker bo tako dobil priložnost, da bo pred sodiščem dokumentirano razkril še kaj več. Do tožbe ni prišlo.

Ivan Kramberger pa je doslej poslal bolnišnicam in zasebnikom v domovini – in v tujini (Poljska, na primer) – tudi številna dragocena zdravila, rezervne in nadomestne dele za aparate za dializo... Namesto honorarjev, ki bi mu jih naj plačale tovarne ali bolnišnice za njegove izboljšave, izbere on najraje – umetne ledvice. »Dobri angel revežev in nebogljenih je«, so zapisali v zahodnonemškem tisku takrat, ko je ustanovil združenje za ljudi, ki jim »nihče ne pomaga«. Ivan Kramberger je pravzaprav tudi socialni delavec; z ženo Marietto pomagata starim in brezposelnim, se zanje potegujeta pri socialnem skrbstvu in v svojem skromnem stanovanju, polnem tisočih pisem za pomoč, odgovarjata vsem tistim, ki ju prosijo zanjo.

Na kupe zahvalnih pisem hrani Ivan, in na kupe pisem prihaja na njegov naslov s prošnjo za prepotrebna zdravila. Če le more, ustreže. Jugoslovanu Mehmedu Didiću je pomagal, da ga niso izgnali, starki Eli Luschnat je pomagal do operacije, ko ji je rak razjedel celotno spodnjo čeljust (šest mesecev jo je negoval v svojem stanovanju), starec Fritz Schultze pa izjavlja, da ga je Ivan »obudil od mrtvih«; našel ga je zapuščenega v neki drvarnici, na žimnici, ki je razpadala od mokrote in iztrebkov...

Nekdanji zahodnonemški predsednik Walter Scheel je Krambergerju osebno poslal zahvalno pismo, vendar je Ivanu najbolj pri srcu Titovo odličje, kot pravi medalji, ki jo je dobil v vojski kot vzoren vojak JLA.

Zdaj je Ivan tik pred odhodom v domovino. Za vedno se bo naselil v svoji slikoviti Negovi, kjer ni dvakrat za reči da ne bo spet ustanovil kakšnega človekoljubnega združenja. Pred kratkim pa nam je pisal in zapisal tudi tole:

»Umetne ledvice sem doslej podaril bolnišnicama v Ptujju in zdaj v Somboru, mnogo zdravil in rezervne dele za umetne ledvice pa bolnišnicam v Murški Soboti, Lenartu, Mariboru in Dornavi pri Ptujju.

Tudi drugim državam sem pomagal, na Poljsko – na primer – sem poslal

zdravila v vrednosti 500 tisoč nemških mark.

Vse to sem naredil iz srca, ker ljubim svojo domovino. Kolikor mi bo mogoče, bom še v naprej pomagal bolnišnicam po vsej Jugoslaviji...«

J. Vi.

Novost v Sloveniji

Dobrodošla prodajalna

Državna založba Slovenije je na Trgu francoske revolucije (nasproti Križank) v Ljubljani odprla prav posebno prodajalno, ki je specializirana za prodajo domače in tuje notne literature, antikvarnih izdaj, plošč in kaset, a zgolj resne in jazz glasbe.

To je pravzaprav pravi glasbeni center, ki mu je poleg omenjene založbe botrovalo tudi Društvo slovenskih skladateljev in odstopilo pritlične dele svojih prostorov. Vse, kar je možno dobiti na področju resne glasbe in jazz-a, ponujajo v tem centru, seveda pa s posebnim poudarkom na delih slovenskih in jugoslovanskih skladateljev.

Naj naštejemo le nekaj najbolj koristnih priročnikov in glasbenih del, ki utegnejo biti še posebej dobrodošla Slovincem, ki žive na tujem:

– **DOMOVINA DRAGA MOJA** je pesmarica, ki je izredno primerna za dopolnilni pouk slovenskih otrok izven domovine, velja 95 dinarjev,

– **PREK SVETA ODMEVA PESEM** je pesmarica z ljudskimi in umetnimi ter borbenimi pesmimi (komplet dveh knjig velja 142 dinarjev),

– **NAŠA PESEM** je zbirka revolucionarnih, partizanskih in mladinskih pesmi v priredbi za harmoniko. Pesmi so tako prirejene, da so primerne za spremljavo mladinskih in otroških pevskih zborov, dodana pa so tudi besedila pesmi.

– **NAUČIMO SE NOVO PESMIČO** so štiri glasbene pravljice v knjižni izdaji. Dodana je kasetna izvajalci Poldetom Bibičem, Majdo Potokarjevo in otroškimi zborom ob spremljavi instrumentalnega ansambla.

– **STO SLOVENSkih LJUDSKIH PESMI ZA TRIGLASNI MLADINSKI, DEKLIŠKI ALI ŽENSKI ZBOR** je izbral in priredil Jurij Gregorc, veljajo 85 dinarjev.

– **CICIBAN IGRA** so pesmice slovenskih skladateljev za klavir, veljajo broširane 175 dinarjev.

– **SLOVENSKE NARODNE ZA KLAVIR** (s podloženim tekstom), ki jih je pripravil Josip Pavčič, veljajo broširane 174 dinarjev...

Strokovni svetovalec prodajalne in hkrati njen vodja skladatelj Alojz AJDIČ priporoča v nakup še marsikaj zanimivega in koristnega, tako na primer Voglar-Nograškovo pesmarico z naslovom MAJHNA SEM BILA, v kateri so prikupne pesmi slovenskih avtorjev kot nalašč za mlade Slovence po svetu. Opozarja pa tudi na možnost nakupa skrbno sestavljenih priročnikov za učenje posameznih instrumentov, tako priročnika znane flavtistke Irene Grafenauerjeve pa pianista Igorja Dekleve, dobrodošli pa utegnejo biti tudi zvezki z jugoslovanskimi narodnimi pesmimi in plesi za klavirsko harmoniko, ki posamič ne veljajo več kot 28 dinarjev.

Marsikateri vodja pevskega zbora Slovencev v evropskih ali ameriških državah pa ne ve, da je pred kratkim izšla pri Državni založbi Slovenije zbirka ljudskih pesmi za moški in mešani pevski zbor z naslovom LASTOVKAM. Pripravil jo je Jože Leskover, slovenski zborovodja in glasbeni pedagog, ki že trideset let uspešno vodi mladinske, mešane in moške zборе. Prejel je številne nagrade in priznanja leta 1982 pa red zaslug za narod s srebrno zvezdo. Bogate izkušnje so spodbudile tudi njegovo skladateljsko ustvarjalnost in tako so nastale številne priredbe ljudskih pesmi za vse zборе. Zbirko Lastovkam je posvetil slovenskim zborom na tujem, v njej pa boste našli 24 priredb za moške in 43 priredb za mešane zборе; ne manjka znane N'mau čriez jizaro in tudi ne slovite Prešernove Zdravice.

Pa se za konec vrnimo še malce k prodajalni! Odprta je vsak dan od 9. do 13. ure in od 18. do 21. ure. V njej boste lahko kupili tudi marsikatero knjigo o glasbi, antikvarne knjige in note, seveda pa tudi številne domače in tuje plošče ter kasete, pripravljene pa so vam poskrbeti glasbeno literaturo po vašem naročilu.

In še zanimivost: V izredno okusno urejenih prodajnih in razstavnih prostorih je tudi glasbena poslušalnica, za katero pravijo, da je prva te vrste ne le v Sloveniji, marveč tudi v Jugoslaviji.

J. Vi.

po sloveniji

V naselju Ribnik v **AJDOVŠČINI** so odprli dom za ostarele s 138 ležišči. Poleg bivalnega dela je v njem tudi bolniški del, ambulanta, fizioterapija in kuhinja, v kateri lahko pripravijo do 600 obrokov hrane, ter jedilnica in shramba.

V **DRAGI** v kočevski občini, ki šteje 216 gospodinjstev in 646 prebivalcev, načrtujejo ureditev vodovoda in boljšo oskrbo z vodo. Posodobili bodo regionalno cesto na odsekih Lazec-Travnik in Trava-Čabar, načrtujejo pa tudi gradnjo televizijskega pretvornika.

Tovarna anten in kablov Elrad v **GORNJI RADGONI** je z dvema iraškima kupcema sklenila pogodbo za prodajo tristo tisoč anten in tisoč km simetričnega kabla. Sklenjeni posel predstavlja vrednostno kar dve tretjini letošnjih izvoznih poslov te tovarne.

Pred tremi leti so na Selih pri **JUGORJU** v metliški občini začeli prebivalci graditi gasilski dom. Le-ta je danes pod streho. Vsa dela doslej so v glavnem opravili prebivalci s prostovoljnimi delom in tudi ves potreben les so sami prispevali iz svojih gozdov.

V **KOČEVJU** je bilo konec septembra 5. srečanje pesnikov in pisateljev začetnikov drugih narodov in narodnosti. Zbrani so se pogovarjali o literarni ustvarjalnosti delavcev pisateljev v Jugoslaviji ter o poteh slovenskega kulturnega amaterizma. Ob tej priložnosti so si udeleženci srečanja ogledali tudi kulturne in zgodovinske znamenitosti Kočevja.

Tovarna Zvezda v **KRANJU**, ki izdeluje termolepljive medvloge za konfekcijo ter obutev in usnjarske izdelke, je v Švici kupila nov plastificirni stroj, ki jim bo omogočil izdelovati precej širše medvloge kot sedaj. Računajo, da bodo z novim strojem podvojili dosedanji izvoz.

Podjetje Gradis v **LJUBLJANI** je v Mostah zgradilo razvojnotehnološki center, v katerem ima – poleg inženiringa in kovinarskih obratov – centralni laboratorij za raziskavo gradbenih materialov. To je prvi tak center v Sloveniji in bo svoje izsledke prodajal tudi v tujini.

Agrostroj iz **LJUBLJANE** je na mednarodnem novosadskem sejmu kmetijske mehanizacije prikazal kot

svojo največjo zanimivost namakalni sistem agro-pivot ter prejel zanj eno od zlatih medalj. Z njim je mogoče namakati tudi visoke kulture, denimo koruzo, sončnice, sadovnjake, vinograde, vse do višine 3,1 metra.

V **LJUBLJANI** so v Šiški odprli nov samski dom, v katerem je 912 postelj. V vsakem nadstropju doma je skupen klubski dnevni prostor s čajno kuhinjo, stanovalci doma pa imajo tudi možnost pranja perila. Samski dom Šiška je hotelskega tipa. Stroški vzdrževanja z vsakodnevnim čiščenjem sobe in pospravljanjem postelj so v enoposteljni sobi 3500 dinarjev na mesec, za ležišče v dvoposteljni sobi 2900 dinarjev in v triposteljni sobi 2400 dinarjev na mesec.

V **LOČAH** v konjiški občini zbirajo redno krajevni samoprispevek, ki ga tokrat namenjajo predvsem za šolo. Gradili bodo prizidek k stari šoli, v njem pa naj bi z osmimi novimi učilnicami odpravili hudo prostorsko stisko. Del denarja pa namenjajo posodobitvi krajevnih cest.

V **LUČAH** je zgornjesavinjski študentski klub pripravil letos študentski raziskovalno-načrtovalni tabor. Študentje in profesorji ljubljanskih fakul-

Tobak v Beli krajini (Foto: Janez Zrnc)

tet so letošnji tabor namenili proučevanju živosti višinskih in hribovskih kmetij lučko-solčavskega področja. Ta tabor nadaljujejo v jesenskih mesecih etnologi in jezikoslovci.

V **LJUTOMERU** je bil že peti tabor pihalnih orkestrrov Slovenije. V tem času so godbeniki in dirigenti obravnavali predvsem tehniko igranja posameznih instrumentov, osnove dirigiranja in elemente korakanja ter figurativnega gibanja pihalnega orkestra. Tabor so zaključili s celovečernim slavnostnim koncertom.

V **MALI POLANI** so se prebivalci odločili za napeljavo lastnega vodovodnega omrežja. Glavne jarke so izkopali strojno, do domačij pa vsako od 92 gospodinjstev. Malopolančani so danes zelo zadovoljni, saj jim zdaj voda priteče v kuhinjo in hlev.

V septembru in oktobru je Agrokombinat iz **MARIBORA** izvozil 200 ton jabolk vrste jonagold v ZR Nemčijo, Belgijo in na Nizozemsko. Od decembra do aprila pa bo 20-tonski tovornjak vsak teden odpeljal jabolka vrste idared in jonagold v ZR Nemčijo.

V novi dvoetažni dvorani v Mari-borski livarni v **MARIBORU** se je začelo poskusno obratovanje po programu »Baker 2«, ki bo trajalo predvidoma eno leto. Z novim programom se bo povečala proizvodnja končnih izdelkov iz bakrovih zlitin. Tako se bo proizvodnja povečala za 40 odstotkov, kar bo omogočilo tudi večji izvoz na konvertibilni trg in države v razvoju.

Na **MOSTU NA SOČI** so odkrili doprsni kip Ivana Preglja, pisatelja, ki se je rodil pred sto leti in ki je prvi v slovenski književnosti opisoval uporne Tolmince in njihovo divjo pokrajino. Ob tej priložnosti je bil v tolminski knjižnici literarni večer pa razstava pisateljevih rokopisov, prvotiskov in fotografij iz njegovega družinskega življenja.

V **MEDLOGU** pri Celju so v počastitev svojega krajevnega praznika organizirali tekmovanje gasilcev, kolesarski trim, tekmovanje v streljanju in prireditev za ostarele, namenu pa so predali tudi asfaltirani odsek ceste Medlog-Lopata in Zidanškov gaj.

V **MERCAH** blizu Štanjela na Krašu so odprli novo lovsko kočjo, ki so jo zgradili s prostovoljnimi delom. V treh letih so opravili okrog 7 tisoč delovnih ur, pomagali pa so jim tudi slovenski lovci iz Doberdoba in Furlanije-Juljske krajine ter mladinci iz Elektro Gorice.

V novem otroškem vrtcu v **MORAVČAH** je našlo varstvo 57 najmlajših Moravčanov. V okviru vrtca delujejo poleg oddelka za otroke od dveh do petih let starosti tudi jasli. Patronat nad moravškim otroškim

vrtec ima tovarna Rašica v Gameljnah, kjer so tudi zaoosleni številni starši otrok iz vrta.

Na **MUTI** so odprli nov šolski center, v katerega so združene kovinarska, kmetijska in konfekcijska srednja šola. Otvoritev je bila osrednji dogodek ob občinskem prazniku, ki so ga proslavili s slavnostno sejo na občini in s podelitvijo občinskih priznanj petim zaslužnim možem.

Na **NOVEM LOGU** v Hrastniku so odprli dom učencev usmerjenega izobraževanja. Namenjen je učencem Rudarskega šolskega centra Zasavskih premogovnikov, ki se šolajo za rudarje. V njem je 240 ležišč, učilnice in drugi prostori.

V **ODRANCIH** v Prekmurju so slavili 60-letnico gasilskega društva in ob tej priložnosti odprli nov gasilski dom, ki so ga gradili dve leti. V domu je velika dvorana, v kateri bodo odslej najrazličnejše prireditve.

Tovarna EMI iz **POLJČAN** je letos izvozila v Libijo za 255 tisoč dolarjev dekorativnih svetil. Izvažati so pričeli tudi v Sovjetsko zvezo, v kratkem pa nameravajo podpisati pogodbo za izvoz tudi z Irakom, državami Magreba in Alžirijo.

Vaščani **PREŠNE LOKE** so pridno pomagali pri obnavljanju in razširitvi ceste proti Lončarjevemu dolu. Opravili so kar 3430 prostovoljnih ur in tako omogočili organizirane avtobusne prevoze na delo in v šolo.

Skupina arheologov in delavcev zavoda za spomeniško varstvo Maribor, ki sodeluje pri obnovi Prešernove ulice v **PTUJU**, je pod hišo številka ena našla na dragocen in zanimiv spomenik minule zgodovine. Namesto temeljev so srednjeveški graditelji uporabili kar oltar, ki ga je bržkone kak veljak v prvem ali drugem stoletju posvetil bogu Jupitru. Oltar je visok skoraj poldrugi meter in širok nekaj nad 30 centimetrov.

Industrija termičnih aparatov, žičnih tkanin in plastike v **RIBNICI** na Dolenjskem ureja emajlirnico, s čimer bodo dopolnili in zaokrožili svojo proizvodnjo štedilnikov in peči. Ko bo končana nova emajlirnica, bo tovarna lahko opravila proizvodni postopek sama, sedaj pa so morali dajati svoje izdelke v emajliranje drugam.

Mladi iz **ROGOZE** so se odločili, da s prostovoljnim delom uredijo vasi spominsko-športni park. Uredili bodo tudi nogometno igrišče in travnat napis ob njem, ki bo tudi tribuna, ter postavili temelje za spominski dom, kjer bo prostor za različne kulturne in športne dejavnosti.

Tovarna Jeklo iz **RUŠ** že več kot deset let sodeluje s podjetjem Hoelscher iz Hamburga pri proizvodnji in nameščanju čistilnih naprav za baze. Na začetku so bili v Jeklu odvisni

od uvoženih reprodukcijskih materialov, zdaj pa že sami izdelujejo ozonatorje, filtrirne mrežice, impulzna stekla, loputne ventile in druge dele, za katere so prej odšteli precej mark.

V **SPODNJIH BITNJAH** pri Kranju so delavci Zavoda za spomeniško varstvo Kranj odkrili antični kulturni spomenik. Našli so kose tegule, rimske kritine pa tudi dele amfore in novčiče, domnevno iz 4. stoletja.

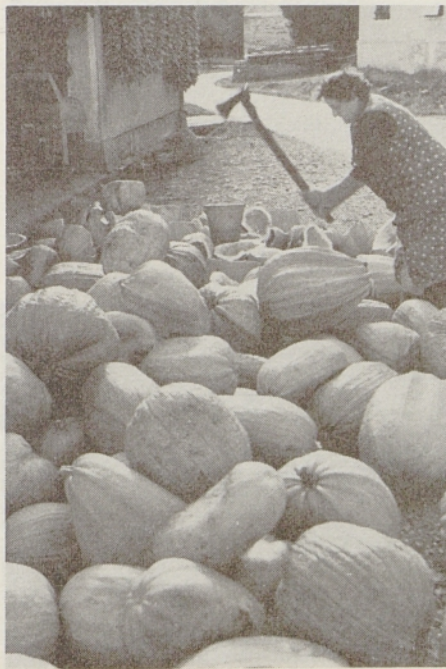
V **SEŽANI** so dogradili novo Iskrično proizvodno dvorano v velikosti 1200 kv. metrov, v kateri bodo delali predvsem transformatorje, namenjene za izvoz. Za kolektiv z nekaj manj kot 500 zaposlenimi, večinoma so ženske, je nova dvorana pomembna, ker omogoča bolj tekočo proizvodnjo.

V enem od zalivov v **STRUNJANU** so trije kooperanti Droginega podjetja Riba začeli urejati nasad školjk, v katerem nameravajo vzgojiti okrog 200 ton užitnih klapavic ali pedočov kot praviho tem školjkam s črnim oklepom.

Stanovanjska skupnost v **TRBOVLJAH** je septembra pričela graditi na Trgu revolucije dve stolpnici, ki naj bi imeli po 53 stanovanj, marca prihodnje leto pa naj bi začeli graditi na zazidalnem kompleksu na Cesti oktobrske revolucije dva stanovanjska objekta; v vsakem naj bi bilo po 39 stanovanj.

Kulturna skupnost Jesenice ter Zavod za spomeniško varstvo Kranj sta začela s deli, da bi v rojstni hiši Franceta Prešerna v **VRBI** uredila še tretjo spominsko sobo. V njej bodo na ogled prevodi Poezije, poleg tega pa si bodo lahko obiskovalci ogledali diapozitive o naravni in kulturni dediščini Gornjesavske doline.

Jesen na kmetih

osebnosti

IGOR OZIM, violinski virtuoz iz Slovenije, biva že polnih 18 let v Kölnu, kjer na Visoki glasbeni šoli vodi »mojstrski razred« za violiniste – absolutne glasbenih akademij. Nedavno pa je prof. Ozim dobil uradno povabilo za redno profesuro na znameniti ameriški visoki šoli »Julliard school of Music« v New Yorku, kjer več kot tisoč študentov glasbe poučujejo svetovno znani glasbeniki. Med njimi je bil tudi pred kratkim umrli pianist Arthur Rubinstein, pri katerem je študirala naša pianistka Dubravka Tomšič.

Ozima vabijo tudi na Visoko glasbeno šolo v švicarskem Bernu, kjer naj bi nasledil prof. Maxa Rostala, znamenitega violinskega pedagoga. Toda v Kölnu si je prof. Ozim pridobil velik ugled kot pedagog za pouk violine in njegovi učenci prihajajo k njemu z vseh koncev sveta, nekateri se vozijo celo z letali iz Španije in Anglije k uram. Absolventi njegove mojstrske šole dobivajo praviloma ugledna mesta v velikih glasbenih ustanovah ali se uveljavljajo kot solisti. Vzgojil je tudi vrsto slovenskih umetnikov, Novšaka, Šiškočiča in Košuto, slednji je zdaj pri njem asistent.

ZORKA PERŠIČ, nekdanja direktorica Mladinske knjige v Ljubljani, je pred kratkim na Bienalu ilustracije v Bratislavi prejela častno plaketo za minulo delo in prispevek pri bogatenju, razvoju in uveljavljanju bratislavskega bienala. Prav po njeni zaslugi je v svet prišla tudi slovenska knjižna ilustracija, saj je Zorka Peršič pomagala našim ilustratorjem in jim zagotavljala udeležbo na bienalu.

IGOR MODIC, član fotosekcije ljubljanskega Dela, je nagrajenec enajste mednarodne fotografske razstave treh dežel, ki je bila v Celovcu. Z visoko oceno 161 točk je žirija ocenila njegove fotografske impresije krajine z drevesom, stolom in plastičnim oblakom. S prispevki diapozitivov pa se je uvrstil na peto mesto.

Umrli je **FRANCE KIMOVEC-ŽIGA**, revolucionar in družbenopolitični delavec ter eden od organizatorjev Osvobodilne fronte v Ljubljani. Dolga leta je bil ljudski odbornik in poslanec. Pomembne družbenopolitične naloge je opravljal v Ljubljani, Sloveniji in federaciji, predvsem na agitacijsko-partijskem in kulturno-prosvetnem področju in kot organizator družbenih organizacij in društev. Zlasti se je angažiral pri krepitvi odnosov z verskimi skupnostmi, posebno z naprednimi slovenskimi duhovniki. Prejel je številna odlikovanja med vojno in po njej. Umrli je v 74. življenjskem letu.

turistični vodnik

Modernizirana cesta Kamnik–Gornji grad

Letošnji september so odprli modernizirano cesto, ki povezuje Kamnik z Gornjim gradom in so jo poimenovali po II. grupi odredov iz narodno-osvobodilne borbe.

Dolžina novozgrajene oziroma modernizirane ceste je 9,5 kilometra, širina pa 6 metrov vključno z bankinami. Gradnja ceste je trajala dve leti, ker je to zelo zahtevna gorska cesta s serpentinami. Sam odsek je od stare makadamske cestne povezave krajši za 384 km, pot iz Ljubljane do Radmirja pa je po novi cesti za 22 km krajša od magistralne ceste prek Trojan. Na cesti je ostalo še približno 4 km makadama.

Nadmorska višina prelaza Črnivec, prek katerega se vije nova cesta, je 902 m. Cestna dela so bila zelo nevarna, saj je to plazovito območje.

Nove planinske postojanke

Slovenski planinci so praznovanje jubilejnega leta organiziranega planistva na Slovenskem sklenili 17. septembra tega leta z otvoritvijo prenovljenega in razširjenega Triglavskega doma na Kredarici.

Gradbena dela na najvišjem jugoslovanskem gradbišču (2515 m) so se začela 1. julija 1982, tako da je bila postojanka dokončana v dveh gradbenih sezonah. Gradnja je veljala okoli 75 milijonov dinarjev, veliko dela pa so planinci opravili prostovoljno. Sedaj je v domu na voljo 300 sedežev in 180 postelj v sobah in na skupnih ležiščih. Posamezne sobe nosijo imena delovnih organizacij, ki so največ prispevale za gradnjo.

Svoje prostore imata v Triglavskem domu tudi Gorska reševalna služba in meterološka postaja. V veži se planinci lahko poklonijo spominu Jakoba Aljaža ob njegovem doprsem kipu,

ki ga je oblikoval akademski kipar Stojan Batič.

Poleg Triglavskega doma so slovenske gore to jesen bogatejše še za nekaj prenočitvenih objektov. To so:

– Koča pod Špičkom (nekdanje zavetišče) s 36 ležišči in 10 sedeži na 2050 metrov nadmorske višine,

– prenovljena Koča na Kamniškem sedlu z 90 ležišči in 154 sedeži na 1884 metrih nadmorske višine,

– prizidek Pristava na Menini planini s skupnimi 60 ležišči in 36 sedeži na 1460 metrih nadmorske višine,

– prenovljena Koča na Klemenči jami pod Ojstrico s 14 ležišči in 24 sedeži na 1206 metrih nadmorske višine,

– novozgrajeni Dom Petra Skalarja na Kaninu s 40 ležišči in 60 sedeži na 220 metrih nadmorske višine;

– za prihodnje leto pa načrtujejo planinci še Dom pri Krnskih jezerih, Kočo na Golici, prizidek Koče na Razor planini, prenovljeno Prešernovo kočjo na Stolu in prizidek Doma na Uršlji gori.

Letališče v Sečovljah

Letališče v Sečovljah pri Portorožu je že dobilo svoje mesto v turistični ponudbi slovenske obale. Imetniki majhnih zasebnih letal iz Italije, Avstrije, Zvezne republike Nemčije in drugih zahodnoevropskih držav prihajajo v Portorož na krajši ali daljši odih s svojimi letali. Letos je na sečoveljskem letališču pristalo do konca septembra 730 letal, 40 odstotkov več kot lani, ko so na tem letališču v vsem letu našli 750 letal.

Letališče v Sečovljah ima tudi dve svoji letali, namenjeni turistom za panoramske polete vzdolž istrske obale in tudi za šolanje pilotov amaterjev.

Prihodnje leto nameravajo v Sečovljah vzletno-pristajalno stezo podaljšati od sedanjih 850 na 1200 metrov.

Novi hotel Atomske toplice v Podčetrtku (Foto: Janez Zrnec)

Tako bodo lahko na tem letališču pristajala tudi letala s 50 sedeži.

Sečoveljsko letališče pa je tudi izdalo nov prospekt v obliki zgibanke. Na 16 barvnih sličicah je predstavljen Portorož z bližnjo okolico in tudi samo letališče. Na zadnji strani zgibanke je panoramski pogled iz letala na slovensko obalo, obenem pa miniaturni pregled povezav letališča z nekaterimi evropskimi centri.

Spremo besedilo je napisano v slovenskem, italijanskem, angleškem in nemškem jeziku. Prospekt je na voljo na Letališču Portorož, 66333 Sečovelje, tel. 066/79-617.

Nova hotela in restavracija

V Tolminu so letošnje poletje odprli nov hotel, ki se imenuje CENTRO-SLAVIJA. Objekt, ki je B kategorije, stoji kilometer izven Tolmina ob sootočju Soče in Tolminke in ima 192 ležišč v enoposteljnih in dvoposteljnih sobah. Hotel ima dve restavraciji, aperitiv bar, plesno dvorano s posebno točilnico, prostore za dnevno bivanje s televizijo in 90 sedeži, v gradnji pa so še teniško igrišče, igrišče za mali nogomet, odbojko in košarko.

Polni penzion velja 900 dinarjev, polpenzion 750 dinarjev, prenočevanje z zajtrkom v enoposteljni sobi 600 dinarjev, kosilo 250 dinarjev, večerja pa 150 dinarjev.

V Hrastniku bodo konec leta odprli hotel z imenom JELKA, ki bo B kategorije. Hotel bo imel 44 ležišč v 22 dvoposteljnih sobah in restavracijo z 200 sedeži. V neposredni bližini hotela so štadion, kopalnišče, telovadnica in kegljišče.

Dobre gostilne na Koroškem

Poleg kmetij, ki se ukvarjajo s turizmom, je na Koroškem seveda še veliko zelo dobrih domačih gostiln, kjer vam ponudijo tudi nekatere koroške specialitete.

V VUZENICI uživa velik sloves gostilna Vinšek, v SLOVENJEM GRADCU gostilna Murko, v ŠMIKLAVŽU pod Graško goro gostilna Pri Bučineku, v KOTLJAH je taka gostilna pri Toniju, v SELAH gostilna Pri Dulerju, v DRAVOGRADU gostilna Jezernik. Prijazno vam bodo postregli tudi v večini drugih gostiln, v katerih se boste ustavili na poti po Koroški.

naravni zakladi slovenije

Le kdo še ni slišal za Postojnsko jamo, Cerknisko in Planinsko polje, bisere notranjskega krasa? Vendar jih le redkokdaj povezujemo z Ljubljano, le malokrat pomislimo, da se tod zbirajo vode, ki se potem pretakajo pod Tromostovjem v Ljubljani. Ko so v prejšnjem stoletju začeli načrtno raziskovati neznane podzemeljske poti kraške Ljubljane, so našli vrsto zelo lepih in zanimivih jam. Ena takšnih je tudi Logarček pri Lazah na severnem robu Planinskega polja.

Prvi jo je raziskal s pomočjo domačinov Viljem Putick in objavil svoje izsledke leta 1889. V prejšnjem stoletju so si namreč prizadevali, da bi z notranjskih polj hitreje odvajali visoke vode in s tem preprečevali poplave. To je bil tudi glavni vzrok živahnih raziskav jam notranjskega krasa, Putick je jamo imenoval po takratnem ministru za poljedelstvo grofu Falkenhaynu, ki je finančno omogočil raziskave, danes pa uporabljamo starejše domače ime Logarček.

Logarček sodi med večje slovenske jame, saj meri skupna dolžina doslej znanih rogov 2285 m, razlika med najvišjo in najnižjo točko pa je 83 m. Zaradi 20-metrskega vhodnega brezna si jame ne moremo ogledati brez jamarske opreme. Vhod je na poseki pod 380 kV daljnovodom nedaleč od železniške postaje Planina pri Lazah in je danes mnogo manj privlačen kot nekdanj, ko ga je obkrožal gozd.

Brezno nas pripelje v kratko zgornje nadstropje jame, najlepši prizori pa nas čakajo, ko se čez 25-metrsko stopnjo spustimo v spodnjo etažo. Nenadoma se znajdemo sredi velikega rova, težave so za nami in lahko si v miru ogledujemo velike dvorane, ozke prehode, podorno skalovje, skrivnostne hierogliffe, ki jih vode s peskom rišejo po stenah, kotlice, kapniške skupine in jezercja. Med sigastimi posebnostmi Logarčka so nad meter dolgi makarončki na stropu dvorane na začetku Južnega rova (slika). Kakor hitro jih zagledamo, nam je jasno, od kod tem stalaktitom ime: kot vsi viseči kapniki so tudi makarončki votli, njihova krhka stena pa je komaj nekaj desetink milimetra debela!

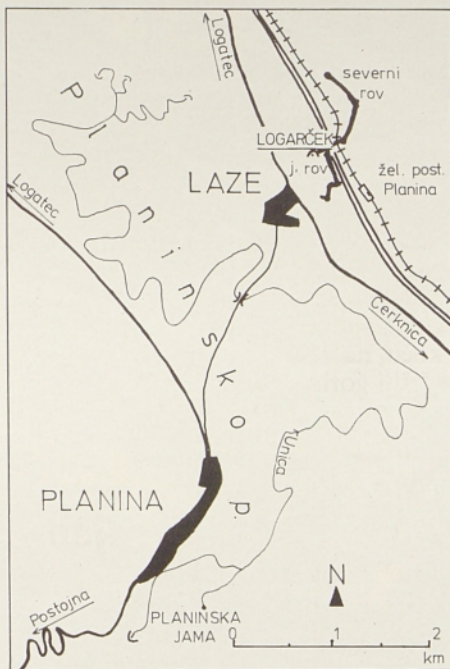
V Severnem rovu sta dve ogromni dvorani: Podorna dvorana je 30 m

dolga in do 18 m visoka, medtem ko je Blatna še večja, saj meri 70 m v dolžino, 32 m v širino, v višino pa okoli 25 m. Približna prostornina tega največjega prostora v Logarčku je 5600 m³! Prav v bližini obeh dvoran prečkata jamo železnica in avtocesta, kar v podzemlju prav dobro slišimo. Za Blatno dvorano naletimo na sifonska jezercja, kjer se pojavlja del Unice s Planinskega polja. Pa smo pri Ljubljani!

Prisotnost tekoče vode omogoča tudi bogato podzemeljsko živalstvo. V jami so dosedaj našli nad 40 vrst, kar je za jamski življenjski prostor nekaj izjemnega. Poleg običajnejših slepih jamskih rakcev, kobilic, pajkovcev in hroščkov omenimo še dve živalici, ki sta bili prvič najdeni v Logarčku: droben rak *Microlistra spinosissima* in pajek *Troglohyphanthes jugoslavicus*. Kot v večini vodnih jam kraške Ljubljane bomo tudi v Logarčku naleteli na močerila ali človeško ribico (*Proteus anguinus*).

Logarček, zlasti pa edinstveno živalstvo v njem, bi bil prizadet z uresničitvijo projekta večnamenske akumulacije Cerkniskega in Planinskega polja. To, da jama ni vsem dostopna in da le malokdo pozna njene lepote, ne zmanjšuje njenega pomena ter ne sme biti vzrok za uničevanje naše dediščine.

Peter Skoberne

Fotografija: Dvorana z makarončki

Foto: T. Planina, A. Praprotnik, P. Skoberne in R. Smerdu

Raduha (2062 m)

Peca v snegu, v ospredju polja in travniki na Poljani

Poljani

Rodna gruda

Slovenija

english section

The Second Summer School of the Slovene Language

“Great importance is attached by “Slovenska izseljenska matica” to the Summer School of the Slovene language, which was first organized in 1982 and then again in 1983, from July 18th to August 12th. For this school is a means for bringing the younger generations of emigrants’ families closer to the old homeland, and it is also, at least for us, a new way of cooperating with Slovenes in all parts of the world. On the basis of the experience obtained so far, over a period of two years, everything will be done to make this school even better, so that these young Slovenes, coming from all parts of the world, should get to know even better the native-land of their ancestors.

The summer school can be said to have achieved its purpose if we can succeed in maintaining contacts with the latter’s pupils after they have returned to their new homelands, and if they come for further visits and thus extend the knowledge they have already obtained. On the other hand these young people should be encouraged to take a more active part in the work of emigrants’ societies and organizations. I think that many people would be able to help them a lot in their work”.

That’s what the new president of “Slovenska izseljenska matica”, Matjaž Jančar, says about the Summer School of the Slovene language. He is also full of praise for the Faculty of Philosophy of the University of Ljubljana, which this year once again provided four experienced lecturers in the Slovene language, and for the Kranj High-School, which was the host and organizer of the summer school.

A total of 33 young people, aged mostly from 15 to 20, took part in the summer school. They were mostly the children of Slovene emigrants, and came from 13 different countries. In spite of their different domiciles, the holiday atmosphere, the tropical heat and their youthful gaiety, they were brought together by the Slovene School, by the fundamentals of Slovene grammar, by a survey of Slovene literature and by everything else which is connected with our language and culture. When we chatted to those who had taken part in the school, on the last day, everybody had something to show for themselves. Those who had been able to talk well in Slovene before could now read and write in Slovene, too. Those who had hardly any knowledge of the Slovene language had learnt to speak it quite well. Certainly, a lot can be achieved in the 80 hours of lessons, which take place over the period of four weeks.

The pupils were divided into four groups according to their initial knowledge of the Slovene language. Only one group had to struggle with the study of the most basic secrets of the Slovene language. Even the members of this group were able to speak quite good Slovene at the end of the course.

When, on the last day of the summer school, I wanted to talk to the pupils, I first made my way to the beginners’ group, whose members consisted of those who had brought the most modest knowledge of Slovene with them. The answers to my questions were mixed. They were frequently sprinkled with foreign words, but in general I can say that I spoke in Slovene to these pupils, too. This is what they told me:

RODNA GRUDA, Magazine for Slovenes Abroad, Cankarjeva 1/II, 61001 Ljubljana, Slovenija-Yugoslavia Tel. 061/210-716

Published by Slovenska izseljenska matica, Ljubljana
Editors: Jože Prešern (Editor-in-Chief) and Jagoda Vigele.

English translations: Milena Milojević-Sheppard, M. A.

RODNA GRUDA is published monthly. Numbers 8 and 9 are published together as a double issue.

Yearly subscription for overseas countries is 11.—U.S., 13.—Canadian or 10.—Australian dollars. Payment can be made direct to our Account. No. 50100-620-010-32002-2818/5 at Ljubljanska banka, or by international money order, or by check — payable to — in a registered letter.

»Slovenska izseljenska matica«

They chose to learn Slovene by themselves

Amalia Molek, from Argentina: "I'm in Slovenia for the first time, and I'm enjoying learning Slovene, although I am not Slovene by birth. My husband is Slovene. We like the Slovene culture, and the language is interesting, too. We like all the old things, the archaeology and the old Slovene folk music, which we heard. I'm keen on modern Slovene art, too, which is at the world level. I got on well at the summer school, and now I can speak Slovene quite well. I can talk to people on the street or in the shops, just as I am talking to you. I'm a painter by profession, and intend to study painting here in Slovenia for one year.

Oscar Molek, from Argentina: "My father and mother are both Slovenes. My father comes from Metlika in Bela Krajina, and my mother from Renče in Primorsko. The school has been interesting; the lecturers have been very good, as well as the organization of the school, particularly the trips — it was all excellent. I'm in Slovenia for the first time, and I like it very much".

Alexandra Tsallou, from Greece: "My mother is Slovene, whereas my father is Greek. I've come to the summer school because I felt myself to be Slovene, and would like to study at the University of Ljubljana. Maybe I'll come to live permanently in Slovenia, since I like it very much here. The Slovene summer-school has helped me a great deal and I'll probably come back next year".

Jože Bencak, From Canada: "This year I'm in Slovenia for the fourth time. My father saw the advertisement for the summer-school in "Rodna gruda", and sent off the application form. Previously I learnt very little Slovene. This school has been my greatest Slovene experience. My father is Slovene, whereas my mother is Austrian. I live in Windsor, where there are quite a lot of Slovenes".

Mira Čuček, from California, U.S.A.: "I like Slovenia. Slovenes are kind people. I'm here for the second time, and this time I wanted to learn the language. My father was very enthusiastic, but it was my own decision to start learning Slovene, since I am of Slovene descent".

Joseph Provenza, from the U.S.A.: "Today is my birthday, I'm 19 years old. I came to Slovenia to learn the Slovene language, and in order to travel around Yugoslavia. My mother is Slovene, whereas my father is Italian. I like it very much, and I shall definitely be coming again some time".

Sonja Nachbaur, from Austria: My mother is Slovene, whereas my father is Austrian. My grandmother lives in Ljubljana. So far I have only been able to talk to her in German, but now I'll be able to speak some Slovene with her. At home I only speak German. I liked the school very much, especially the trips and everything else".

Thomas Nachbaur, from Austria: "The Slovene language is a very difficult one. Now I can speak more of it than before. I'd like to come again to this school next year".

Ali Abdel Naser Ali, from Egypt: "I come to Yugoslavia every year, because I like it here very much. I've got friends in Ljubljana, too. The people are very kind, the countryside is very pretty, and it's very cheap for us, here".

The broad scope of the course

In the second group of Slovenes, conversation in Slovene was much easier. All these pupils had some previous knowledge of the language, so that they were all broadening their knowledge. For this reason we were able to have quite a lot more fluent conversation with them than with the members of the first group.

Irena Koren, from Belgium: "I'm glad that I have learnt quite a lot of Slovene grammar, particularly the declining of nouns and pronouns. I liked meeting Slovenes from all parts of the world. Everything was as I had expected it. The school had a very broad programme".

Suzana Jeretin, from West Germany: "We talk Slovene at home. I also went to the supplementary Slovene school in Germany, so I can speak Slovene quite well. I came here in order to learn more".

Suzana Terselic, from the U.S.A.: "I come from Maryland, and I'm studying in Pennsylvania. I think that everything in the school went very well. We managed to see, find out and learn a great deal — I can hardly believe it. I hope that I shan't forget all that I've learnt, because nobody at home speaks Slovene. I had already learnt some Slovene with Professor Paternoster, but he's the only one I can speak Slovene to. I'll be coming back to Slovenia again".

Simona Malone, from England: "My mother is Slovene, but I only speak Slovene with my grandmother. When I was young, I used to go to school here, and what I learnt then I shall never forget. I have learnt a

lot in this school, too. I hope that I'll have the chance to speak more Slovene".

Milan Maršič, from France: "We all speak Slovene at home, so I didn't have too many difficulties in this school. I've learnt quite a lot of grammar, particularly the declensions. I went to school in Slovenia, too, for one year. It was more difficult, then, but I have to admit that I'm not keen on school".

Sonja Gabršek, from France: "I liked the school very much, and particularly the hostel where we stayed. Of course we shouldn't have done, but at the hostel we talked together in French. All the same we have learnt a lot of Slovene".

Diego Gomez, from Argentina: "While I was at this school I decided to stay in Slovenia and study here. I have learnt a lot, particularly in the written language, and even before I could speak the language quite well. I'm interested in the direction of television programmes and films, and that's what I'd like to study, if I only get the chance. I can see that this field is very much advanced in Slovenia".

Getting to know new people

In the third group I could talk to the pupils with hardly any effort. All the pupils in this group had come in order to improve their already quite good knowledge of Slovene, and in order to spend a few weeks in the pleasant company of other young Slovenes. This is what they had to tell me:

Mary Ann Kolar, from Canada: "I really enjoyed the Slovene Summer-School, although I have to admit that I didn't learn a great deal more than I knew before. However, I made a large number of new friends. I'm in Slovenia now for the fifth time. At home in Canada my parents speak English to me, and I answer them in English, too. From now on I think things are going to be a bit different".

Julie Petek, from Canada: "The Slovene school was a really unique experience. I met lots of young Slovenes from all parts of the world. I got to know other cultures, learnt the language and became more familiar with Slovenia. My great wish is to be able to study at the University of Ljubljana".

Metka Hoops, from Holland: "I came to school in order to obtain a more accurate knowledge of the Slovene language. My mother comes from Bovec, so I only know the Bovško

dialect. At this school we have learnt a lot, particularly the declining of nouns. I come to Slovenia every year, and I have worked here for some time, too. We also come here for the ski-ing. My parents may return to Slovenia, including my father, who is Dutch. I don't know about myself".

Irena Sturm, from France: "At home we speak mainly French. I learnt some Slovene when over here on visits. At this school I have mainly learnt grammar, but I also now know a lot more about Slovenia, in general".

Franci Jazbinšek, from West Germany: "We only speak Slovene at home. At this school it is mainly the grammar of the language that I have been concentrating on. I am particularly interested in Slovene literature, about which I did not know much before. Now I shall be able to read Slovene newspapers and magazines more easily, and maybe even a book or two".

Krištof Ržišnik, from West Germany: "At home we speak German, but when we come to Yugoslavia we speak Slovene. I have learnt a lot about the declensions and also found out a lot about Slovene literature. Every year I know more. Last year my brother came to this school".

A lot of new knowledge

Among the members of the group with the best previous knowledge of Slovene I encountered a more natural view of everything Slovene. This group also expressed the greatest optimism concerning the future of young Slovenes living abroad:

Alexander Buczynski, from Holland: "I came to this summer school in order to learn how to speak and write Slovene correctly. This will help me in my studies. I am studying history, in Holland, and I am going to specialize in the history of the Balkan Peninsula. Maybe I'll be able to come to Yugoslavia for one year, during my studies. I don't find the Slovene language difficult, as it's our everyday language at home. Also, I'm very keen on foreign languages, in general".

Katarina Korošec, from France: "I come to Slovenia every year on holiday, so I can speak the language quite well. I mainly came to the summer school in order to learn more about Slovenia, its culture and literature, I particularly enjoyed the company of the other pupils in the school. I hope that we shall write to one another".

Samantha Degenhart, from Italy: "I have been going to Slovene schools in Italy ever since kindergarten, so I have come mainly in order to improve

A group photograph of all the pupils of the Summer-School, together with their lecturers, in one of the classrooms at the Kranj High-School. Those pupils who are not in the picture had to leave Kranj a day or two earlier, before the very end of the school.

my knowledge of the Slovene language".

Helena Komatar, from West Germany: "I came to the summer school in order to learn to speak the Slovene language more fluently. We have learnt a lot here, a lot of new things about the Slovene language and Slovenes as a people, as well as about their literature. I don't regret coming to the summer school".

Valentina Završnik, from France: "At home I speak Slovene with my mother, and French with my father. I write letters to cousins in Slovene, too. Every year I spend my holidays in Slovenia, in Domžale, whither my parents are going to return permanently. I don't know yet where I shall be".

As it was the last day of the school on the day of our visit we couldn't get hold of all the pupils. Some of them had already gone home with their parents. So we were unable to take into account everybody's opinions.

A closer link to the motherland

Thus at the second summer school of the Slovene language in Kranj new links were established. On the one hand, links between young Slovenes living in different countries and on the other hand links between them and the native land of one or both of their parents. It is very important that these young people are aware what a vital national identification a language is.

In this way they have become aware of many other things which are so characteristically Slovene. These include our way of life, our rich cultural tradition, and numerous other values in various fields.

All these characteristics came to their full expression at the reception which was held at the conclusion of the summer school. This was at the Hotel Kokra in Kranj. The school's pupils were also able to look over Castle Brdo, where President Tito often used to stay, and which has a very interesting history. Also taking part in the reception were representatives of "Slovenska izseljenska matica", who presented the pupils with practical gifts and souvenirs, as well as of the school's host, Kranj High-School, and of the University of Ljubljana, i. e. the Faculty of Philosophy, who are in charge of the development of the school. A kind farewell was taken, and then the pupils and teachers departed, each to his own home or country. Many links, however, will remain.

At the end of the school we also had a chat with the school's lecturers, who did all the teaching in the school, and also had the closest contacts with the pupils. The head lecturer this year was **Andreja Antoni**, who has already been a lecturer in Slovene at the University of Krakow in Poland. In the near future she will be going to Rome for some time. So she has already had plenty of practice in teaching the Slovene language. She was teaching in the Summer-School at Kranj for the second time.

Teaching the pupils in the Slovene Summer-School is quite different from teaching foreigners", she explained. "For these young people are the children of one or both Slovene parents, and have been born and grown up abroad. For this reason they are quite divided in their outlook. On the one hand the majority of the pupils don't feel themselves to be at home in Slovenia, but on the other hand they don't feel themselves to be full adherents of the nations and countries where they live either. This duality of belonging can be felt both with respect to language and culture. For this reason we lecturers feel that we must have a special relationship with them. This means that we mustn't try to force something on them which they cannot completely understand".

Lecturer Andreja told us that the pupils, especially those who already have some basic knowledge of the Slovene language, are by no means interested just in the latter, while at the summer-school. They are interested in all they can find out about Slovenia, its cultural tradition and his-

tory, as well as contemporary life. They would find a little guide in a foreign language very helpful, where everything of importance would be mentioned briefly. Quite a lot of the school's pupils bought themselves secondary-school textbooks, in order to find out what ordinary school-children are learning in Slovenia. In particular, they find such books quite easy to follow.

During the school year the lecturers take part in the preparation of the teaching plans and also generally help in determining the best form of this summer-school, which has become a permanent institution for the education of the children and grandchildren of our fellow-countrymen living abroad.

Thus, thanks to the Second Summer-School of the Slovene Language, the homeland of Slovenia has moved a big step closer to the children of our fellow-countrymen, Slovene emigrants, who live abroad.

Jože Prešeren

The Troubadour from Denver

— a brief conversation with Frank Joseph Winters, an American poet of Slovene descent.

Everything about him — his slightly forward-hunched figure, his way of walking, his movements — indicate that he is a traveller, an eternal searcher. Thirtynine-year-old Frank Joseph Winters, a sculptor, a painter and, most importantly, a poet from Denver, Colorado, was in Ljubljana recently. His journey here was not just a coincidence, although he likes to travel around the world without any particular goal except to obtain new experiences.

"My grandparents came from Ljubljana", he explained, and you get the feeling that some Slovene traits are really visible in the face hiding behind a bushy beard and spectacles. "They were called Cerjak, Frank and Marija Cerjak". He'd like to find his relations here in Ljubljana, but of course he had come mainly to find his roots, which extend into his subconscious, keep reminding him of their presence, and influence the composition and rhythm of his poems. In his collection of poems entitled "Northeast of Globeville" quite a lot of poems can be found which are written in English but have Slovene titles, e.g. "Ptica ropav-

rica", "Mati", "Brezvestnež", "Izvo-ljenka", "Točilnica" and "Biti".

"The first Slovene word which I learnt to say was "mačka" ("cat"). My grandparents, with whom I spent a lot of my childhood, spoke Slovene between themselves, and so I picked up quite a few words in this way. Otherwise I don't know the Slovene language as such. The titles of my poems are words which I have chosen — after careful deliberation — from a dictionary. In this way I wanted to emphasise the duality of my origin. At the same time, the title of every poem represents its dedication".

Now he's here, he's longing to find out more about Slovene poetry. He carries with him a copy of Dane Zajc's poems, which he would like to translate into English and in this way bring them closer to his readers and listeners (oh yes, poems have to be read aloud of course) in Denver, in America. Of course he wants mainly to obtain a greater insight into the Slovene language, and says: "On the left-hand-side I'd read poems in Slovene and on the right-hand-side their English translation".

"Particularly in America we need more inter-cultural publications, which

would break up our isolation", he says. "That's what I'm going to work on when I get back to America. Of course one needs money to be able to realize such an idea, for it's still true that some good ideas (which are in America considered to be only those which bring in money) need permanent financial backing".

How does he manage himself?

"I travel around the world, and read people my poems. I also do a bit of tattooing, and I get some money from back home, too. And then I can manage".

His ideas are being constantly sharpened by his travels and his experience. That's what his poems are like, too: bitter, but tough — they contain ten years of his travels, an American arts-critic wrote, of stress and passion, and these are poems of steel.

"For we used to live in an industrial area. Not far from our house, where my grandparents lived and died, was a foundry with a blast-furnace. Quite a lot of my poems are to do with events which took place in that foundry. In fact I started to write poetry at the beginning of the nineteen-sixties, at the time of the anti-war and protest poems. Quite a lot of these feelings are still present in them today".

He walks the streets of Ljubljana a kind of troubadour from Denver, with a worker's cap on his head.

"I can feel the heartbeat of the city as I walk about it", he says, "a city which is really mine. Although I was born in America and although my Slovene grandparents died when I was only six or seven years old, I still feel at home in some way. And I'd like to take back some of these feelings with me across the ocean and show them as a cultural experience".

Mitja Meršol

For Fraternal Love between all Yugoslavs

From the U.S.A.

In October 1982 a Coordinating Committee for Yugoslav-American Social Affairs was established in California. The initiative for the establishment of this committee was given by a group of our enthusiastic fellow-countrymen who were not pleased with the lethargy in this field of work of our people in California. At the founding meeting one of the resolutions passed was that the main aim of this committee was to increase the unity of and fraternal love between all the Yugoslav nations and nationalities, that it will be a charity, an educational and a cultural organization, that it will support the development of Yugoslav culture and will help to preserve our ethnic heritage with numerous activities, such as teaching, exhibitions and cooperation in all social activities of Yugoslav-American character. In order to take into consideration the composition of the Yugoslav-American emigrant community, it was decided that the committee should consist of representatives of all the Yugoslav nations and nationalities.

The first greater success of this coordinating committee was the organization of the celebration of the Yugoslav National Holiday, November 29th. At this celebration the patriotic feelings of our fellow-countrymen came strongly to the fore; as well as all the positive movements of our emigrants which had almost died out over the last few years. When the Yugoslav national anthem had been played and our flag unfurled,

there was a real eruption of national conscienceness of our fellow-countrymen, who in this way proved how necessary was the revitalization of Yugoslav society life. The very fact that the celebration of the Yugoslav National Holiday took place for the first time in the rooms of the Yugoslav — American club in San Pedro was a sign of the re-awakening of the national consciousness of the Yugoslav community living there.

The next more important event arranged by the committee was the organization of a concert of Yugoslav popular and folk music. This concert also helped to create a firm financial basis for the founding of the Yugoslav-American Olympic Committee for Southern California. This committee will have the task, in cooperation with the organizing committee of the 1984 Olympic Games, of providing services for and assistance to the Yugoslav sportsmen and sportswomen who will be taking part in the Olympic Games. All Yugoslav-American societies in the region of Yugoslavia will participate in this committee. The Olympic Committee established contacts with the Yugoslav Olympic Committee, and it also requested the help of the Yugoslav Centre for Emigrants Abroad.

The Coordinating Committee for Yugoslav-American Social Affairs would also like to establish contacts with all emigrant organizations and societies in other parts of the United States. These societies are invited to write directly to the committee's address:

C.C.Y.A.S.A., P.O. Box 615, San Pedro, California 90731.

this very responsible job when he was still the Mayor of Sarajevo, frequently stressed this point. He says: "We would never have built such expensive structures if we hadn't counted on the future development of tourism and winter sports, not just on one big event".

Today people in Sarajevo are convinced that decades would be needed to be build up as much as has been built over the last few years. With the preparations for the Olympic Games Sarajevo has now established a firm basis for mass skiing. There is room for at least twenty thousand skiers on the Olympic ski-fields at one time. That is certainly very important for the development of sport and tourism.

Those people who, in one way or another, grumble that Yugoslavia shouldn't have taken on such a gigantic sports event as the Olympic Games in such difficult economic times get the following answer from the organizers in Sarajevo. The answer is backed by figures and states quite the opposite opinion, that the Olympic Games will even contribute to the stabilization of the Yugoslav economy, for which the whole country is making great efforts. The organizers in Sarajevo consider that by making a good "sale" of the Olympic Games, i. e. with marketing and the sale of television transmissions, a total of 110 million dollars will be obtained, whereas a total of 20 million dollars was needed for the construction of the various sports facilities and structures. A good income from tourism is expected, too, as every Olympic Games attracts numerous visitors. In particular, Sarajevo should attract a large number of such tourists since the city itself is already a tourist attraction.

It's difficult to make an exact forecast of the number of tourists expected to visit Sarajevo at the time of the Olympic Games, but on the other hand the organizers of the Games can certainly count on the presence of a large number of tourists. It is estimated that the Winter Olympic Games will attract about 30,000 foreign visitors, who won't, of course, all be crowding into the centre of Sarajevo at the same time, but who will also be staying at some of the other Yugoslav towns and cities. For instance, there is a lot of demand for hotel space in Dubrovnik at the time of the Olympic Games. It is estimated that at least two thousand Americans, alone, will be staying at this part of the Adriatic, which is justly famed throughout the world. All these tourists want to spend a day or two up in Sarajevo, seeing part of the Olympic competitions.

Sarajevo is Waiting for its Big Day

by Jože Dekleva

Sarajevo, the capital of the republic of Bosnia and Hercegovina, a city at the heart of Yugoslavia — a city about which practically every school-boy knows, as the place where the First World War was sparked off — has firmly decided that, from now on, it will be known as a hospitable, Olympic city, too.

The citizens of Sarajevo are already counting off the days which are still left until February 8th, 1984, the great day when the Fourteenth Winter Olympic games will begin. That will be a very important day for the city.

The first Olympic games to be held in Yugoslavia. The first sports event on a really grand scale to be held in the Balkans. The organizers in Sarajevo have left behind them five years of hard work, a battle against time, and also a battle to obtain the necessary funding, as the total value of sports and other Olympic buildings amounts to 5,441 million dinars.

But, as the Olympic organizers continually stress, it was not their object to build Olympic monuments which would only gather dust in the future. The president of the organizing committee of the XIVth Winter Olympic games, Ante Sučić, who took on

Plenty of people in other countries have their doubts as to whether the organizers in Sarajevo will be capable of organizing and running such a demanding event as the Olympic Games. But many are convinced that Sarajevo will be able to fulfill its role with credit and prove that all the preparations have been well-made.

When the president of the International Olympic Committee, Mr. Samaranch, opened the Olympic centre at Zeter last year, where a large part of the Olympic programme will take place, he certainly didn't spare his praise. On this occasion he said: "With the opening of these magnificent sports halls, all the buildings and structures needed for the successful carrying out of the Winter Olympic Games are ready. I want to stress this fact because it is unusual for these buildings to be ready in such good time, before the start of the Games. For this reason I have every confidence that Sarajevo will be the organizer of the best Olympic Games held so far".

The president of the organizing committee, Ante Sučić, was certainly very pleased to hear such flattering comments and forecasts from the president of the I.O.C., Mr. Samaranch, the leading world sports official, but he was quick to add that such a prediction only increases the responsibility of the organizers of the Olympic Games for a successful outcome of the latter, and that he would rather that the president of the I.O.C. didn't emphasise his opinion quite so strongly.

After the general rehearsal for the Olympic Games, which was held in February of this year, the organizers of the Games in Sarajevo had to set to work harder than ever. The strict international judges of the pre-Olympic tests had quite a lot of comments to make. These were mainly to do with some awkwardnesses which concerned the Men's Fast Downhill Skiing event of the World Cup. In this event, the organizers, who had difficulty with the exceptionally warm weather, very unusual for February in central Bosnia, didn't manage as well as they might have done. There were also some critical comments on the transport provided and the accommodation for the national teams.

Of course the pre-Olympic competitions were a great test for an army of sports workers from Sarajevo, who acquired, in this way, a lot of valuable experience. A total of 1016 sportsmen and sportswomen from 33 countries on five continents took part in all

the Olympic sports categories at these pre-Olympic trials. The members of the teams were accompanied by 239 trainers and other experts. These figures show that the pre-Olympic test at Sarajevo was certainly an extensive one, and a valuable lesson for the future.

The competitors, trainers and other experts from all those countries where winter sports are developed got to know, at the pre-Olympic sports competitions, the sports-grounds and structures where the decisive battle for Olympic medals will take place in February 1984. They also got to know the climatic conditions and other details, which have an important influence on top sports achievements. The representatives of national Olympic committees from all parts of the world also had the chance of getting to know the characteristics of the Sarajevo sports-grounds. The representatives of winter-sports associations, who will decide on the organization of individual competitions, were also able to get the necessary experience. The representatives of the world's press, radio and television also had a chance to work in the conditions which will prevail at the time of the Olympic Games, when the real battles will take place. A total of 1163 journalists and sports-reporters, from Yugoslav and foreign press-agencies, television and radio networks- took part in the pre-Olympic competitions.

With such a large number of reporters a large number of different opinions also arose. These included everything from noisy praise to deliberately cutting criticism. However, both the praise and the criticism were welcome to the organizers. On the basis of the latter they were able to analyse the positive and negative sides of their work and thus make even more thorough preparations, so that everything

will operate perfectly when the great day of February 8th, 1984 comes.

Certainly, not all the inhabitants of Sarajevo or of Bosnia and Hercegovina are enthusiastic about the Winter Olympic Games. But one has to remember that these sports are only starting to become popular in this part of Yugoslavia. There is no real tradition of winter sports in this republic, but all the same people are mainly proud that the honour has fallen to them to organize, as the first in Yugoslavia, the greatest sports events in the world. A sense of belonging to this great event is proved by both large and small contributions, which have been raining down on the organizing committee.

The organizers of the Winter Olympic Games in Sarajevo had estimated that a total of approximately 600 million new dinars will be collected in the form of voluntary contributions for the organization of the Games. However, this sum was exceeded in the republic of Bosnia and Hercegovina many months ago. Other gifts have been arriving, too, apart from those in the form of money. Thus, for example, a goldsmith from Sarajevo gave a kilogramme of gold, whereas others collected 50 kilogrammes of silver. Housewives sent to the organizing committee valuable handwoven articles they had made, and a hunter sent a stuffed wolf, which is the mascot of the Winter Olympic Games in Sarajevo ("Vučko"). Contributions from abroad came in, too. A businessman from Vienna sent 50 thousand dollars, and a Dutchman sent 42 diamonds.

One of the questions most frequently posed by Yugoslavs in the period before the Olympic Games is, what can we expect at these games from our best national sportsmen and sportswomen?

So far Yugoslavia has not won any medals at the winter Olympic Games. Are the Sarajevo games a chance for this? Probably the truth of the matter is, that only our skiers have a chance of winning a medal — in the Alpine (downhill) disciplines and maybe in the ski-jumping. But of course nothing is known for sure in advance. Our Alpine skiers have been among the world's best for the last few years, and in 1982 two of them won medals at the world skiing Championships, which were held at Schladming in Austria: Bojan Križaj won the silver medal in slalom, and Boris Strel won the bronze medal in grand-slalom. Of course these two successes are, by themselves, no guarantee of similar

success at the Olympic Games. In downhill skiing the top skiers are all very close to one another, so that the fight for medals will be a very fierce one. Apart from complete fitness top skiers also have to be able to achieve a high degree of concentration on the day of the event. Sometimes even the best of skiers can't manage to do this. So it's not at all easy to perform in front of your own nation. Let us just recall last winter, when such an experienced competitor as Bojan Križaj couldn't withstand the pressure of performing in front of his own fellow-countrymen at Kranjska gora, and had to retire only a few seconds after he had set off down the slalom run. Of course a little luck is needed, too. Bojan Križaj was in excellent form when he attended the last Olympic Games at Lake Placid, and was a favorite for a medal in the slalom and grand-slalom categories. He was very near the bronze medal in the grand slalom competition, but the Austrian Hans Enn snatched it away from him by a mere two-hundredths of a second.

Of course our skiers are preparing themselves for the Sarajevo Olympic Games to the best of their capabilities. The Yugoslav Ski-Pool is hoping to win two medals. But all the skiing superpowers are planning this too, so the people of Sarajevo would have to strike a lot more medals if all plans were to be realized. There are only three medals available for each sport.

The organizers of the Winter Olympic Games in Sarajevo are willing to help our skiing team, so that it will be able to take part in the games fully-prepared and ready for big achievements. Of course the organizers are aware of the fact that the success of the Olympic Games will only be a half-success if the Yugoslav competitors don't succeed in taking on an important role during the Games.

Thus, during the February days, when the decisive battle for medals will be taking place at Sarajevo, all Yugoslavia will be involved.

The only Slovene town named after the late President Tito — Titovo Velenje, in the picture: new apartment houses (photo by Janez Zrnc)

PAGINA EN ESPAÑOL

Los juegos olímpicos de invierno

La ciudad olímpica Sarajevo ya está contando los días que la separan del gran evento que tendrá lugar el 8 de febrero del 1984. Este día será un día de fiesta pues comenzarán los 14. juegos olímpicos de invierno. Para esta ciudad será sin lugar a dudas un día de alegría y alborozo. Es decir un día importante y especial no sólo para la ciudad sino también para sus habitantes. Los primeros juegos olímpicos en Yugoslavia. El primer festival gigante deportivo en los Balcanes. Para los organizadores de Sarajevo son más de cinco años de trabajo duro. Cinco años de lucha contra el tiempo y lucha por la obtención de la gran cantidad de recursos necesarios, pues si valoramos la obra en general, aparte de los proyectos deportivos y otros preparativos olímpicos, ella cuesta nada menos que 5.441 millones de dinares.

Así como lo afirmaron los organizadores de los juegos de invierno, Sarajevo no construyó ninguna clase de monumentos olímpicos. El presidente de la Comisión Organizadora de los XIV. juegos olímpicos Ante Sušić, quién aceptó esta importante función cuando todavía era intendente de Sa-

rajevo, varias veces recalcó en voz alta: «Si nosotros no contáramos con el desarrollo del turismo y de los deportes de invierno, nunca hubiéramos construido edificios y construcciones tan caras para ser utilizadas solamente para un evento deportivo, para sólo una vez no», opina y recalca el presidente de la Comisión Organizadora.

Hoy día todos los habitantes de Sarajevo están convencidos que serían necesarios decenios para construir tantos edificios como los construidos ahora en tan pocos años. Con los preparativos y todo lo concerniente a los juegos olímpicos de Sarajevo, se ha logrado la oportunidad de brindar una verdadera manifestación de esquí, es decir, de esquiamento en masa! En los campos y pistas de esquí se logrará que los juegos olímpicos se desarrollen grandiosamente, pues habrá lugar nada menos que para veinte mil personas que podrán esquiar al mismo tiempo. Esto significa que el deporte de invierno tendrá un gran desarrollo y a su vez ayudará al turismo en general lo cual será de mucha importancia para esta zona.

Para todos aquellos que de una u otra manera critican esta obra, argumentando que Yugoslavia en estos

mentos difíciles de su economía no tendría que darse el lujo de patrocinar eventos deportivos de tal envergadura, como lo son los juegos olímpicos, Sarajevo contesta contrariamente y con números. Los juegos al contrario de lo pensado contribuirán a la estabilización económica con la cual y a la cual se dedica todo el país. Los organizadores de Sarajevo calculan que con sólo la «venta» de los citados juegos, es decir con la propaganda y las transmisiones televisivas tendrán una ganancia de alrededor de 110 millones de dólares, mientras que para las construcciones se gastarán algo más de 20 millones de dólares. Aparte de ésto esperan tener una ganancia bastante grande con el turismo, pues los juegos en sí tendrán una gran visita de parte de los espectadores y esquiadores. Sarajevo será visitada así más que ninguna otra ciudad pues por sí sola ya es turísticamente atractiva. En cuanto a la visita turística en particular es difícil por adelantado decir algo concreto, sin embargo seguramente no hay dudas que Sarajevo será justificada y tendrá la esperanza de albergar un gran número de turistas. Calculan que los juegos olímpicos de Sarajevo serán visitados por treinta mil espectadores extranjeros, quienes no estarán albergados al mismo tiempo sólo en Sarajevo sino que estarán de paso o de vacaciones en otras ciudades yugoslavas. Por ejemplo hay un gran interés, mientras duren los juegos olímpicos de invierno, por la magnífica e histórica Dubrovnik. En esta perla del Adriático, la cual tiene fama por el mundo entero, durante los juegos será visitada por cerca de 2.000 americanos. La mayoría se decidió por pasar las vacaciones allí para además poder dar un «salto» hasta Sarajevo y visitar así también los juegos olímpicos, mejor dicho parte del programa deportivo.

Hoy día por el mundo entero se están haciendo conjeturas preguntado cómo harán los organizadores de Sarajevo para poder enfrentar tal difícil evento. Es decir cómo harán frente a una tarea tan exigente, en especial en cuanto a la organización de los juegos olímpicos. Muchos están convencidos que Sarajevo está magníficamente preparado ante el mundo y espera demostrarlo.

En ocasión de la apertura del centro olímpico Zetra, el presidente del comité olímpico internacional, Juan Antonio Samaranch, dijo entre otras cosas el año próximo pasado: «Con la inauguración de estos grandiosos edificios deportivos están construidas así todas las construcciones necesarias

para estos deportes en esta zona de Yugoslavia todavía no están desarrollados y recién ahora se están abriendo camino. Los deportes de invierno en esta república no tienen tradición alguna, sin embargo igualmente la gente está contenta y orgullosa de ser los primeros en Yugoslavia que organizan el evento deportivo más grande del mundo. Lo demuestra el solo hecho las contribuciones de todo tipo que recibe la Comisión Organizadora.

Los miembros de ésta calculan que obtendrán con las respectivas contribuciones cerca de 60 mil millones de dín. viejos, es decir que la cantidad previamente estipulada por Bosnia y hercegovina ya fue alcanzada hace tiempo. Con el dinero en sí también se recibieron otros regalos y contribuciones. Por ejemplo, un joyero envió un kilogramo de oro, otros enviaron 50 kg. de plata pura. Las ciudadanas contribuyeron con trabajos manuales de gran valor, un cazador envió un lobo embalsamado- si todos sabemos que la mascota de los juegos es justamente este animal-. También recibieron contribuciones del extranjero, así un comerciante de Viena mandó 50.000 dólares y un holandés 42 brillantes, etc. etc.

Qué esperamos de los juegos olímpicos? Hasta ahora Yugoslavia en las olimpiadas de invierno no obtuvo ningún premio o medalla. Es ésta una oportunidad para lograrlo? Realmente sólo algún esquiador y uno que otro especialista en saltos puede hacerlo. Con todo nadie puede preveer nada. En los últimos años el único que alcanzó una medalla de plata fue Bojan Križaj (slalom) y una de bronce Boris Strel (veleslalom) La lucha por los primeros puestos será interesante. Hay que contar no sólo con la preparación física sino también con la concentración y fuerza psíquica necesarias. El competir ante el público casero aumenta su responsabilidad y ésto puede significar un arma de doble filo. Ello sucedió justamente el invierno pasado a los nuestros en nuestros propios terrenos. Con todo esperamos y tenemos confianza en nuestros representantes. En el plan de trabajo del equipo se habla de la conquista de dos medallas. No olvidemos que ello seguramente también piensan los demás países, por esto tendrían que asegurarse un mayor número de medallas pues los organizadores no tuvieron en cuenta nada más que tres de cada clase para cada tipo de juego. Nuestros esquiadores están preparados como nunca y esperan no defraudarnos.

El presidente de la Comisión Organizadora, Ante Sušić, estuvo muy contento con tales aseveraciones del funcionario deportivo de fama internacional como lo es el presidente de MOK, Saramanch, sin embargo egregó al instante que ésto compromete al equipo organizador y que desearía por otra parte que el presidente del MOK no dé declaraciones tan aseverativas y opiniones personales.

Después del ensayo de apertura hecho un año antes de la inauguración de los juegos olímpicos, los organizadores de Sarajevo se remangaron las camisas durante los preparativos, pues los encargados de valorar las experiencias pre-olímpicas eran verdaderos expertos que en cuestión también hicieron y dieron a saber más de un error hecho durante la apertura del Zetra. En especial se refiere a algunos contratiempos ocurridos en la carrera de esquí masculino Copa del Mundo (esquí lanzado), donde los organizadores a quienes no les acompañaba la suerte, se les apareció entonces una época de aire caliente. Fenómeno nada común para el mes de febrero, verdaderamente no tuvieron la suerte en sus manos. Las críticas y observaciones fueron hechas también al transporte y colocación de las representaciones. Sin embargo fueron estas competencias preolímpicas un exámen de madurez para los obreros y empleados deportivos de Sarajevo, quienes sin lugar a duda cosecharon enormes experiencias.

En las competencias preolímpicas en todos los deportes de invierno posibles concurren a dichos juegos 1016 deportistas de 33 países diferentes de los cinco continentes. A dichas representaciones acompañaban 739 entrenadores y otros especialistas. Si sólo tenemos en cuenta estas cifras, entonces nos es claro y a la vista que los juegos preolímpicos de Sarajevo han sido un examen de madurez y una verdadera escuela de experiencias. Seguramente no todos los habitantes de Sarajevo, como también los de Bosnia y Hercegovina, no están contentos con estos juegos de invierno,

slovenija
v
mojem
objektivu

Potok Šumc, ki teče skozi Mežico, v ozadju Peca

Mežica jeseni, na levi v ozadju hrib Volinjak

sprehod po slovenskih galerijah

Galerija Mihe Maleša

Pa se odpravimo iz Ljubljane še v druge slovenske galerije, ne vse, ker zato ni prostora, v nekatere pa le. Za ljubljansko Moderno galerijo, ki je bila ustanovljena 1948. leta, je bila kot druga ustanovljena leta 1954 mariborska galerija, istega leta pa je bila odprta tudi galerija v Prešernovi hiši v Kranju. Dve leti zatem je bila ustanovljena Gorjupova galerija v Kostanjevici na Krki. To leto so ustanovili v Slovenj Gradcu Umetnostni paviljon, leta 1958 je bil odprt Lamutov salon v Kostanjevici na Krki; 1959. leta je bila prenovljena in na novo odprta Mala galerija v Ljubljani, ki je zdaj razstavní salon Moderne galerije, 1962. leta je bila odprta Mestna galerija v Ljubljani (kot nadomestilo za podrti Jakopičev paviljon) in razstavná galerija v Piranu, ki se je kasneje preimenovala v Mestno galerijo. Leta 1963 smo dobili v Sloveniji še Likovni salon v Ravnah na Koroškem, 1964 Dolenjsko galerijo v Novem mestu; leto zatem je bila odprta stalna zbirka Dolinarjevih del v Gorenjskem muzeju v Kranju in Galerija v loškem gradu v Škofji Loki, ustanovljen Razstavní paviljon arhitekta Ferija Novaka v Murski Soboti. Leto 1966 je prineslo še Likovni salon v Kočevju, galerijo Loža v Kopru in galerijo Krško v Krškem; 1969 je bila odprta galerija v Idriji, tri leta zatem pa Savinov razstavní paviljon v Žalcu.

Leta 1973 so v prenovljeni Pilonovi rojstni hiši v Ajdovščini odprli Pilonovo galerijo, 1974 je prišla na vrsto Galerija Božidarja Jakca v Kostanjevici na Krki, 1975. leta je bil odprt novozgrajeni Umetnostni paviljon v Slovenj Gradcu, 1977 pa Galerija Kanal s stalno zbirko grafik Rika Debenjaka. Zatem smo dobili v Ljubljani 1978. leta galerijo študentskega kulturnega centra ŠKUC na Starem trgu, 1980. leta pa je bila odprta galerija Miha Maleša v okviru Kulturnega centra Kamnik v Kamniku. Seznam slovenskih galerij s tem ni čisto popoln, večina pa je le zajeta vanj.

Miha Maleš: Avtoportret, 1929

Miha Maleš: Dekle z zrcalom, 1929

Pri naštevavanju galerij smo nazadnje omenili kamniško, pa stopimo za hip vanjo. V njej so razstavljeni dela Miha Maleša. Ob 750-letnici omembe mesta, kar pomeni, da je bilo ime prvič omenjeno v pisanih virih že leta 1229, je Kamnik postal bogatejši za 2600 likovnih del. Dobil jih je od rojaka – akademskega slikarja Mihe Maleša. Ta jih je izročil Kamniku z darilno listino junija 1980. leta.

2600 del je veliko in kaže, kako plodno so minevali dnevi Malešu. Jasno pa je, da vsa dela niso na razstavi v kamniški oziroma Maleševi galeriji, saj vsa hkrati niti ne gredo vanjo. Zato je razstava njegovih del razdeljena na več enakovrednih delov, ki jih menjavajo v določenem časovnem zaporedju.

Kmečko sentimentalno srce

Miha Maleš se je rodil na Jeranovem pri Kamniku leta 1903 kot sedmi otrok mlinarja in posestnika. Zelo zgodaj je izgubil oba starša. Mati mu je umrla, ko je imel osem let, oče ko je napolnil deset let, tako da je del mladosti preživel pri stari materi v Godiču. Leta 1919 je šel v uk k podobarju Francetu Tončiču v Kamnik, nato obiskoval obrtno nadaljevalno šolo in se 1919 vpisal na kiparski oddelek umetno obrtne šole v Ljubljani. Do diplome 1927. leta je iz različnih vzrokov premenjal kar precej šol. To pa je tudi leto, ko se je Maleš prvič predstavil v Ljubljani. Razstavi na pot je dodal še nekaj besed: »Moje oko se ne peha za tem, da bi iskalo v metezu barv v svetlih in temnih lisah zanimivosti in interesantnosti – temveč skuša podati ono stran življenja, v katerem danes živimo. Tudi mi ni, da bi hlapčeval prirodi, niti za njeno nasiljevanje, neskončno pa sem vesel, kadar se mi posreči, da mi pomaga oblika povsem iz notranjosti; se vdaja v linijo in formo, tako kakor hoče moje kmečko sentimentalno srce hrupnega vrveža velemesta.«

S tem velemestom Maleš najbrž ni mislil Ljubljane, kajti ta je, ko se je nastanil v njej leta 1927, štela okrog 60 000 prebivalcev. Lahko pa v odkrijemo v zvezi z Malešem nekatere manj znane reči. Dve leti zatem, ko se je Maleš naselil v Ljubljani in začel s samostojnim delom, je odprl na Kongresnem trgu oziroma današnjem Trgu osvoboditve Umetniški salon za rezbarstvo, podobarstvo, pozlatarstvo, prodajo umetnin in izdelovanje umetniških reklamnih osnutkov. Čez čas je postal tudi urednik revije »Ilustracija«, ki je izhajala mesečno. Leta 1933 je dobil od ljubljanske občine v najem atelje v Tivoliju, Pod Turnom 5. Leta

1955 je za ljubljansko restavracijo RIO naslikal tri freske, ki jih danes ni več. Leta 1968 pa je poleg drugih nagrad prejel nagrado mesta Ljubljane za mapo gravur »Stara Ljubljana«.

Gravure, grafike, risbe so pri Malešu v večini, je pa marsikaj naslikal tudi na platno. Nekaj Maleševih del je razstavljenih tudi v ljubljanski Moderni galeriji, vendar pa dobi obiskovalec najboljšo predstavo o njegovi umetniški moči in hotenjih prav v Kamniku, ob ogledu Maleševih galerije. Ko stopimo vanjo, si velja oživiti še Maleševih besede: »Vsaka velika umetnost ima več obrazov in vsaka doba vidi drug obraz. Čim izrazitejše je umetnikovo notranje bogastvo, tem širši je njegov svet ustvarjanja. Čim glasnejša je pesem, tem jasnejši je njen odmev.«

Umetniški klub Grohar

Čas je, da se napotimo tudi do mariborske galerije, ki je res da malce bolj skrita, kot je vsem na očeh Mariborski muzej, pa zato nič manj zanimiva za ogled.

Zamisel za ustanovitev galerije v Mariboru je precej starejša kot Umetnostna galerija Maribor. Povezana je namreč že s prvo razstavo, ki je bila v Mariboru 1920. leta. Likovna razstava, so rekli, je zbudila veliko zanimanja, polemik in navdušenja, kot se za vsako novo razstavo tudi spodobi. Duhovni oče te razstave je bil prof. Viktor Cotič, predsednik pripravljalnega odbora pa sam general Maister. Prva likovna prireditelj je spodbudila v Mariboru tudi ustanovitev umetniškega kluba Grohar. Ta naj bi, takšne so bile želje ustanoviteljev, tudi v naprej skrbel za razstave in druge prireditve umetniškega značaja. V tem klubu se je rodila tudi želja za ustanovitev umetniškega paviljona in umetniške galerije.

Leta 1922 je izšel v časopisu »Tabor« zapis ob tretji razstavi umetniškega kluba Grohar: »... drugi veliki stari kulturni narodi imajo po vseh večjih mestih umetniške galerije. V slovenski kulturni metropoli, v beli Ljubljani, se je že pred vojno osnovalo društvo Narodna galerija, ki si je naredilo veliko nalogo zbirati najboljša dela domačih umetnikov ter polagoma ustvarjati v Ljubljani narodno umetniško galerijo. Društvo dela jako agilno. Ker se pa Maribor hoče razviti tudi sam v vsej drugo kulturno in umetniško središče slovenskega dela našega naroda, je potrebno, da pričnemo tudi pri nas misliti na ustanovitev narodne umetniške galerije.«

Mariborska galerija

In so res začeli misliti in tudi narediti »prvo potezo«. Za bodočo galerijo je umetniški klub Grohar kupil tedaj prvo sliko. Katera je bila ta slika, mi ni znano, pa tudi podatkov o nadaljnjem »pestovanju« omenjene ideje ni veliko. Leta 1931, je bila spet odločneje izrečena zahteva po ustanovitvi galerije in to ob razstavi mariborskega kluba »Brazda«. V Mariborskem večerniku je bilo tedaj zapisano: »In vendar bi bilo potrebno, da bi tudi bodoči rodovi mogli spoznavati prve začetke slovenske likovne umetnosti v Mariboru. Po njih bi šele mogli presojeti stremljenje osvobodene obdravske prestolnice in razumeti, da je strmela k višku na vseh koncih in krajih in da se je pravilno zavedala ne le svojega političnega, ampak tudi kulturnega poslanstva. Vse to pa bo mogoče samo tedaj, če se bo bo pretem času začela akcija za ustanovitev lokalne umetnostne galerije v Mariboru, kajti ta galerija je tisti javni forum, ki je trajen in prisoten vsem in vsakomur. Ozreti se nam je treba samo po naši državi, ne da bi hodili po vzgledu v tujino.«

Lepi načrti

Pa besede še niso padle takoj na plodna tla. Vojna je nato prekinila načrte za umetnostno galerijo. Okrog 1950. leta so se glasovi zanjo spet okrepili, načrti pa so postali obsežnejši. Nove načrte je skušal uresničiti z organizirano akcijo ravnatelj Mariborskega muzeja, prof. Bogo Teply, ob tem pa je bil zavzet pobornik za umetnostno galerijo Maribor tudi ravnatelj Fran Baš in seveda umetniki, ki jih je bilo tudi v tem koncu Slovenije precej. Ni manjkala še politična podpora in vse je nazadnje pripeljalo do ustanovitve mariborske Umetnostne galerije. Pri urejanju stavbe, v kateri je galerija dobila prostore, se je izkazal celotni kolektiv pokrajinskega muzeja z udarniško akcijo in večjim številom prostovoljnih delovnih ur.

Predstave o tem, kakšna naj bi bila nova mariborska galerija, so bile vsem, ki jih je umetnost zanimala znanje že dosti pred samo ustanovitvijo galerije. Opisal jih je Bogo Teply v mariborskem »Vestniku« 1952. leta.

»Celotna stavba bo razdeljena v dva ločena dela, ki pa se bosta dala v primeru potrebe med seboj zvezati. V glavnem delu, ki šteje poleg obeh avel še 7 razstavnih prostorov, bomo razstavljali slike, ki jih hrani muzej, dvakrat na leto pa bomo v teh prostorih priredili razstave iz Ljubljane, kasneje tudi iz Zagreba, Beograda in Skopja, tako da se bo naše občinstvo seznanilo

ne samo z deli slovenskih upodabljaljivih umetnikov v preteklosti in sedanjosti, temveč tudi z umetnostjo bratskih jugoslovanskih narodov...«

Poleg glavnega dela bosta na razpolago še dvorani za manjše občasne razstave... Galerija bo imela poleg glavnih prostorov še vse pridane, ki jih potrebuje, to je pisarno s knjižnico – knjige s področja zgodovine umetnosti ima muzej že zbrane – skladišča za slike in restavratorsko delavnico...«

Pa se vse le ni čisto tako uresničilo, kot je bilo mišljeno. Konec akcije je bil skromnejši od prvotne zamisli oziroma predvidevanj prof. Teplyja. V ustanovitveni odločbi je prevladalo, da mora biti galerija samostojna ustanova, po vzoru ljubljanske Narodne in Moderne galerije, ta samostojnost pa naj bi ji zagotavljala hitrejši razvoj in utrdila njeno družbeno vlogo v širšem slovenskem prostoru. Prvo razstavo v novi galeriji pa so v Mariboru odprli ob kulturnem prazniku 1954. leta in predstavili javnosti dela upodabljaljivih umetnikov Slovenije.

Darinka Kladnik

Grlo zapravi več hiš kakor vojska, grom in blisk.

Ako se kmet po lovu klati, čez kratko drugim mlati.

Dokler se blešči lemež, kmet ni revež.

Dolga njiva, huda gospodinja.

En kmet je kmet, dva kmeta prepir, trije kmetji zadruga.

Gnoj z dvorišča, dekleta iz hiše.

Gospodarjevo in gospodinjino oko pita živino.

Hiša na glasu, a mačka lačna.

Kmet blizu mesta ima vse napake kmeta in meščana.

Med dosti kmetov je malo kmetovalcev.

Najbolj neumnemu kmetu zraste najbolj debel krompir.

korenine

Staro in Novo leto

Slovenske ljudske vraže in običaji

Če se spomnimo še ohranjenih starih navad, lahko ugotovljamo, da je ob starem oziroma novem letu ohranjeno mnogo takšnega vraževerja, ki so ga naši pradedje spoštovali ob božiču oziroma badniku. Sodimo lahko, da so poganski Slovani novo leto začeli ob božiču, to je ob zimskem sončnem kresu, ko se pričinja dan spet daljšati. Nekateri teh običajev so se celo raztegnili z božiča na svete tri kralje, kar je nedvomno zakrivil gregorjanski kolar.

V vsej Sloveniji še danes verjamejo vraži, da kdor zgodaj vstane na novega leta dan, bo tako delal vse leto. Kdor pa vstane pozno, bo kasno lezel iz postelje vse leto. Prav tako mnogi verjamejo, če dobiš na novega leta dan pri kakšni igri, boš pri igrah zmagoval vse leto.

Najhujša nesreča je, če na novega leta dan najprej srečaš kakšno žensko, tem hujša, če je ženska stara. Na splošno stara ženska po ljudskem vraževerju prinaša nesrečo, toliko hujšo prav na novega leta dan.

Ta dan imajo tudi neomožena dekleta skoraj po vsej Sloveniji možnost, da si najdejo moža, v vodo morajo vreči le nekaj denarja ali pa rdeče jabolko, in to še pred sončnim vzhodom. Na Štajerskem je bila še nedavno ohranjena navada, da so dekleta na novo leto zgodaj zjutraj odšla k studencu po vodo. S seboj pa so vzela jabolko in ga vrgla v vodo rekoč: »Dobro jutro, hladna voda, jaz te žegnám od dna do dna. Jaz tebi darujem z malim darom, ti pa meni daruj z velikim.« Vodo je odnesla domov. Tam je vsak vrgel v vodo denar in se v njej umil, v trdni veri, da bo imel vse leto dovolj denarja. Tej vraži podobno je gorenjsko verovanje, ki pravi, da se moraš na novega leta dan umiti z denarjem, če ga hočeš imeti v prihodnjem letu veliko.

Ponekod so Belokranjci nekdanj pričevali novo leto z »novoletnico«. To je hleb belega kruha, ki je stal na mizi poleg »božičnika«. Vsak si je smel vzeti le košček tega kruha. Korošci pa so na novega leta dan načeli drugi hlebec kruha izmed treh, ki so jih postavili na mizo že na »sveti večer«. Tedaj so zraven treh hlebcev dali še enega iz slabše moke. Prve tri so postavili v trikot pred »sv. matro« (razpelo), zraven pa še svečo. Prvi hlebec so načeli na božič, drugega na novo leto in tretjega na »pernahte« (tri kralje). Koščka slabšega kruha, ki je ležal zunaj trikotnika, je bilo že za božič deležno vsako živinče. V slovenskem izročilu se je ohranilo tudi nekaj vraž, kaj moramo in česa ne smemo delati na novega leta dan. Dolenjci ponekod še danes verjamejo v vražo, da ko človek prvič v letu sliši grmenje, mora leči na tla, kajti le tako se bo za vse leto znebil bolečin v trebuhu. Prav tako mora na novo leto prvi stopiti v hlev hišni gospodar, sicer tisto leto ne bo sreče pri živini. Tako še danes verjamejo nekateri Gorenjci.

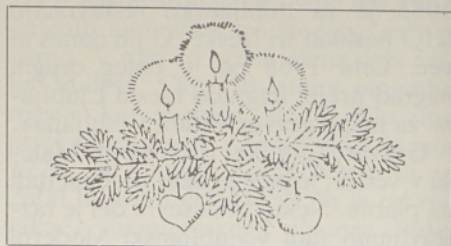
Še več pa je ob novem letu ohranjenih prepovedi za nekatera opravila. Na Kozjanskem še danes verjamejo, da na novega leta dan ni dobro jesti perutnine, ampak le svinino. To pa zato, ker kokoši brskajo nazaj in to pomeni, da potlej gospodarstvo nazaduje. Prašiči pa rižejo naprej, zato bo tudi gospodarstvo dobro napredovalo.

Nekdanj so na Kobariškem verovali tudi v vražo, da če na novo leto sveče v cerkvi mirno gore, lepo in veličastno, bo letina dobra. Če pa slabo gorijo, bo slabo in viharo tudi vse leto.

Mnogo vraž se je ohranilo tudi za dan starega leta oziroma ob silvestrskem večeru oziroma noči. Po vsej Sloveniji nekateri še vedno verjamejo, da bo tisto leto nekdo umrl, če na novoletno noč kje tolčejo s kladivom. Če pa se sliši harmonika, se bo kmalu nekdo poročil.

Med Slovenci je še bolj znana slutnja smrti, kadar kdo na starega leta večer vidi na steni svojo senco brez glave. To namreč pomeni, da tisti ne bo dopolnil prihodnjega leta.

Podobna vraža je bila nekdanj ohranjena tudi v okolici Kostela in Suhorja na Dolenjskem. Nekeč so hodili ljudje na staro leto proti polnoči iz vasi na take »mejaše« (mejnike), kjer se stika troje meja med vrtovi ali poljem. Po-

tem so dajali noge nanj ter prisluhnili nočnim glasovom. Nato so se morali molče vrniti domov, šele v hiši so smeli spregovoriti in povedati, kaj so slišali na mejniku. Če je kdo slišal, da so sekali ali žagali drva v kakšni hiši ali pa da se kdo joče v njej – je to pomenilo, da bo v tisti hiši kmalu nekdo umrl. Če pa je slišal godbo, je to pomenilo skorajšnjo svatbo. Kadar pa je kdo slišal, kot da bi se zrušila hiša, je pomenilo, da bo ogenj v isti hiši ali v vasi.

Kočevarji pa so nekdanj verovali takole: »Če hočeš zvedeti, kaj se bo godilo v novem letu, zlezi na staro leto podnevi na kakšen plot ali drevo. S seboj pa ne smeš imeti nič železnega: niti ključa, niti železnega gumba na skrinji niti žeblja na škornjih. Tako zveš po istih spoznanjih kot oni Slovenci, Kočevarjem sosedje, kaj se bo dobrega ali slabega zgodilo v prihodnjem letu.

Še vedno je ponekod v Sloveniji in še posebno v dolenskih vaseh ohranjen spomin na vedeževanje s čevljem. Če bi rada dekleta zvedela, ali jim je v novem letu namenjen ženin ali ne, so pred polnočjo na staro leto metala čevljev čez glavo proti vratom. Če se je čevljev obrnil s prednjim koncem nazaj v sobo, je bil to zanesljiv znak, da ostane dekleta tisto leto še samska.

Še vedno pa je po vsej Sloveniji bolj navada kot običaj, da nekateri na starega leta dan okoli 23. ure vlivajo raztopljen svinec v mrzlo vodo. Nato pa iz nastalih figur ugibajo o usodi prisotnih v prihodnjem letu.

Mnogi Slovenci so nekdanj tudi verovali, da v silvestrski noči praprotno seme daje posebno moč. Menili so, da kdor si lahko ob pravem času »prilovi« stelnega ali praprotnega semena, če pogrne v staljniku pod nastilom bel robec ali plahto, ta bo lahko slišal, kako govedo na staro leto, ko se »deli leto od leta«, prerokuje bodočnost domačim ljudem, posebno gospodarju, pa tudi govedo govedu. Na Dolenjskem je med preprostimi življem še vedno ohranjena bajka o hlapcu, ki je poslušal na božično noč volovski razgovor, s tem dodatkom, da se to ni zgodilo božično noč, temveč na staro leto, in da je imel hlapec, ki je poslušal volovski razgovor, s seboj »steljno slamo« in da je bila gospodarjeva žena čarovnica in se je zato spremenila v kačo.

Raztrgane korenine?

Po doslej znanih podatkih je mogoče govoriti o žirovskih izseljencih od preloma iz 19. v 20. stoletje. Tudi pri njih so kot klasične dežele priseljevanja omenjene ZDA in Nemčija. Bolj kot zanimivost v tej zvezi pa je treba spomniti na usodo domačina, ki je skušal skoraj stisko sužnja na plantazah kave v Braziliji.

V času hude ekonomske krize v stari Jugoslaviji se je val izseljevanja usmeril v Zahodno Evropo, največ v Francijo, kjer so se tudi Žirovci zaposlovali predvsem kot rudarji.

II. svetovna vojna je bila vzrok, da je pot nekatere tudi iz Žirov zanesla na zeleno celino, v Argentino.

Tako je Žirovce mogoče najti na vseh celinah, tudi v Avstraliji in Afriki, le za Azijo o tem zaenkrat še ni nič znanega.

Letošnje leto so nekateri Žirovci (tisti pač, za katere je bilo mogoče dobiti njihove naslove), ki so odšli v svet – za kruhom ali iz drugih nagibov in vzrokov – in so si na raznih koncih zemeljske oble ustvarili svoj drugi dom, dobili iz domovine pismo, ki jih je mogoče malce vznemirilo. Morda so se kar zbegali pred celo vrsto (195) vprašanj, na katera je priloženo pisanje prosilo za odgovor, saj menda vseh še dobro razumeli niso. Dali so kuverto na stran ali jo celó vrgli v koš, češ, le kaj bi še radi od nas.

Toda ne vsi tako.

Nekateri so našli voljo in čas in na prošnjo odgovorili. Res ne na vsa vprašanja, a vsaj bolj zgoščeno in na kratko ali bolj »na počez« in med opis svoje življenjske poti, ki jih je pripela na drugo deželo, vtkali dragocene misli in trde izkušnje.

Prvi se je oglasil rojak Valentin (natančnih naslovov ne navajam, ker ne vem, ali bi to bilo njim všeč) iz Velike Britanije, nato Franca in Mici iz Pade-Calaisa v Franciji, ki sta se doslej od vseh najbolj izkazali in bili z odgovori najbolj izčrpní. Čeprav po letih najstarejši, je njuno razmerje do stare domovine najbolj globoko in intimno, vsaj po odgovorih sodeč. Milka iz Švice je priložila tudi fotografijo svoje družine, Vida z Norveške pa se je tisti čas mudila ravno doma in je kuverto z odgovori oddala kar na ljubljanski pošti. Tudi Antoine iz Belgije se je rešnično potrudil in njegovo pismo razkriva navdušenje nad lepotami Slovenije, ki ji, po njegovem, ni para. Anica iz Kanade je obljubila še nadaljnje sodelovanje, Kajetan iz Zvezne repu-

blike Nemčije pa, da bo odgovore zagotovo poslal, le moral bi dobiti koga, ki bi mu jih pomagal napisati.

Doslej je na vprašanja odgovorilo 17,45% intervjuvancev, vendar bi bilo imenitno, da bi se nabralo še kaj več odgovorov in bi bila tako podoba o žirovskih izseljencih v nameravanem prispevku o njih čim bolj popolna in živa.

Spoštovani žirovski rojaki! Še je čas, da pošljete svoje odgovore. Naj Vas ne moti skrb zaradi pisanja; nič hudega, če je beseda postavljena na nepravo mesto ali če je oblečena v govorico dežele, v kateri živite. Odgovarjate lahko tudi v angleščini ali nemščini, če Vam to lažje teče.

Vsekakor odgovorom na zastavljena vprašanja lahko dodate tudi svoje pripombe na prejeto vprašalnico: kaj Vas pri njej moti ali Vam ni všeč. Odgovore lahko pošljete tudi brez podpisa, če Vam je to bolj ljubo.

Za tiste, ki se Vam zdijo vprašanja v omenjeni vprašalnici prezahtevna in prezapletena, podajam v pomoč le osnovne točke, na katere lahko odgovorite poljubno široko in poudarjeno.

To so:

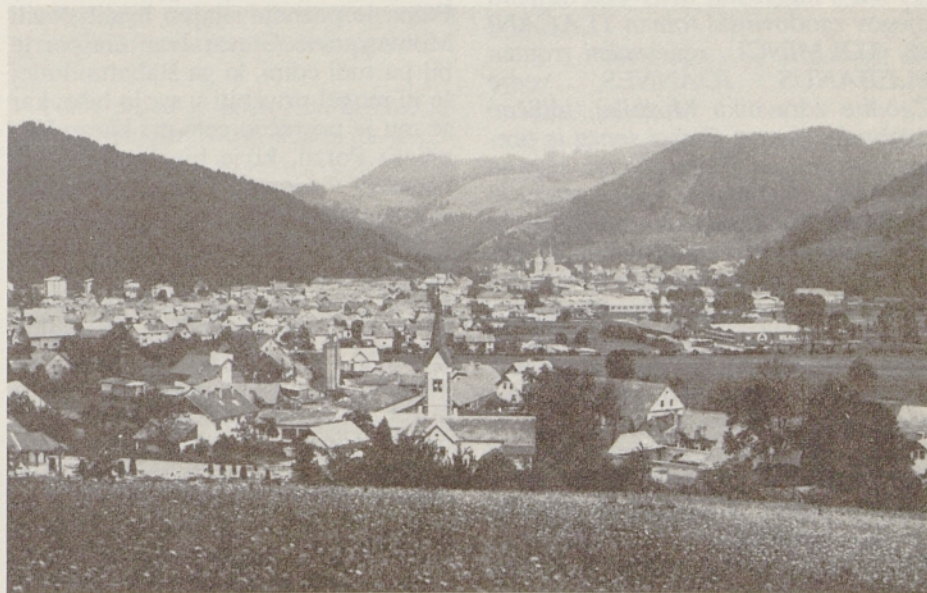
1. **Novo življenjsko in delovno okolje:** Kakšni so bili začetki Vašega bivanja in dela v tujini, kako ste se znašli, kaj je odločalo, da ste se odločili prav za to in to deželo priselitve?

2. **Družinsko-sorodstvene zveze:** kakšne stike imate z domačimi v domovini kaj Vas o Vaših prednikih in sorodnikih posebej zanima?
3. **Duhovno razmerje do domačega kraja in rojstne domovine:** kaj Vas v zvezi z njima posebej zanima, navdušuje, moti?
4. **Jezikovna razmerja:** zanima nas čim več in vse v zvezi z jezikom: kdaj in kje rabite slovenščino, kdaj in kje jezik dežele, v kateri prebivate?
5. **Branje:** kako je z branjem in knjigami v slovenščini?
6. **Druge značilnosti narodne identitete:** napišite kaj, prosim, o hrani, noši, plesih, pesmih, fotografijah in o vsem, kar Vas spominja na rodno deželo, opišite slovenske narodne simbole: kdaj in kje jih uporabljate, kaj Vam pomenijo?
7. **Kakšni so stiki med Vami Žirovci in drugimi Slovenci?**
8. **Kakšni so stiki s prebivalci druge narodnosti in dežele, v kateri živite?**

Spoštovani bralci Rodne grude! Prosim Vas, opozorite na tole prošnjo Žirovce, če koga poznate v vaši bližini! Da bomo s skupnimi močmi vgradili kamenček več v mozaik žirovske in slovenske zgodovine in kulture. Hvala!

Marija Stanonik
ISN, ZRC SAZU, Lj.

Panorama Žiri (foto: Franc Temelj)

Praznega skednja se miš hitro naveliča.

Težko gospodarju, ki ga posli uče.

Česar sam nimaš rad, tudi drugim ne stori.

Čim več hiš, bolj je cesar vesel.

umetniška beseda

Karneval

Anton grof Rabatta je bil napel za tisti predpust l. 1713 vse sile, da zbere pri sebi če moči vse domače plemstvo. Da bi napravil pustni večer tem lepši in mikavnejši, ni hranil ne s časom ne denarjem. Vtem ko je grof hitel, da napiše do konca prav za to priliko zasnovano igro »Tolminci« v latinskem jeziku pa jo izroči gojencem jezuitskega gimnazija, da se je nauče, je grofica napravila na dan redno po pet in še več obiskov.

Grof Rabatta je bil tedaj redka prikazen med goriškimi plemstvom. Bil je darovit in priden. Pridobil si je bil veliko znanja. Na Francoskem in po Italiji, kjer se je v presledkih mudil, je smotno opazoval življenje in spoznal odlični okus francoske družbe. Z lahkoto se je učil jezikov, igraje je pesnil in ustanovil pred leti v mestu akademijo »Zelenega lovora«. Pod tem znakom je zbiral v svoji palači blizu stolnice mestno in deželsko plemstvo. Znal si je osvojiti visoke, ponosne Collorde, Coroninije in Strassolde, pa tudi nižje, Locatellije, Fermentinije, Lanthierije in cerkvene dostojanstvenike. Klanjajoč se njegovi izobrazbi in okusno sijajni gostoljubnosti, so bili vsi stanovi prepričani, da ga ni manj samoljubnega in za čast stanu bolj vnetega plemiča in dežela. Nekdo je vendar zaslužil, da je tudi Rabatta človek svoje dobe, hladno razumen sebičnež, ki stremljiva skrivaj po moči in časti. Bil je to deželni glavar Ivan Gašper grof Kobencelj, čigar sina Ivana Filipa je pozneje sijajno hvalil sloviti Montesquieu. Glavar Ivan Gašper je bil pa tudi edini, ki ga Rabatta dotlej še ni mogel privabiti v svojo hišo, kar se mu je posrečilo celo pri knezu Hanibalu Porzii, ki je bival za zimskih mesecev v Gorici. Tudi za ta pustni večer je blagovolil sprejeti povabilo in je prišel k Rabatti, visok in preprost, duhovno po znanju soroden Rabatti, a globlji in sam svoj. S knezom so prišli še drugi gostje, Coroniniji, Strassoldi, Attemsi, Delmestriji. Grof Franc Anton Lanthieri, rihemberški gospod, je prišel s soprogo Silvijo della Torre celo iz Vipave, ki mu jo je bila žena prinesla za doto. Z njim je bil tudi njegov brat van Friderik, general, ki se je tedaj zdravil v Gorici. Prišel je grof Jakob Edling, gospod na Vogerskem, oče poznejšega goriškega nadškofa Rudolfa. Prišel je Ivan Ignac Dornberg s tremi sestrami, kontesami Klaro, Terezo in Ano, ki je kot najmlajša še upala, da se omoži. Starejši dami je zabaval dobrodušni Franc Anton de Gazia, ki je bil pobožen, se dal naglo ganiti in je vse rad verjel, da je bilo le pretresljivo. Tisti večer se je kontesam pridružil še Sartorij Delmestre, ki je

bil zadnji goriški višji diakon in je slovel, da piše čudovito čisto latinščino in pripoveduje zelo učeno. Njegove latinščine ni bral sicer nikdo in njegove pridige so poslušalci redno prespali. Prišel je k Rabattovi prireditvi celo števerjanski Karel Tacco, ki je imel v »Zelenem lovoru« ime »Mercator-Kupec«, očitno, ker se je po meščanskem zgledu ukvarjal z gospodarskimi podjetji in pozneje l. 1724 ustanovil prvo strojarno v Gorici. Navzočen je bil tudi višji mestni poročnik Arardi, ki je poveljeval mestnemu vojaštvu in se prav tedaj potegoval za sprejem med stanove. Kakor vedno je prišel tudi to pot kot zadnji devinski gospod Thurn, goriškega nasilnega Jeronima sorodnik. Završki Petazzi je pa celo zamudil vso igro »Tulminenses«. Mož je imel pozneje priliko spoznati upornike in persona ali osebno pa nekoliko bolj prirodno, kakor pa so nastopali Rabattovi glumci v bleščečih italijanskih enajstercih in latinskih šestomerih.

Tako so zasedli plemiči in duhovništvo vso dvorano, kjer se je imela igrati igra kot nekaka duhovna večerja pred pravo, telesu prijetno. V veliki, le kaj nizki dvorani, je gorelo šest lestencev. Grof Rabatta in grofica sta sprejemala goste in jima odkazovala sedeže pred okusno improviziranim odrom. Oder sam so krasili razni grbi, predvsem grb Zelenega lovora, pa še deželski in državni. V vencu so obdajali to trojico grbi vseh deželnih stanov s cerkvijo vred. Ti častni emblemi so dali snov prvim pogovorom med občinstvom. Govorilo se je o slavnih činih in slavnih dedih, ki so proslavili svoje ime in svoj rod. Coronini je vedel povzdigniti svojega Ludovika brez desnice, Strassoldo je imel Bonamara, ki je bil poslanik Karla Velikega v Bizancu. Zlasti je bila zlata dornberška vaza z alojo predmet veselemu namigovanju. Vsi namreč, razen Dornbergov, so poznali Rabattov tozadevni dovtip o zlatu in starosti.

Mlajši plemiči so dvorili gospodičnam, še bolj vneto dvema gospema: gospe grofici Pallfy, ki je bila zajemljiva, ker so ji le kratke tedne po poroki ubili soproga Novella, in grofici della Torre, ki so ji bili moža zastrupili. Še baron Tacco se jim je pridružil; kot materialist je vedel, da velja vdova za devet deklet. Bojeviti Nikolaj Strassoldo se je klanjal le lastni sestri. Resni Porzia ju je zato nekoč v šali nazval po svetem pismu Amnona in Tamaro. Dobro, da Nikolaj ni bil pismu več. Pozval bi bil kneza, kakor je v stanovski seji Radetiča, ki ga ni bilo pri igri, ker si je doma zdravil ranjeno lice. Prišel pa je Miha Radetič in sedel, kakor so mu odkazali, med zaspanega Klavdija Delmestrija in gluhega Melsa.

Konec oktobra je minilo 100 let od rojstva dr. IVANA PREGLJA, slovenskega pisatelja, čigar dela sodijo med temeljne in največje slovenske leposlovne umetnine.

Rodil se je leta 1883 na Mostu na Soči, umrl pa je v Ljubljani leta 1960. Ker je zgodaj izgubil starše, je študiral z župnikovo pomočjo. Po maturi je šel v semenišče, je pa zgodaj izstopil. Iz Gorice je šel na Dunaj študirat slavistiko in germanistiko in je promoviral z disertacijo o pridigarju Rogeriju. Kot srednješolski profesor je poučeval v Idriji, Kranju in Ljubljani.

Pregelj se prvi v slovenski književnosti opisoval tolminsko pokrajino. Opisoval je zlasti dva stanova, duhovniškega in učiteljskega, ki ju je v različnih slogovnih inačicah slikal kot preproste ali tragične ljudi v slovesnih, komičnih ali grotesknih podobah. Njegovi junaki so razklani in ponajvečkrat uporniški. Nekaj posebnega je tako imenovani »pregljevski jezik«; malokdo je na Slovenskem pisal lepšega.

Med Pregljevim deli velja omeniti njegov zgodovinski roman TLAČANI ali TOLMINCI, renesančni roman PLEBANUS JOANNES, vedre Zgodbe zdravnika Muznika, idilično družinsko povest Otroci sonca in pretresljivo novelo Thabiti Kumi, ki je na Slovenskem vzdignila veliko prahu in se pisatelj bridko zarezala v življenje.

Za tokratno umetniško branje smo iz Pregljevega zgodovinskega romana TOLMINCI izbrali odlomek iz poglavja z naslovom KARNEVAL. V Tolmincih je namreč Pregelj z mozaično, baročno osvetljava upodobil zgodovinske dogodke iz leta 1712 in 1713, ko so se revni tolminski kmetje, bajtarji in dninarji uprli plemstvu in višji duhovščini. Kraj dogajanja je tolminska pokrajina s Tolminom, Sv. Lucijo in bližnjimi vasi: Peč za Mrzlim vrhom, Zabeč, Bučenica, Jalovnik, Senica, Mengore, Kozarišče, Ključ, Prapetno, Modrejce, Stopce in Volče.

Težki baržunasti zastor se je razgrnil, v gledalce je zasijala slika baročne dvorane s stebrovjem in okrašenim dvoglavim orlom. Pred orlom je klečala ženska v nekakem heroičnem odelu, se dvignila in začela deklamovati. Gostje so spoznali grofico Rabatto, ki je prej izginila iz dvorane. Očividno je predstavljala kot alegorija Goriško; govorila je pesniški oris rodovitne zemlje, ki ji ni bilo enake niti na slavnih poljih v starem Laciju:

»Hic foecundus ager, nec cultior ulla patescit terra quidem Latii...«

Tedaj je nenadoma zmotil alegorijo, »zvesto hčerko Njegovega Veličanstva«, kakor se je sama nazivala, nekak šum za odrom. Na oder plane v deželnih barvah livriran sluga in pove alegorični hčerki N. V., da je pred vrati tolpa ljudi, ki razgrajajo in pravijo, da so prišli po svojo pravico; on da je takoj zaprl vrata in čaka nadaljnjih ukazov. Kdo so ljudje, hoče vedeti alegorija. Neposlušni in uporni Tolminci, sporoči sluga, »kanalje z gora«. Široko nabrekliga razmišljanja o pravici, govorjenega z mimiko užaljenosti, gledalci nato niso razumeli. Pozorno so poslušnili šele, ko je spregovorila alegorija po italijansko:

»Kdo sme zapirati moja vrata ljudem, ki pravijo, da so prišli iskat pravice? Pojdi, odpri!«

Sluga roti alegorijo, da je to predrzno početje. V lepi stihomitiji se prerelata nato dežela in njen sluga. Podglavarju se hoče ves čas zdeti, da ta sluga posnema njegovo besedo in krettnjo. Tedaj se alegorija razvname in deklamira:

»O slepote človeške! Nikdar, nikdar ne bo dežela zapirala vrat njim, ki prihajajo po pravico. Slepi človek! Časa se boji? Poglej si junake, poglej branilce! Pripravljene umreti zame. Ni se mi bati, dokler živijo...«

Alegorija pokaže očitno s krettnjo, da hoče govoriti poklon navzočnim. V nabreklih podobah našteva domače plemiške rodbine, označujoč jih ali s svojstvom akademske časti v »Zelenem lovoru« ali pa po emblemih v njih grbih in z gesli, ki so si jih prisvajali po okusu drugih krajev in časov. V rahlo šalo se ji je obrnilo, ko je navajala alojo Dornbergov v zlati vazi. Tako se je poklonila gospodom. Odložiti se je morala še gospem.

»Pa kaj govorim samo o svojih sinovih, bedna, in pozabljam svoje hčerke, matere junakov, družice Katonov in Brutov...«

Zopet je sledilo naštevanje pesniško nabreklo označenih oseb, krepstnih Porcij, tihih Lucil, modrih Sibil in s svetostjo ozarjenih matron.

»V prah bodo padali uporniki,« je zaključila, »poljubljali bodo cesto, koder je šlo cvetje moje mladosti, rožni sprevod moje lepote in kreposti.«

Zdaj se sluga ni več obotavljal, marveč šel, da odpre upornim. Podglavar grof Adam je bil zopet uverjen, da glumi prav njega.

Na oder prilomasti tedaj pet mož v vihrajočih plaščih in širokokrajnih klobukih. Tolminci so. Nekdo med njimi je običajni tepček ali skaramuc iz komedije. Kaže, da bi rad jedel pa da bi zato moral prej nekoga natepsti. Pači slovensko besedo:

»Pravisa! Kudič! Mi smo puntarji!«

Uporniki ne padajo sicer v prah, kakor je pričakovala alegorija, pač pa se lepo razvrste in umirijo. Alegorija jim stopi naproti. Kdo so, kaj hočejo? Pravice?

»Z orožjem v roki!« jih kara.

Uporniki odlagajo gorjače, le tepček prikriva svojo. Alegorija stopi k njemu in ga lahko udari po licu. Igralčeva mimika izvabi nato gledalcem dokaj neprisljenega smeha. Dobri gospod Anton de Grazia se oddahne. Že dotlej se je raznežil do obilnih solza. Zaspani Klavdij Delmestre se zbudi, gluhi Mels vpraša močno na glas sosedo Radetiča:

»Pa kako govori, da nič ni slišati?«

Mož je kriv, da se gledalci zasmeyejo, in preglušijo to, kaj pravi alegorija nato. Tedaj pa stopi iz srede upornikov nekdo, ki ima meč. Očividno predstavlja uporniškega vodjo. Pisatelj je bil na ta meč pač namenoma pozabil prej, ko so uporniki odlagali orožje, da bi zdaj z njim označil voditelja. Ta vodja dedeklamira, da je sin visokih gora, kjer izvira goriška »Tibera«, iz krajev dvorožnih juncev, orjočih zemljo, z višin, kjer se pozno razbegujejo snegovi in pozno vrača travnikom trava, sero redeunt gramina campis.

Nato pa se je zdelo, da igralec izgublja svojo mirnost, kakor da je pozabil besedilo in se lovi. Prečudno mu je zadrhtel glas:

»Tako lepa je moja domovina! Ni je barve, da jo naslikam, ni je besede, da jo zapojem. Njena jutra so kakor deklinško lice: v rosi se je umilo. Njen poldan je bratski poljub, njeni večeri so tihi materinski pogledi, njene noči so žalost trudnega poglednika. O zemlja mati! Ne dajesh vina, da bi se opijanili, dajesh pa kruha, da ne stradamo...«

Glas je bridko vzbrnel igralcu. Očitno je bilo, kako je pozabil, da le igra. Iz globoke uverjenosti je bil strašno resničnosten:

»Pa so prišli siti ljudje in so hoteli še naš kruh!«

»Benissime!« je zamrmral grof Rabatta in si brez nejevolje priznal, da je igralčeva, v igro vtihotapljena beseda dobra, boljša, nego njegova lastna, nabrekla. A tedaj je tudi igralcu izgorel zanos in mrtvo je povedal kmetiško pritožbo, da je »ubogi človek« živina

in naj mu »zvesta hčerka N. V.« pomore.

Zvesta hčerka je vse obljubila in objela ljubeče kot mati vse upornike od vodje pa do prej kaznovanega skaramuca. Nato jih je za roko sprevela pred podobo dvoglavega orla in poučila, da morajo biti zvesti in pokorni. Vse jih je genila, celo tepčka, ki je kakor poredni otroci začel tuliti, zaman nastavljal zvesti hčerki še drugo lice, naj ga udari, in se nato sam klofutnil, da so se gledalci zopet smejali, Delmestre zopet zbudil in Mels zopet Radetiča nadlegoval, kaj je rekla. Tolminci so odšli, alegorija je dostojno zaključila igro z vdanostno izjavo cesarju na Dunaju.

Gostje so obsuli grofa Rabatto s čestitkami. Ne da bi bile povsem skrile svojo zavist, so se gospe klanjale profici, ki je prišla v igralski obleki med goste. Tedaj so sluge odprli gostom vrata v sosedno dvorano, kjer je čakala nanje bogata večerja. Tu je našel poglavar Strassoldo priliko, da je vprašal Rabatto, koga je glumil livriranec.

»Ali ste opazili?« je vprašal Rabatta rahlo porgljivo. Ko pa je videl, da grof Adam resno molči in mu je lice temno, je dejal:

»V dostojnih mejah, seveda, ne preveč vsiljivo. Hotel sem, da bi bil podoben direktorju bančne deputacije.«

»Ekscelenca,« je vzkliknil počaščen Rabatta, »to je moj secretarius, dijak Štefan Golja.«

»Poznal bi ga rad,« je dejal knez. Privedli so mu fanta.

»Od kod si?« je vprašal knez po latinsko.

»S Tolminskega,« je odgovoril dijak.

»Imaš starše?«

»Le še očeta. Pa je nesrečen človek.«

»Kako to?«

»Upiral se je, pa je moral iz dežele.«

»In kdo te zdaj podpira?«

»Oblači me stric, ki je duhovnik, preživim se pa sam.«

Knez Porzia je stisnil dijaku zlat novc v roko in dejal:

»Esto fortis et fidelis – bodi hraber in zvest!«

Prav tisto uro je stopil Šime Golja, dijaka Štefana oče, z beneške zemlje na Tolminsko. Visoko nad Volčami je stal in gledal v globel, kjer so pokojno spale vasi s tlačani, s kmeti in rutarji, s polovičarji in ubogimi košani. Vsa globel je spala v temi. Le v Tolminu se je medlo svetlikalo še nekaj luči.

»Gnezdo galjotov!« je mrko dejal mož.

Nato se je spustil v globel. Ni imel namena še kdaj umikati se čez mejo. Šel je obrit po vsem obrazu...

mladim po srcu

Miha Matè

Pisani kruh

Mrzlo, krmežljivo jutro. Iz megle se po ulici izvijajo postave. Matjažu se zdijo kot prikazni, ko se mu približujejo in potem, kolikor so bližje, vse bolj dobivajo človeške podobe. Ne, nima rad takšnih juter. Otvorjen s torbo mora hiteti v šolo in paziti, kako bo prečkal cesto, kajti tudi semafori se počasi in krmežljivo prebujajo, marsikakšen pa je tako zavit in zatopljen v meglo, da se ga komaj vidi. Nenadoma se pred njim pojavi starka, zazdi se mu kot babica iz pravljice. Otvorjena je s culami in culicami, s široko zavezano ruto, izpod katere se vidi njen beli obraz. Težak je njen korak. Verjetno

je morala vstati že zelo zgodaj, da je ujela prvi vlak in se odpeljala v mesto.

»Fant, te lahko nekaj vprašam?«
prijazno pobara Matjaža.

»Seveda, izvolite, kar vprašajte!« ji odvrne.

»Veš, nič se ne najdem po teh meglenih ulicah. Zdi se mi kot zaklete. Saj sem bila že večkrat tu, pri svoji hčerki in vnučkih, danes pa je vse tako čudno, megleno. Bi mi lahko povedal, kje je Cvetlični trg?«

»O, seveda, babica, blizu moje šole je. Lahko greste kar z menoj. Pomagal vam bom nesti. Le dajte, le dajte mi culici!«

»Jejhata, jejhata, pa boš zmozel fant?«

»Kaj ne bi zmozel, saj sem močan. Torbo pa mi tako nosi hrbet.«

»Jej, jej, si pa res dober fant. Kot naš Peter, tudi on je takšen. Prišel bi me čakati na postajo, pa jim nisem nič pisala. Hotela sem jih presenetiti. Sedaj je na kmetih več ali manj postorjeno, pa sem rekla, pojdi na obisk, že dolgo nisi bila pri njih. Gotovo te bodo veselili.«

»Seveda vas bodo veselili.«

»Vem, vem, kar planili bodo vame, pa koline jim nesem. Nekaj mesa in klobas. Saj vem, da imajo vsega, ampak domače je le domače. Viš, si pa res fejest fant, pa še nositi mi pomagaš. Kako ti je pa ime?«

»Matjaž sem,« se ji je nasmehnil in nadaljeval: »Sedaj pa se me primite za pod pazduho, čez cesto morava in tu zelena gori le kratek čas.«

»Ti se pa res na vse spoznaš, sama dobrota te je prinesla, pa še nosiš mi, je težko, ne?«

»Kje pa! Sva že čez. Vidite, tamle je moja šola in od tod ni več daleč do Cvetličnega trga.«

»Joj, kako lepo šolo imate, naša je petkrat manjša kot tale. Pa se pridno učiš?«

»Še kar, včasih boljše, včasih slabše, kot nanese!«

»Eh, eh, ti si že priden, že po očeh se ti pozna, da si priden.« Zdaj mi pa povej, kako pridem do trga.«

»Nič se ne bojte, do tja vas pospremim, saj je že čisto blizu.«

»Pa ne boš zamudil šole?«

»Oh, kje pa!« ji je brezbrizno odvr-

nil Matjaž, čeprav je vedel, da bo na tesnem s časom.

»Tako še čez tale semafor in tam sva. Tu, tu je Cvetlični trg.«

»Aha, se že najdem, tukaj je spomenik in prva hiša na levo...« se je razveselila starka. »Zdaj pa le pojdi, da ne boš zamudil šole. Zelo, zelo si mi pomagal. Ne vem, kako bi se znašla. Na, vzemi, tole je zate!«

Segla je v culico in vzela iz nje majhen hlebček kruha. Boš imel za malico.«

»Saj ni treba, saj ne bi bilo treba. Rad sem vam pomagal.«

»Le vzemi, nič se ne brani, tale je domač, iz krušne peči je!«

Matjaž je segel po hlebčku in se zahvalil.

»Nasvidenje, nasvidenje! Kaj se boš zahvaljeval, jaz se ti moram zahvaliti, da si me tako varno pripeljal,« mu je dejala starka in se mu prijazno nasmehnila.

Matjaž je ves zadihan stopil v razred.

»Že spet zamujaš Matjaž,« mu je dejala karajoče učiteljica. »Si že spet zaspal?!«

»Kje pa,« se je delal začudenega Matjaž, »nisem zaspal, ne, le budilka ni zvonila.«

Razred se je zakrohotal, Matjaž pa je medtem že sedel v klopi. In potem, potem je komaj čakal na šolski zvonec. Med odmorom pa je ugriznil v starkin hlebček. Bil je pisan, iz pšenične in koruzne moke so se prepletale bele in temnejše proge. Topil se je v ustih in Matjažu se je zdelo, da je najslajšo pogačo doslej.

Slovenska basen

Zajci in lisice

Zajci so napovedali vojno orlom. Pa so prosili lisice za pomoč. Lisice so odgovorile:

»Kaj bi se bojevale z neumnimi orli. Ko boste napovedali vojno kokošim, vam bomo rade pomagale.«

Ureja: Miha Matè
Ilustrira: Marjanca Jemec-Božič

Nič ne veš, kaj vse te čaka,
kadar prideš v pozna leta.
Hodil boš klecavega koraka,
brez podpore mame in očeta.

Zgodba je iz knjige Hopla, oprostite,
ki je letos izšla pri Mladinski knjigi
v Ljubljani.

Tone Pavček

Kaj je to škoda

Škoda,
da ne rastejo žoge
na drevju ko hruške ali banane,
škoda,
da se naloge
ne pišejo same;
to bi sadjaril veselo
z žogami celo leto!

Škoda,
da ne znajo stonoge
drsati po parketu,
škoda,
da leteče preproge
ne frče več po svetu:
to bi cunjaril veselo
s preprogami celo leto!

Škoda,
da so izumili stroge
starše, tate in mame,
škoda,
da za otroke uboge
veljajo prepovedi same,
a najbolj škoda,
da od vzhoda pa do zahoda
nihče ne razume, kaj je to škoda!

Kmečka abeceda

Faček

Danes so vsakemu otroku na voljo številne igrače vseh vrst. Ob pogledu na tako obilje posebno starejši kmečki ljudje radi zavzdihnejo. Prepričani so, da v svojem otroštvu niso poznali igrač.

Pa se motijo.

Otroci so zmeraj imeli igrače. Če ne drugače, so si jih napravili sami. Igrali so se s peskom, s palicami, ki so jih ulomili v grmu, z zavrženimi posodami. Nekaterim srečnežem so prinesli starši s sejma glinaste piščalke, napravljene v obliki petelinčkov, ali pa lesene konjičke.

Posebno iznajdljive so bile deklice, ki so ob pomoči babic, največkrat pa kar same napravile iz krp fačke. Tako so v vzhodni Sloveniji pravili punčkam iz cunj.

Fačke so delali tudi iz lesa. Izstružili so glavo in valjast trup brez rok in brez nog. Najbolj spretni so jim poslikali še obraze, da so bili videti bolj živi.

Igre s fački se deklice nikoli niso naveličale. Zavijale so jih v krpe blaga, kakor so videle to pri materah, ko so povijale dojenčke. Tudi danes se deklice ne igrajo drugače s svojimi punčkami.

Doma izdelan faček je bil najpogostejša igrača po naših kmečkih domovih. Le najbolj premožni starši so po prvi svetovni vojni kupovali otrokom fačke, ki so bili napravljeni v tovarnah. V tistem času so jih pričeli pošiljati na Slovensko izdelovalci igrač iz Nemčije in s Češkega. Bili so lepi, predvsem pa dragi, zato so jih lastniki skrbno čuvali in se postavljali z njimi, kakor se še danes radi postavljamo z vsem, kar velja za imenitno.

dr. Marija Makarovič

vaše zgodbe

Spoznanje kako velika stvar je umetnost . . .

V aprilu letos je praznoval 80-letnico rojstva (rojen je bil 9. aprila 1903) priznani kanadski umetnik, vse bolj znan pa tudi v slovenski skupnosti v Kanadi – slikar Andrej Štritof. To obletnico si je slikar izbral tudi za ponovni obisk domovine, ki jo ima neizmerno rad, ki jo globoko občuduje, ki se ne more načuditi njenemu vsestranskemu razvoju. To je bila priložnost za srečanja ob hladnem pivu, to se je tudi rad razgovoril o svojih pogledih na sodobni svet in še posebej na umetnost. Bila je tudi priložnost za sproščen pogovor o vsem, kar nas obkroža, o družbi, ki je čedalje bolj stehizirana in čedalje manj človeška, o stari in novi domovini.

Njegova lastna pripoved o sebi ni nikoli končana. Pogosto pove iztrgan drobec in truditi se moraš, da ga povežeš z drugimi podrobnosti iz njegovega življenja, ki ti jih je povedal že prej. In vendar so tudi ti njegovi drobci zanimivi, zdi se, da ima izreden smisel za dramatičnost. Rad pripoveduje o kanadskem »divjem zahodu«, kjer je preživljal najtežje in hkrati najlepše dni svojega bivanja. Brez grenkobe govori o hudem trpljenju doma, o revščini, ki ga je pognala prek morja, in o težkem iskanju resnice in smisla življenja. Odkril ga je drugje kot številni drugi naši rojaki, odkril ga je v umetnosti.

»Moj najtežji čas je bil, ko nisem vedel, kaj je umetnost . . . In ko sem se že bližal spoznanju, kako velika stvar je umetnost, sem bil vesel in srečen kot Tesla nad svojimi izumi . . .«

Danes živi v upokojenskem stanovanjskem bloku v Hamiltonu, kjer sam gospodinji. Šele v zadnjih letih se je nekoliko bolj povezal s kanadskimi Slovenci. Izredno rad zaide v prostore

Andrej Štritof: Indijanka

VPZ Bled v Beamsvillu in žal mu je bilo, da je zaradi obiska v domovini zamudil proslavo njihovega zlatega jubileja. V Hamiltonu je njegov dom v zadnjih desetletjih, prejšnja tavanja po kontinentu so bila le bogata šola življenja. Njegova znamenita slika »Rudarji«, verjetno najboljšo delo, ki ga je ustvaril, visi v galeriji sodobne kanadske umetnosti v Hamiltonu.

Andrej Štritof: Muzikantje

Vse njegovo stanovanje v Hamiltonu je polno slik. Nobene noče dati od sebe, mogoče odda kdaj kako kopijo, ki jo naredi le za prijatelje, v zadnjih letih pa tudi za to nima več veliko moči.

Njegovi najboljši prijatelji so kanadski Indijanci, s katerimi ima navezanih veliko prijateljskih stikov. Obiskujejo ga, hvaležno mu pošiljajo svoje knjige s posvetili. On pa jih je slikal. Naslikal je lepo Indijanko, eno od njegovih najbolj uspešnih slik.

In spet smo pri podobah iz zgodnje mladosti, pri materi in prežgodaj umrlem očetu, pri izgubljenem domu, ki je moral na dražbo zaradi dolga. Vedno znova se vrača k tem podobam. »Ne vem, če je še kje kak človek, ki je šel skozi tak proces kot jaz,« pogosto pravi. Vse njegovo življenje je bilo en sam boj, vendar ne zgolj za preživetje, temveč tudi za premagovanje dvomov, ki so ga tako pogosto preganjali v mladosti. Mehko srce ima in hitro se mu zasoljijo oči, ko govori o nečem, kar ga je navdušilo v zadnjem obdobju, pa naj je bil to nenavaden dogodek ali izjemna slika kakega umetnika.

Še veliko srečnih let mu želimo!

Jože Prešeren

Tone Pavček

Pesmi o Ani

I.

To je pesem o Špančkovi Ani.
Moji mami.
O gruntarski dekli z ljubeznijo.

O njenem vandranju in žeji po
zemlji
in o njenem odhodu v nebo.

Rojenice z dolenskih gričev
so ji odmerile hud zaklad:
vanjo so položile glad,
ki ji teló je in dušo bičal.

V dlan so ji dale žulj,
v prsi nemirno ptico,
da je šla po ljubezen in kruh
skoz življenja žalostno veselico

od njive do dnine,
od jutra pa do noči.
Zdaj drsi med spomine
sredi prednikov v večnosti.

Ko je prišel njen čas,
je povezala culo
in kakor v nebo od nas
se sprehodila v minulo,

da bi ostala med šilarnico,
med travami, kamni, med nami.
Kot gospodarica z ljubeznijo.
Kot pesem o Špančkovi Ani.

II.

Nič ne vem, kdaj so, če so,
a takó pravijo, da so zares
pomrli vsi moji,
vsi v naši družini.
Ostala sem sama,
pa me daje srce
in me nože bolé,
da ne morem za njimi.

Pa bom vstala,
ne bom poležavala,
culo povézala
in bom odšla
svoje iskat.

Ne véžite rute mi,
ne glejte za mano,
a tiho zapojte mi
tihceno
pesmico tisto
za Ano.

III.

S hriba si šla
bosa in v sami srajci
doli v dolino
svoje iskat.

Pa so te klicali znanci,
pa so te ustavljali
vsi, ki so šli mimo,

in spraševali

tisoč reči.
Kje imaš plave oči?
Kje imaš mehke dlani?
Kje imaš rožnata lica?
Kje imaš sina?

Ti pa si dalje šla,
jagode molka prebirala
in si si mislila:

Kar je bilo, je biló,
vse je davčina, daljina,
in sinja sinjina, sin.

Vanjo utonila bom.
Konec je dnin.
Grem po svoj lon.

IV.

Na pragu gostje kasni
jemljejo slovo.
Rôke v črn predpasnik
padejo same
in že je noč.

Z neba se spušča modrina
rajnici k nogám.
Zvon mirno, dogovorjeno naznanja,
da so odprta vrata v hram
večnega mirovanja.

Iz zbirke **Dediščina**,
ki je izšla
pri Državni založbi Slovenije.

Maksa Samsa

Prekrasen svet

Prekrasen svet je obla zemska krogla,
Vse sem na njem hotela, nič ne zmo-
gla.

Preozek bil mi je in preširok –
Po njem me nosil je usode tok,
kjer se z menoj za hipec je ustavil,
mi za strežajko žalost je postavil.

Moj dan je bil en sam brezvezdni
mrak:
srca mehko ganil je oblak.

In me življenje je preklelo:
»Kar te najbolj bo skelelo,
iz tvojih ust ne bo hotelo!«

Tako mi duša je velika in otroška,
vsa polna nežnosti in slutenj in prero-
ška,
trpljenje vsako v dno zaznala
in kot samotna breza sama je ostala.

Maksa Samsa je bila rojena 12. oktobra 1904 na Dolnjem Zemonu pri Ilirski Bistrici. V osnovno šolo je hodila v bližnjem Trnovem, učiteljske pa je obiskovala v Ljubljani in v Tolminu, kjer je diplomirala leta 1923. Kot učiteljica je službovala v Harijah, na Jezerskem in v Rovtahn nad Logatcem. Pesmi je objavljala v številnih revijah, izdala pa je tudi dve samostojni zbirki – Nekaj pesmi, 1934, v Trstu in Bleščeče prevare leta 1966. Zgornja pesem je iz te zadnje zbirke. Pesem objavljamo na posebno željo rojakinje Francke Persico iz Južne Avstralije.

naši po svetu

ZR NEMČIJA

S Triglavom na Triglav!

Sodelovanje gorenjskih občin Kranj, Tržič in Škofja Loka z društvi naših rojakov na začasnem delu v tujini – to so društva Triglav v Stuttgartu, Reutlingenu in Sindelfingnu v Zvezni republiki Nemčiji – je zadnje čase precej živahno. Medsebojne izkušnje bogatijo delo in omogočajo nove oblike povezovanja. Pripravljene so programi izmenjave kulturnih skupin, športnih ekip, obiskov učencev in sodelovanja šol. Kakor prejšnja leta so tudi v teh počitnicah naši najmlajši letovali v Novigradu in v taboru Zveze tabornikov občine Škofja Loka v Fažani ter navezali številna nova poznanstva z vrstniki.

Planinska sekcija SŠKD Triglav Sindelfingen pa je v mesecu avgustu poskrbela za prijetno novost: v sodelovanju s Planinskim društvom Škofja Loka je organizirala dvodnevni pohod na Triglav. Udeležilo se ga je petnajst ljubiteljev planin, članov SŠKD Triglav Sindelfingen, SKUD Triglav Stuttgart, SKPD Mura Besigheim in SKUD Triglav Reutlingen. Kar trinajst od njih se jih je prvič odpravilo na naš najvišji vrh in ga tudi uspešno osvojilo. Naša vodnika, člana GRS in PD Škofja Loka, sta imela dosti dela, da sta pred Aljaževim stolpom »krstila« vse novice. Čeprav razgled ni bil najboljši, je bil ves trud poplačan in zadovoljni smo se vrnili mimo Planike in Vodnikovega doma v dolino. Preden smo si rekli »Na svidenje«, so nekateri udeleženci povedali svoje vtise in želje:

Igor Langus, član GRS Škofja Loka in naš »glavni« vodnik:

»Precej skupin sem že vodil po planinskih poteh, toda tako homogene, disciplinirane in primerno opremljene še nisem imel. Posebno moram pohvaliti našo najmlajšo udeleženko, šestletno Barbaro Majcen, ki ni prav nič zaostajala za odraslimi.

Planinsko društvo Škofja Loka je pripravljeno pomagati SŠKD Triglav Sindelfingen in sodelovati pri organi-

zaciji pohodov v naše gore, saj je prav, da se na zahtevnejše poti ne odpravljamo brez strokovnega spremstva.«

Ferdo Dernikovič, blagajnik SKPD Mura Besigheim:

»Z ženo sva navdušena ljubitelja planin in če nama le čas dopušča, greva v naravo. Izkoristila sva tole priliko in se v varnem spremstvu vodnikov prvič povzpela na Triglav. Žal mi je, da se tega dobro organiziranega pohoda ni udeležilo več naših članov, tudi najmlajših. Upam, da bo planinska sekcija iz Sindelfingna poskrbela, da bo pohod na Triglav postal vsakoletna skupna akcija slovenskih društev. Prihodnjič bom pripeljal tudi svoja otroka, ki ta čas ravno letujeta z vrstniki iz domovine.«

Darja Oseli, 19 let, SKUD Triglav Stuttgart:

»Veliko sem slišala o Triglavu in pred odhodom so me vsi svarili, da bo to prevelik zalogaj za moje planinske izkušnje. In res me je tisto noč, ko smo prespali v Planiki, obhajal strah pred mogočnim vrhom. Toda v spremstvu vodnikov in ostalih udeležencev vzpon sploh ni bil tako hud in na vrhu sem sklenila, da se bom še kdaj odpravila na to pot. Takrat bo mogoče tudi lepši razgled!«

Špela Majcen, učenka 3. razreda slovenske dopolnilne šole v Sindelfingnu:

»S starši in mlajšo sestrico prav radi zahajamo v planine. Vesela sem, da sem v teh počitnicah spoznala nov del naše domovine. Vesela sem tudi zato, ker so bili z nami Nataša in Aleš Markun ter Jure Kutnjak iz Slovenije. Spoznali smo se med lanskim obiskom pri učencih osnovne šole Janko in Stanko Mlakar v Šenčurju. In kdor ne ve, kako poteka »krst« na vrhu Triglava, naj gre drugo leto z nami!«

Kaj bi še dodali tem besedam? Z zadovoljnimi obrazi na Rudnem polju so zgovorno povedali, da je bil pohod za vse udeležence prijetno doživetje. Prvič smo se srečali pod našim očakom, preživeli dva lepa dneva in se razšli kot stari znanci z oblubo, da se bomo še kdaj skupno podali na planinske poti, tudi na Triglav, čigar ime nosijo naša društva daleč v tujini ter nas povezujejo z domovino.

Mira Turk

ŠVEDSKA

Jubilejno leto ansambla Vikis

Leta 1973 je začetek enega izmed najbolj priljubljenih slovenskih ansamblov na Švedskem, ansambla Vikis. Tega leta je Viktor Semprimožnik ustanovil trio Viktor, ki je nastopal na

slovenskih kulturnih prireditvah in veselicah. Po večletnem igranju se je vodja tria Viktor spet odločil za naslednji korak in ustanovil novi večji ansambel VIKIS, ki je slovensko pesem in glasbo ponesel po vsej Švedski, po vseh društvih in raznih švedskih prireditvah. Slovenski festivali brez Vikisa in njegovih poskočnih melodij so bili skoraj nemogoči. Potem je prišla njihova prva plošča, ki nas je pravzaprav presenetila, saj nismo bili navajeni slovenskih LP plošč na Švedskem. Nekaj let zatem je Vikis zablestel z drugo ploščo, na kateri je bila tudi pesem Moj dom, ki nas je zadela prav v srce, saj je prav vsak slovenski rojak našel tisto, kar mu je manjkalo, v tej prelepi pesmi. S to pesmijo je tudi zmagal na mednarodnem festivalu v Števerjanu v Italiji. To je bilo leta 1980 in to je bilo leto prelepih uspehov.

Izseljenski piknik v Škofji Loki je tudi že znan po nastopu Vikisa, ki radi pokažejo na rodni zemlji, da tudi Slovenci na severu Evrope vneta in skrbno gojimo slovensko pesem in glasbo. Tako so se tudi Vikisove plošče preselile na marsikateri slovenski dom v USA, Kanado, Avstralijo, Argentino, torej lahko rečemo, da njihove ubrane melodije poslušajo po vsem svetu. Ne smemo pozabiti, da so zastopali Olofströmsko društvo na Srečanju slov. društev zahodne Evrope; dvorana, kjer so igrali, se je napolnila do zadnjega kotička, kar potrjuje njihovo popularnost na tujem in doma.

Takole nam je pripovedoval in po-

slušali smo ga z velikim zadovoljstvom o svojem ansamblu Viktor Semprimožnik: Mi vsi smo daleč od domovine, zato sem hotel, da slovenska pesem in glasba ostane med nami, med Slovenci, zato sem jo z ansamblom tudi tako ponosno gojil in obenem želim, da bi tako bilo tudi naprej. Na tuje sem odšel zaradi tega, ker sem si kot vsak mlad človek želel, da nekaj vidim, obenem da sem imel hrepeneje, da si nekaj prej in lažje ustvarim. Od svojih mladih let sem rad poslušal slovensko narodnozabavno glasbo, obenem sem tudi sam igral in pel. Ko

sem bil star osem let, mi je mama kupila majhno dvovrstno harmoniko in od takrat sem vedno rad igral, ker sem čutil, da razveseljujem sebe in druge ljudi. Tako je tudi sedaj, poleg tega imam popolno podporo moje družine, žena Greta nam šiva narodne noše, hčerka Renata poje skupno s Cirilo Lazukič, sin Leon pa igra skoraj na vse instrumente, kar jih imamo v ansamblu, kar je meni v zelo veliko podporo. Zdaj pa z nami igra tudi Stefan, ki je Šved, pa mu je naša slovenska muzika strašno všeč.«

Vmes smo ga vprašali, če se misli za stalno vrniti v Slovenijo, pa je odgovoril da zmeraj mislijo o tem, dokončno se še niso odločili. Viki zelo rad govori o glasbi, zato nam je povedal, da mu je najbolj pri srcu pesem Moj dom, s katero so poželi toliko uspeha. Slovenska narodno-zabavna glasba je temelj njihovega programa, po želji pa na veselicah nastopajo z novjšimi popevkami. Povedal je tudi, da delujejo v okviru slovenskega društva iz Olofströma, ki ima kulturno povezavo z občino Ljubljana-Šiška.

»Naša želja je, da bi nam oni pomagali organizirati turnejo po Sloveniji, kjer bi ansambel pokazal domačemu občinstvu, da tudi na tujem gojimo slovensko pesem in glasbo. Na RTV Ljubljana nam že dolgo obljublajo snemanje pri njih, ampak doslej je ostalo samo pri obljubah.

Nam koncu naj vas obvestimo, da je VIKIS pred dopustom posnel svojo tretjo LP ploščo, ki nosi naslov JUBILEJNA POLKA. Ansambel bo svojo 10-letnico praznoval 29. oktobra v Folkets husu v Olofströmu. Mi pa mu želimo še veliko uspeha v bodoče, obenem pa mu se zahvalimo za vse, kar nam je v teh desetih letih dal in vsadil v naša srca.

Ciril Stopar

ŠVICA

V zrelih letih

»Dragi slavljenjci! ... Stari ste štirideset let ali okoli 2000 tednov ali približno 14.600 dni.« S temi besedami je nagovoril predsednik SD Soče Oto Čerček letošnje štiridesetletnike. Tudi letos so ostali zvesti prireditvi »Samo 40 let nam je!« Tokrat je ta svoj življenjski praznik, ko so dopolnili »zrela leta«, kot pravijo, slavilo kar osem članov: Ančka Domiter, Vera Vicman, Bruno Imenšek, Jože Zabel, Peter Tršinski, Janko Magdič, Ervin Lorber in Boris Rot. Lanskoletni štiridesetletniki so po slavju v jutranji uri sklenili: »Drugo leto, pa presneto, bodo mlajši nas pozvali!« Rečeno – storjeno! Prišli so celo z darili in za vsake-

Letošnji »štiridesetletniki« na Sočinem praznovanju

ga pripravili ustrezne verze. Letošnji slavljenjci pa jim tudi niso ostali dolžni. Zmenjali so si darila, pozabili pa niso tudi zaslužnih delovnih članov. Posebno pozornost so posvetili generalnemu konzulu in njegovi soprogi, ki sta bila vsa štiri leta njihova zvesta člana, posebno v smučarski sekciji. Sedaj se pač poslavljata in odhajata v domovino na novo zadolžitev. Vso to »ceremonijo« je zaključil njihov moški pevski zbor, kar je ponovno dokaz, da brez njega ni več nobene prireditve ne v Soči ne kje drugje. Dvorana Ratskeller v Thaygenu, priljubljeno zbirališče Sočanov, je bila polna gostov, katerim so nudili narezek, pijačo pa si je plačal vsak sam. Zopet so se pari do zgodnjih jutranjih ur lahko zavrteli ob zvokih Duo Stani.

Sočani pač najdejo vedno kakšen vzrok, da se zberejo, pokramljajo, zapojejo in še zaplešejo. Mogoče si bodo kmalu omislili še slavje »Abrahama«. Kaj se vé...? Pri njih je vse možno.

Barbara Turk-Smrekar

ZDA

Slovenski dom za ostarele

Slovenski dom za ostarele je eden redkih tovrstnih domov v Ameriki in sploh edini slovenski. Tako mi je povedala upravnica doma Agnes Jeric Pace s ponosom v glasu med mojim prvim obiskom v domu, ki nudi toplo in varnost 150 ljudem.

Dom leži na robu Clevelanda, v bližini 185. ceste, kjer je polno trgovin z značilnimi slovenskimi imeni in jo skoraj uradno imenujejo »Old World Plaza«. Dolga, svetla stavba, pred katero je parkiranih polno ameriških limuzin, v ničimer ne kaže, da je še pred tridesetimi leti nudila zatočišče kravam in konjem.

»Potem, pred 23 leti, se je začelo zares,« pripoveduje gospa Pace. »Iz nekdanje štale smo s prispevki naših ljudi naredili dvanajst sob, v vsaki je bilo prostora za dva človeka in to je bil naš prvi samski dom v Clevelandu. Potem je s postopnim dograjevanjem nastal iz njega dom za ostarele, ki pa

Oskrbovanke slovenskega doma za ostarele v Clevelandu, z leve: Mary Križmančič, Louisa Ursic in Mary Čampa

je bil brez zdravniške oskrbe in so morali vsi težji bolniki odhajati na zdravljenje v bolnišnico. Pa jih veliko kar ni hotelo iti. „Nočemo v špital“, so rekli, „je že bolje, če umremo tukaj“. In z leti nam je res uspelo dograditi toliko, da jim tudi v špital ni bilo treba hoditi. Pred desetimi leti smo končno dobili vsa dovoljenja in zdaj smo „nursing home“, no, kako bi se reklo, imamo tukaj svoje sestre, dvakrat tedensko pride zdravnik in le tisti najtežji primeri morajo še iti v špital.«

Gospa Pace je po rodu Slovenka, tako kot večina od 171 zaposlenih, ki skrbijo za 150 varovancev. Njena mati je prišla v Ameriko iz Mirne peči in njena slovenščina je še vedno taka, da v pogovoru lahko ves čas preskakujeva iz enega v drug jezik.

»Ali so vsi vaši varovanci Slovenci?«

»Še ne dolgo nazaj so bili. Zdaj pa je vmes nekaj Hrvatov, Poljakov, mislim, da tudi ena Ukrajinka in ena Litvanka. Mi tega pravzaprav nismo hoteli s prispevki slovenskih ljudi, ki so dali denar za svoje ostarele. Toda veliko pomoči dobivamo tudi od države in tako smo zdaj prisiljeni jemati v dom tudi ostale.«

»Pravite – pomoč od države. Ali to pomeni, da pomaga država tudi varovancem, ki ne morejo sami plačati oskrbnine?«

»To, mislim, da. Oskrbnina ni majhna, 1200 dolarjev mesečno in mnogi nimajo toliko prihrankov ali pokojnine, da bi si jo lahko privoščili. Tudi od otrok ne morejo kaj pričakovati. Vedeti je namreč treba, da so tudi njihovi otroci stari tudi že po šestdeset let. Naša najstarejša varovanka ima že stotri leta.«

Pozneje se pogovarjam še z nekaterimi varovankami in v pogovor previdno vmešam vprašanje, če jim v domu mogoče le ni dolgčas in če se ne počutijo zapuščene od svoje družine.

»Ne, kje pa,« je skoraj enak odgovor. »Tukaj imamo svojo družbo, lahko se pogovarjamo, velikokrat pride kdo in nam kaj zaigra ali kaj podobnega. Ansambli, pa lutke, pa tako...«

Louise Ursic, devetdeset let stara, je prišla v Ameriko iz Rakeka še pred prvo svetovno vojno.

»Kje pa, meni se zdi, da še nikoli nisem bila tako bogata,« pravi. »Hrana je zelo dobra, po dve smo v sobi, imam televizijo, skrbijo zame, pa pogovarjamo se veliko...«

Louisa, ki so jo včasih klicali Lojzka, se spomni, da je bila prva Slovenka daleč naokoli, ki je vozila avto. Leta 1925 je bilo to in vozila ga je vse do pred nekaj leti. Seveda ne istega.

Mary Čampa, ki je bila rojena že v Clevelandu, pa je imela pravi pravcati ansambel, igrala je harmoniko in s še

nekaj ženskami je potovala iz kraja v kraj in zabavala ljudi.

»No, saj bi še, kako ne... ampak mi život ne da več, kaj hočem...«

Mary Križmančič iz okolice Trsta se še dobro spominja pisatelja Louisa Adamiča. Njen oče je delal pri njem kot vrtnar v New Jerseyu.

»Ja, dober človek je bil to, dober...«

Vse še vedno govorijo tekoče slovensko in kljub temu, da je angleščina jezik, ki prevladuje v domu, večina ostarelih obvlada jezik svojih staršev. In skorajda brez izjeme vsi, s katerimi sem se pogovarjal, so se skoraj raznežili, ko sem jim povedal, da prihajam iz Slovenije.

»Ja, iz Slovenije, iz starega kraja... Ko sem bil mlajši, ni bilo pravega časa... zdaj pa ne morem več nazaj. Niti na obisk ne...«

Amerika jim je postala domovina, mnogim tudi domovina, ki jim je s pošteno mero rezala kruh. »Toda,« mi je rekla ena od varovank v slovenskem domu za ostarele v Clevelandu, »kraj, kjer si bil rojen in kjer si preživel mladost, ni mogoče pozabiti. Nikoli...«

Zvone Šeruga

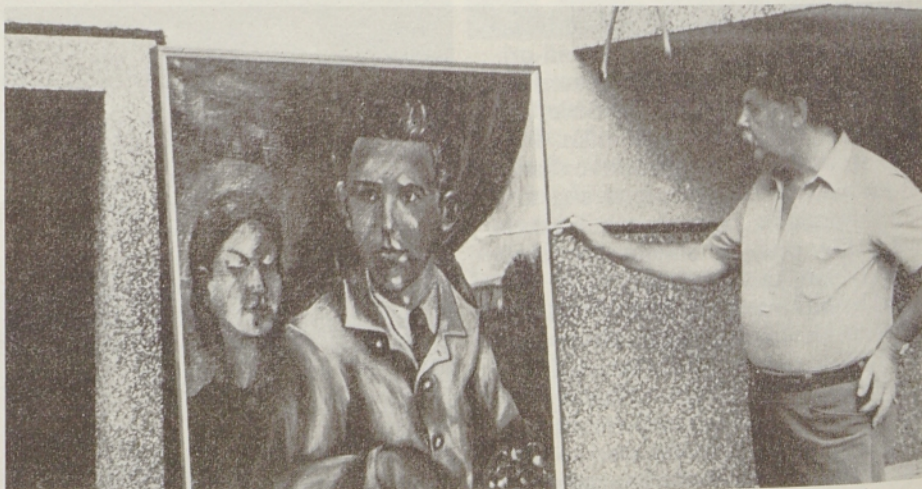
KANADA

Freske v slovenskem domu

Stene doma Slovenskega kulturnega društva v Londonu, Ont., krasijo velike freske slovenskih motivov, ki jih je izdelal član društva in v tamkajšnji javnosti uveljavljeni slikar Tony Kobal. Motivi fresk predstavljajo spomine iz otroštva v Sloveniji kakor tudi vtise s pogostih obiskov stare domovine.

Kobalovo umetniško udejstvovanje sega v zgodnja dijaška leta na ljubljanskem učiteljskišču, v čas vojne in trpljenja v italijanskih taboriščih. V

Tony Kobal ob eni od svojih oljnih slik

njegovih zadnjih delih najdemo tako motive iz Kanade kakor tudi iz stare domovine; to so številni portreti, utrip življenja in okolja. Slikar slika v najrazličnejših tehnikah.

Tony Kobal je doslej razstavljal v Kanadi, kjer je bil deležen že vrste priznanj. Precej njegovih del je tudi del stalne zbirke univerze Zahodni Ontario. Njegova velika želja je, da bi se lahko kdaj samostojno ali z drugimi izseljenskimi slikarji predstavil v Ljubljani.

Tony Kobal je uslužbenec Univerze Zahodnega Ontaria v Londonu in ima tako tudi priložnost za to, da je svojevrsten kronist življenja te univerze. Doslej je s svojimi risbami in slikami opremil tudi že več brošur, koledarjev in drugih izdaj te univerze.

Franc Golob

Proslava zlatega jubileja zveze Bled

Proslava zlatega jubileja Vzajemne podporne zveze Bled, ki je bila 31. julija 1983 v Beamsvillu v dvorani oziroma letovišču Odseka št. 13 »Planica«, je bila ena izmed največjih manifestacij naprednega slovenskega izseljenstva v Kanadi v vsem povojnem času. Udeležilo se je skoraj 1000 slovenskih rojakov iz bližnjih naselbin, delegati posameznih odsekov iz najoddaljenejših krajev Ontaria, Quebeca in Manitobe, številni predstavniki lokalnih oblasti ter predstavnik jugoslovanskega generalnega konzulata konzul Dimitrij Grčar. Navzoči so bili tudi predstavniki skoraj vseh slovenskih društev, ki delujejo v Ontariu.

Ob tej priložnosti naj na kratko povinimo (daljši članek o zgodovinskem razvoju te organizacije je bil objavljen v Rodni grudi št. 5), da je bila Vzajemna podporna zveza Bled ustanovljena 12. februarja 1933 v rudarskem mestu Kirkland Lake na severu Ontaria. Iz sorazmerno majhne organizacije se je že do druge svetovne vojne

razvila močna organizacija, ki je imela okrog 500 članov in 15 krajevnih odsekov v vseh večjih naselbinah slovenskih izseljencev širom Kanade. Organizacija je organizirana na bratski in podporni osnovi, ne glede na versko ali politično pripadnost posameznikov, in temu svojemu temeljnemu načelu je ostala Zveza zvesta ves čas svojega obstoja. Kljub zmanjševanju pomena tovrstnih organizacij se je aktivnost VPZ Bled v zadnjem obdobju povečala, zlasti še po preselitvi sedeža Zveze v Hamilton v letu 1978. Tako je VPZ »Bled« z nekaj nad 500 člani še vedno največja slovenska izseljenska organizacija v Kanadi. Sedanji glavni odbor sestavljajo pripadniki povojnih ekonomskih izseljencev, predvsem delavci iz industrijskega Hamiltona in farmerji iz Niagarske regije. Dejavnost organizacije se je v zadnjem obdobju razširila od prvotne zavarovalniško-podporne na športno in kulturno-prosvetno področje.

V uvodnem delu proslave je prisotne pozdravil predsednik glavnega odbora VPZ Bled Janez Hočevar, ki je med drugim dejal:

»Čeprav so bili naši ljudje navadni, preprosti delavci, ki so morali od doma za delom, so se vendarle lotili del, ki so zahtevala izobraženih ljudi. Takrat, ko Kanada še ni poznala socialnega zavarovanja, so naši rojaki ustanovili podporno zvezo, ki je pomagala rojakom v bolezni in smrti. Pri njihovem delu jim je pomagala ljubezen do domovine in do lastnega naroda. Res je, da se je socialni položaj delavcev v Kanadi močno izboljšal. Med našimi rojaki ni več tolike potrebe po zavarovanju, vendar je treba ohraniti medsebojno pomoč. Z ustanovitvijo Zveze

Bled so naši predniki postavili nesmrtni spomenik slovenstva na kanadskih tleh. Ob našem jubileju se spominjamo vseh zaslužnih članov, ki jih ni več med nami. Želimo jim, naj jim bo lahka kanadska zemlja. Spominjamo se tudi vseh članov, ki so včlanjeni v zvezo že 50 let. Ob našem jubileju se ozrimo še v bodočnost. Ni vseeno, kako bodo gledali na naše delo bodoči rodovi. Zato si bomo še naprej prizadevali, da bo naša mlada generacija poznala lepote domovine in vrednote naroda, kateremu pripadamo...«

V imenu Slovenske izseljenske matice iz domovine je nato pozdravil prisotne član njenega izvršnega odbora Rado Genorio, mg., ki je VPZ Bled podelil tudi diplomo Slovenske izseljenske matice, kar so rojaki z navdušenjem sprejeli.

Za njim je zbrane goste in rojake pozdravil tudi župan mesta Lincoln, ki je VPZ Bled zaželel še veliko uspehov pri bodočem delovanju.

Zlati jubilej Bleda so pozdravili še predstavniki drugih društev. Predsednik Kanadsko-slovenske skupine za kulturne izmenjave Ludvik Stegu je Zvezi ob tej priložnosti poudaril plaketo z motivom Toronta ter poudaril vidno vlogo Zveze pri ohranjanju stikov izseljencev in njihovih potomcev z matično domovino.

Po pozdravnih govorih je sledil kulturni program, pri katerem so sodelovali: pevski zbor Majolka iz Hamiltona, folklorne skupine Lipa iz St. Catharinesa, Soča iz Hamiltona in Nagelj iz Toronta ter skupina mladih harmonikarjev iz Hamiltona.

Ob koncu naj omenimo, da Vzajemno podporno zvezo Bled visoko cenimo tudi vsi v domovini, ki spremlja-

mo delovanje in organiziranost slovenskih izseljencev po svetu. »Iskreno želimo, da bi ta organizacija tudi v prihodnje nadaljevala z uspešnim delom svojih predhodnikov in da bo pozitivne vrednote in ideale, ki so izšli iz polstoletnega delovanja čimbolj prenašala na mladi rod – kar bo vsekakor v dobrobit Zveze, celotne slovenske skupnosti v Kanadi ter ne nazadnje tudi v dobrobit prijateljskih stikov med Kanado in Jugoslavijo,« kar je med drugim zaželel v svojem pozdravnem govoru tudi predstavnik Slovenske izseljenske matice Rado Genorio.

J. P.

AVSTRALIJA

Peta obletnica slovenskega kluba v Perthu

Sredi avgusta je Slovenski klub v Perthu, Zahodna Avstralija, proslavil peto obletnico obstoja. Proslavi je prisostvovalo okrog 300 članov in prijateljev kluba, ki so tokrat prvi društveni jubilej proslavili v lastnih prostorih v Guildfordu, 131 James St. Zlasti nakup lastnega doma je tudi največja pridobitev tega kluba v zadnjem obdobju, saj moramo upoštevati, da na območju Perthu živi sorazmerno majhna skupina slovenskih rojakov, ki šteje skupno le okrog 400 ljudi.

Slovenski klub redno mesečno prireja družabne prireditve, ki jih poleg slovenskih rojakov obiskujejo tudi predstavniki drugih jugoslovanskih društev in avstralskega javnega življenja kakor tudi predstavniki jugoslovanskega konzulata.

Peto obletnico kluba so tudi proslavili izredno dostojno: izvedli so izredno skrbno pripravljen kulturni spored, v katerem je sodelovalo veliko število izvajalcev. Pred začetkom sporeda je predsednik kluba Fred Pestotnik pozdravil vse prisotne, med katerimi so bili tudi jugoslovanski konzul Drago Jović, minister v vladi Z. Avstralije Arthur Tonkin, funkcionar za etnične zadeve Karlo Stranski in predstavniki skoraj vseh drugih jugoslovanskih klubov na območju Perthu.

V kulturnem sporedu je nastopila mladinska folklorna skupina in tudi odrasli plesalci z vrsto privlačnih plesov, kot gost pa je nastopila 30-članska skupina plesalcev folklorne skupine Lado-Dalmatinac iz Spearwooda, ki je izzvala posebno navdušenje prisotnih. Ob koncu je nastopila še folklorna skupina poljskega izseljenskega kluba.

V septembru je v Perthu gostoval tudi ansambel »Planšarji« Janeza Jeršinovca. O gostovanju tega ansambla pa poročamo v posebnem članku.

nove knjige

Več ali manj se z zgoraj omenjeno uredniško napovedjo sklada tudi že vsebina prve številke (revija bo izhajala četrtletno). Koroški pesnik Gustav Januš priobčuje več izredno občutenih pesmi. Bojan Štih objavlja polemičen zapis »Kultura in kontinuiteta« slovensko prozo pa zastopa Alojz Rebula z »Dnevnikom«.

V reviji je še precej polemičnega gradiva, pomembni pa so spominski sestavki ob smrti dr. Antona Slodnjaka in 70-letnici Borisa Pahorja.

Sicer pa je revija natisnjena na lepem, finem belem papirju, opremil jo je Jure Kocbek, natisnili pa so jo v Mohorjevi tiskarni v Celovcu. Cena posamezne številke je 80 šilingov (250 dinarjev, 5 USA dolarjev), celoletna naročnina pa znaša 290 šilingov (720 dinarjev, 15 dolarjev).

Album slovenskih pisateljev

V pričujočem albumu, ki sta ga zasnova Niko Grafenauer in že pokojni Leopold Suhodolčan, literarno zgodovinske preglede k posameznim poglavjem pa je prispeval dr. Matjaž Kmecl, bodo bralci našli strnjene prikaze življenja in dela dvainpetdesetih najpomembnejših slovenskih knjižnih ustvarjalcev od Trubarja do obdobja kmalu po drugi svetovni vojni. Prvo poglavje, Staro slovensko slovstvo, je namenjeno utemeljiteljem našega knjižnega jezika, Trubarju, Dalmatinu in Bohoriču. V drugem, najobsežnejšem poglavju je predstavljenih 23 najvidnejših predstavnikov naše klasične, romantične in realistične književnosti, od Pohlina in Linhartarja do Meška in Finžgarja. V tretjem poglavju so zbrani predstavniki slovenske moderne in sorodnih smeri, skupaj štirinajst mož, od Ketteja, Murna, Cankarja in Župančiča do Kosovela Gruma, Voduška in Kocbeka. V zadnjem poglavju je razvrščenih še dvanajst pisateljev, od Juša Kozaka, Bevka, Prežiha in Seliškarja, mimo Klopčiča, Krefta, Kranjca, Ingoliča, Kosmača in Potrča do Mateja Bora in Kajuha.

Ob portretih vseh pisateljev so reproducirani še njihovi podpisi in naslovne strani nekaterih knjig ter zbrani bibliografski sezname najpomembnejših del; ob nekaterih so upodobljene tudi njihove rojstne hiše ali stavbe, v katerih so živeli in delali, nato vplivni sodobniki, karikature, ilustracije, prizori iz dramatiziranih ali na filmski trak posnetih del in tako naprej. Zadnjih osem listov z natisnjenimi petdesetimi izbranimi portreti pisateljev je namenjenih izrezovanju, torej predvsem šolski rabi.

Pestro fotografsko ilustrativno gradivo za album, ki ga je opremila in

uredila Edita Kobe, so prispevali Mariko Aljančič, Lado Mlekuž in Edo Primožič. Knjiga je izšla pri založbi Mladinska knjiga v Ljubljani in velja 380 dinarjev.

Etimološki slovar slovenskega jezika

Dobrih šest let po izidu prvega dela Etimološkega slovarja slovenskega jezika, ki je obsegal gesla od A do J smo dobili še drugi del, knjigo, ki obsega gesla od K do O. S tem je javnosti dostopna približno polovica jezikoslovnega gradiva, ki ga že od začetkov petdesetih let z izjemno vztrajnostjo in doslednostjo zbira, ureja in raziskuje prof. dr. FRANCE BEZLAJ. Celotna izdaja, kakor jo z avtorjem načrtujeta Inštitut za slovenski jezik pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti in založnica založba Mladinska knjiga, bo namreč obsegal skupaj štiri zvezke, poleg obeh dosedanjih še zvezek z gesli od P do Ž in dopolnilni zvezek, v katerega bodo vključeni vsi potrebni popravki, dopolnila, pojasnila in indeksi.

Tako obsežno in poglobljeno delo seveda terja svoj čas in veliko vztrajnosti. Prvi načrti za sodoben etimološki slovar slovenskega jezika segajo namreč že v obdobje neposredno po ustanovitvi SAZU leta 1939, vojna in okupacija pa sta delo zavrli.

Knjigo, ki obsega 268 strani in stane 1480 dinarjev, je lepo opremil Julijan Miklavčič, tehnično pa jo je oblikoval Borut Kovše.

Noč do jutra v prevodih

Pri Münchenski založbi je izšel nemški prevod romana Branka Hofman NOČ DO JUTRA pod naslovom Nacht bis zum Morgen. Delo sta prevedla znana nemška slovenista Sabine Reese in Peter Scherber, znana tudi v našem slavističnem svetu, saj se redno udeležujeta raznih seminarjev in strokovnih simpozijev o slovenski književnosti. Scherber je tudi avtor številnih znanstvenih razprav o slovenskih avtorjih (Prešeren, Levstik itd.).

Knjiga je vezana v celo platno, vzorno opremljena, ima 390 strani, izšla pa je v nakladi 5 tisoč izvodov. Založba je poskrbela tudi za primerno publiciteto, saj je ob tej priložnosti izdala tudi odličan prospekt, ki posreduje osnovne podatke o avtorju in delu.

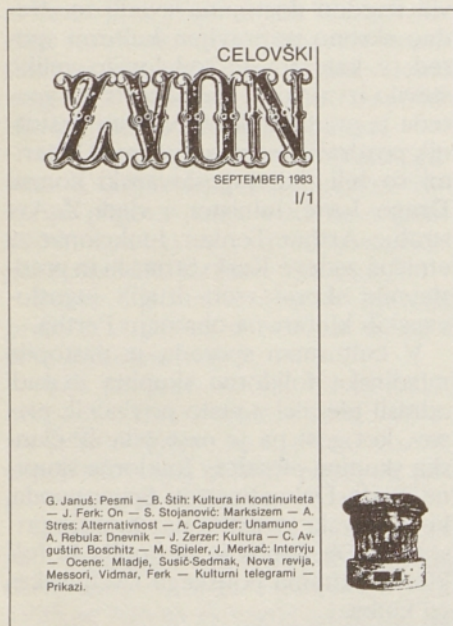
Noč do jutra trenutno prevajajo tudi v poljščino; roman bo izšel v Varšavi pri založbi Czytelnik v nakladi 20 tisoč izvodov ob koncu letošnjega leta.

Celovski zvon

Izšla je prva številka nove slovenske revije, ki si je izbrala za kraj izhajanja – Celovec.

Nova revija bi naj imela vseslovenski značaj, takega kot ga verjetno doslej še ni imela nobena slovenska leposlovnna revija. Glavni urednik dr. Reginald Vospurnik namreč napoveduje, da bo uredništvo skušalo zbrati sodelavce iz slovenskih vrst po vsem svetu. »Vabimo vse Slovence dobre volje«, je zapisal v uvodni besedi, »najsi bodo doma na koroških Gurah, v tržaškem zalivu, v Savinjski dolini, v zelenih nižavjih Argentine, v severnoameriških in kanadskih mestih, na avstralskih obrežjih ali kjerkoli drugod na tem našem svetu; pozvonimo vkup in privabimo sebe ter vso našo biološko in duhovno genezo na pogovor. Mor-da se bodo ob našem skupnem naporu oglasili tudi še Prežihovi potopljeni zvonovi v Vrbskem jezeru – in še kje?«

Idejna usmeritev revije bo dajala prednost krščanski misli, sicer pa bo – kot pravi urednik – »odprta za dialog z vsemi, ki jim je pogovor z nami dobrodošel.«

G. Januš: Pesmi — B. Štih: Kultura in kontinuiteta — J. Ferk: On — S. Stojanovič: Marksizem — A. Stres: Alternativnost — A. Capuder: Unamuno — A. Rebula: Dnevnik — J. Zerzer: Kultura — C. Avguštin: Boschitz — M. Spieler, J. Merkač: Intervju — Ocena: Mladje, Susič-Sedmak: Nova revija, Messori, Vidmar, Ferk — Kulturni telegrami — Priказi.

Naslovnica prve številke revije ZVON, ki je pričela izhajati v Celovcu

NAJNOVEJŠE!

Slovenski koledar '84 je že izšel!

Slovenski koledar, dragocena knjiga, ki vam tudi tokrat odkriva vrsto skrivnosti o Sloveniji in slovenskem življu doma in po svetu, je z letnikom za 1984. leto vstopil v četrto desetletje rednega izhajanja, s čimer nadaljuje bogato tradicijo tako slovenskega pratikarstva kakor tudi vsebinsko bogatih izseljenskih koledarjev, zlasti Ameriškega družinskega koledarja, ki je začel izhajati že leta 1915.

Slovenski koledar je edina tovrstna publikacija na svetu, ki v njem objavljajo svoje prispevke najboljši slovenski publicisti iz domovine in tujine; edinstvena je ta publikacija tudi po tem, da je celotna njena vsebina posvečena Slovincem na tujem, več kot polovica knjige pa govori neposredno o njih.

Kaj vam prinaša Slovenski koledar '84?

- koledarski del z bogatimi barvnimi ilustracijami
- sestavek o Sloveniji - »veliki majhni deželi«
- vse o preteklosti, sedanosti in pihodnosti slovenske obrti
- kako pričakuje Sarajevo svoj veliki dan
- slovenski metropolit o poslanstvu Cerkve med izseljenci
- kateri listi za mladino izhajajo pri nas
- o slovenskem kulturnem domu v stari Gorici
- o prizadevanjih slovenskih emigrantov iz Benečije
- o slovenski zemlji v pesmi in besedi
- o slovenskih vinih
- o rastlinah, ki se imenujejo po slovenskih krajih

Razdelek SLOVENCİ PO SVETU med drugim prinaša sestavke o Slovincih

- na Švedskem
- v Švici
- na Nizozemskem
- v Avstraliji
- v Kanadi
- v Združenih državah Amerike in drugod.

Posebnost letošnjega koledarja je več zanimivih zgodb o vrsti znanih in manj znanih izseljencev - izredno zanimive so!

Vrednost te knjige povečuje tudi bogat izbor barvnih fotografij slovenskih krajev, izredno zanimivo branje v Literarnem almanahu, pesmi in zgodbe za mlade, za angleško govoreče pa je pripravljen tudi English Section.

Cena Slovenskega koledarja '84 v tujih valutah je enaka kot lani: ZDA 6.- dolarjev, Kanada 7.- dolarjev, Avstralija 6.- dolarjev, Južna Amerika 6.- dolarjev, Avstrija 90 šilingov, Belgija 250 frankov, Francija 35 frankov, Nizozemska 14 guldnov, Italija 7000 lir, ZR Nemčija 13 mark, Švica 12 frankov, V. Britanija 3 funte, Švedska 32 kron. V tej ceni je vračunana tudi poštnina z navadno pošto.

Če niste stalni naročnik Slovenskega koledarja, izpolnite spodnjo naročilnico in nam v kuverti pošljite na naslov:

Slovenska izseljenska matica,
61001 Ljubljana, Cankarjeva 1/II
p. p. 169 Slovenija - Jugoslavija

SLOVENSKI KOLEDAR

Naročam Slovenski koledar '84,
ki mi ga pošljite na naslov:

Ime in priimek

Ulica

Mesto in poštna številka

Država

Podpis

materinščina

Jezik kot breme

Vsakdo pozna izrek: Kolikor jezikov znaš, toliko veljaš. In ga ne samo pozna, temveč se po njem tudi ravna: človeka, ki zna več jezikov, globlje cenimo in spoštujemo njegovo prizadevanje. Priznavamo mu, da je dobro naložil svoje možnosti, izkoristil prilžnost za učenje, dobro uporabil čas in denar, ki mu je bil na voljo, in ga ni zapravil za stvari, ki so človeku celo škodljive (na primer popivanje).

In vendar je v današnjih, po eni strani tako modernih, tako svobodoljubnih in sproščenih, tako demokratičnih časih znanje več kot enega jezika lahko tudi breme. In sicer večinoma ne znanje katerega si že bodi drugega jezika, temveč ravno znanje svojega domačega, materinega. To je pa druga plat dostikrat tako hvaljene sodobne enakopravnosti.

Ni mi treba posebej razlagati, na kaj mislim pri tem, saj je vprašanje, ki ga imam pred očmi, eno od vprašanj, s katerim se mogoče srečujete tudi vi, mogoče pretežno ravno vi in predvsem vi, dragi rojaki, ki živite na področjih z jezikovno mešanim prebivalstvom. Pa s tem ne mislim reči, da je jezikovno mešano prebivalstvo že samo po sebi kaj slabega. Nasprotno, lahko je celo koristno in zanimivo.

Za lažje premišljevanje vzemimo najmanjšo enoto, kjer je dvojezičnost mogoča in kar pogostna. S tem mislim na mešane zakone. Svoj čas smo se tu že pogovarjali o slovenskih »mešanih« zakonih, v katerih sta mož in žena sicer oba Slovenca, vendar doma iz različnih krajev z dežele, tako da govorita vsak svoj »jezik«, namreč svoje domače narečje, in ga lahko ohranita tako rekoč skozi vse življenje. Isto se lahko dogaja tudi v zakonih, kjer gre za člana dveh narodov, torej v zakonih med, recimo, Slovenko in Nizozemcem, med Slovencem in Poljakinjo in podobno. Tako imenovani mešani zakoni danes niso redki in različen jezik ni nujna motnja in kamen razdora. Nasprotno: z dobrim medsebojnim razumevanjem dovoljuje in omogoča

obema zakoncema, da ostajata zvesta vsak svojemu materinemu jeziku.

Jezik je namreč le ena od stvari, v katerih se ljudje med seboj ločimo. Vsak človek zase je celotna osebnost, s svojim značajem, s svojimi telesnimi in duševnimi lastnostmi, s svojim znanjem in razgledanostjo, s svojim gledanjem na svet, s svojo vero in narodnostjo, s svojim jezikom. Ko se dva odločita za medsebojno tekmovanje, spodirvanje ali celo zatiranje, temveč za medsebojno razumevanje in strpnost v vseh pogledih, tudi jezikovnih.

Jezika v življenju na splošno in posebej v zakonu ne jemljemo za uveljavljanje lastne moči in premoči, in sicer ne v medsebojnih stikih v družini ne v stikih navzven. In v takih zakonih se otroci mimogrede in sproti naučijo obeh jezikov, materinega in očetovega. V tem je namreč lahko bogastvo in večja vrednost mešanega zakona: več ko znaš jezikov, več veljaš. Starši torej svojim otrokom lahko igraje omogočijo boljše doto s tem, če jih naučijo dveh in več jezikov.

Ampak vas že kar vidim, kako zmajujete z glavo, češ da to ne drži. Pa vam kar mirno lahko rečem, da je ravno vaše zmajevanje z glavo dokaz za misel, ki sem jo dal v naslov današnjega pogovora, ne pa dokaz proti meni.

Kamnik pod Krimom (foto: Janez Zrnc)

Če živim na narodnostno ali jezikovno mešanem ozemlju, kjer ne prevladuje medsebojno razumevanje, temveč spodirvanje in tekmovalnost v slabem pomenu besede, nam je namreč znanje drugega jezika lahko v marsikakšnem pogledu v breme, lahko že v družini sami, če ne sloni na medsebojni strpnosti, še bolj pa zunaj družine, v družbi, če se ta izživlja v medsebojnem merjenju moči in ne spoštuje enakopravnosti, temveč poskuša uveljaviti tako imenovano pravico močnejšega, številnejšega.

Ta pravica se marsikje neprijetno kaže tako rekoč dan na dan. Če me naključje ali hotenje zanese na področje, kjer je kolikor toliko enotno v rabi nemoj jezik, potem je moja dolžnost, da se mu prilagodim v vsem javnem življenju in se ga naučim, še naprej pa ostajam zvest svojemu materinemu jeziku v zasebnem, domačem življenju.

Če pa ne živim na jezikovno mejnem področju, kjer se številčno razmerje dveh ali več jezikov tako rekoč skozi rodove menjava po nekakšni naravni rasti in pešanju, tam mi tudi državne in družbene ureditve ne smejo jemati pravice do uveljavljanja lastnega jezika, ki mi gre kot državljanu in članu družbe.

Kakor hitro potemtakem kot državljan in del družbe na jezikovno mešanem območju začutim, da mi je mo jezik v breme, v škodo, v posmeh, v oviro na primer pri iskanju službe, pri uveljavljanju v javnosti, potem je to jasno znamenje, da je s strpnostjo in sožitjem nekaj narobe, saj se dvojezičnost spremeni v orodje izrabljanja in zlorabljanja, v štetje odstotkov, v merjenje moči, to pa je ena od najbolj bolečin ran, ki jih lahko zaseka toliko opevana sodobna svobodoljubnost in enakopravnost.

Janko Moder

mislimo na glas

Dediščina

Za marsikoga pomeni beseda dediščina veliko upanje, za nekatere veliko jezo, za tega ali onega pa presenečenje in srečo. Veliko zgodb je povezanih s tem, veselih in žalostnih, resničnih in izmišljenih. Pa tudi takšnih, ki niso ne resnične in ne zlagane, ampak vsakega pol. Jaz vam povem dve resnični, kajti tisti, ki mi jih je povedal, niti od daleč niti od blizu ni bil podoben lažnivcu. Obe sta iz Amerike in obe pripovedujeta o naših ljudeh. S trdim delom prislužene dolarje znajo naši ljudje ceniti, vsaj nekateri. In če si jih z leti privarčujejo kupček, ali celo kup, postanejo nezaupljivi do ljudi. Boje se za svoj denar, mnogi ga ne zaupajo niti bankam.

Podobno je bilo tudi z Majkom. Ni zaupal bankam, ker je enkrat ena bankrotirala, on pa je izgubil vse prihranke. Zato je denar hranil doma v majhni železni blagajni. Bil je krojač in je kar lepo zaslužil, zato pač, ker je dobro delal.

Vse je bilo lepo in prav, dokler mu je živela prva žena, ki je bila pametna in varčna. Po njeni smrti, pa ni mogel dolgo ostati sam. Potreboval je gospodinjo. Predstavili so mu mlado vdovo. Všeč mu je bila, saj je bila okroglolična in prijazna. Njej pa je bila všeč njegova hiša in delavnica in seveda tudi tisto pod njegovim palcem, saj so pravili, da ima kar dosti privarčevanega denarja. Vzela sta se in on je bil nekaj časa hudo zaverovan vanjo, ona pa v njegovo železno blagajno, ki jo je tako skrbno zaklepal. – Oh daj no, se je enkrat muckala obenj, odpri ta vratca, da bom samo malo pokukala notri in videla, koliko imava.

Joj se je razkuril. Vsa zaljubljenost ga je minila, ko je zarobantil: Kaj imava? Ti nimaš tu notri prav nič.

Nekaj dni kasneje pa je nalašč pozabil ključek v blagajni. Vsa radovedna jo je odprla. Notri pa je bil samo kos papirja in na njem narisane same velike ničle. Ona je skoraj počila od jeze. Le kam je dal denar, jo je imelo. A vprašala ni. Saj ji ne bi povedal. Tako sta poslej živela kot pes in mačka, leta pa so minevala. Postaral se je,

začel je bolehati. Ne bo dolgo, se je veselila ona, še vsa v razcvetu. In res ga je spomladi pobralo. Ona je malo pojokala in potarnala zaradi videza, po pogrebu pa je šla na lov za skritim denarjem. A zastoj je prebrskala vse predale, kotičke, preparala žimnice, denarja nikjer. Od togote je kar kipe-la. Raztrgala je njegovo sliko in s pestmi tolkla po njegovem sivem plašču, ki je visel v omari. Vsa zadnja leta ga je tako rad nosil in je še ves dišal po njem. Spulila ga je z obešalnika in vrgla za peč. Nanj je zmetala še nekaj njegovih oblek. Vse bo dala cunjarju.

Naslednji dan je cunjar vse prav hvaležen odpeljal.

In potem?

Šele po dobrem mesecu je zvedela, kam je najbrž izginil denar. Srečala je moževega nekdanjega pomočnika in ta ji je zaupal, da je nekoč videl svojega šefa, kako je spravljal stotake v skrite žepke v podlogi svojega sivnega plašča. Kar poiščite v tistem plašču. In ona? Seveda je šla iskat cunjarja, ki je odnesel plašč in menda ga še danes išče...

Pa še druga zgodbica, tudi resnična.

O samotni revni starki, že zdavnaj vdovi, ki ni imela nikogar več na svetu. Ko je obležala, so ji sosedje prinašali

toplega mleka in juhe, sicer bi od hudega umrla. Svetovali so ji, naj gre v bolnišnico, pa je vneto odkimavala z glavo. Tako je ugašala vsem pred očmi. Sosedje, dobre duše, so ji stregli in se med seboj potihem dogovorili, da bodo zbrali za njen pogreb. Ni jih slišala. Svoj koščeni zgubani obraz je tiščala v blazino v rdeče belo karirasti prevleki in dobre sosedje z grgrajočim glasom prosila: – Ko umrem, naj gre ta blazina z menoj v grob. To je edino, kar imam. Seveda so ji dobri ljudje obljubili in po njeni smrti obljubo tudi izpolnili.

A zlomek, blazina je bila prevelika za krsto. Pa se je spomnil dobri sosed: – Malo je bom odrezal, saj se uboga mrtva duša v krsti ne bo premetavala, da bi perje frčalo okrog. To je tudi storil. Z velikimi škarjami je zarezal v blazino. Ven je začelo frčati perje, zraven pa lepo zloženi skoraj čisto novi dolarji. Sosedje so strmeli odprtih ust, dolarji so pa frčali in frčali. Bilo jih je toliko, da so starko pokopali z godbo, petjem in cvetjem pa še za dobro posmrtno pojedino njenih pogrebcev jih je zadosti ostalo.

No, vidite, tudi tako se včasih zgodi s kakšno dediščino.

INA

Milenko Pegan: Sodar

Kdor več zine, kakor
more požreti, se zadavi.

Martinske noči pojedjo
blagu (živini) moči.

Neizmernost hrani
zdravnika.

Ajda ima toliko strahov
kakor pes.

filatelija

Zaradi sprememb tarife v notranjem poštnem prometu je Skupnost jugoslovanskih PTT izdala novi znamki v frankovni seriji s turističnimi motivi. 24. avgusta je izšla tirkizno zelena znamka za 5 dinarjev z motivom iz starega Osijeka, 2. septembra pa vijoličasta znamka za 10 dinarjev z motivom iz starega Sarajeva. Poslednja ima v levem zgornjem kotu še znak XIV. zimskih olimpijskih iger v Sarajevu, zato sodi tudi v tematsko zbirko »Zimske olimpijske igre«! Osnutka za obe znamki je narisal beograjski akademski slikar Dimitrije Čudov. Natisnjeni sta v ofsetnem tisku v običajnih prodajnih polah po 100 kosov.

10. septembra pa je izšla že tradicionalna serija za propagando varstva narave. Na dveh večbarvnih znamkah so naslednji motivi:

16,50 din – **kochov svišč (Gentiana kochiana Perr. et Song.) ob motivu iz narodnega parka Kopaonik.** Narodni

slovenski lonec

Za praznične dni

Trdi ali zmedeni flancati

5 rumenjakov, 2 celi jajci, 2 žlici sladkorja, 2 žlici ruma in 40 dkg moke.

Iz vseh naštetih sestavin naredimo gladko testo, ga damo za pol ure počivat, nato ga razvaljamo, razrežemo, oblikujemo in ocvremo v vroči maščobi ter tople flancate povaljamo v sladkorni moki.

park Kopaonik obsega najvišje dele planine Kopaonik, največjega planinskega masiva v Srbiji, s površino 12.000 ha in nadmorsko višino 1700 m. Znamenitost parka sta predvsem Jošaniška banja v dolini reke Jošanice in pestra dolina Samokovske reke s številnimi brzicami in slapovi. Zaradi raznovrstnosti reliefa, sestave tal in podnebja je v parku veliko rastlinskih vrst, od katerih so številne avtohtone:

23,70 din – **gams Rupicapra rupicapra) ob pogledu na kanjon reke Sutjeske.** Narodni park Sutjeska (s sedežem v Tjentištu) v vzhodnem delu Hercegovine obsega 17.250 ha. Njegov najzanimivejši del je pragozd Perućica (obsega 1434 ha med dolino Sutjeske in zahodnimi obronki Magliča), ki predstavlja edinstveni evropski pragozdni rezervat. Na izlivu reke Perućice v Sutjesko je znani slap Skakavac, visok 71 m. Zlasti v pragozdu je veliko raznovrstnega rastlinstva pa tudi divjadi.

Na obeh znamkah je v desnem zgornjem kotu tudi znak Evropskega informativnega centra za varstvo narave. Osnutka za znamki je narisal akademski slikar Dušan Lučić iz Beograda. Večbarvni ofsetni tisk je oskrbel beograjski Zavod za izdelavo bankovcev v prodajnih polah po 9 kosov. Kot običajno je tudi to pot Jugomarka založila ovitek prvega dne, izdala pa je tudi dve analogični razglednici.

Marmorni kolač

Po 10 žlic bele moke, sladkorja, olja, mleka, 2 jajci, 1 vaniljev sladkor, 1 pecilni prašek.

Vse sestavine premešamo in vlijemo v pomazan in z moko potresen pekač. Lahko pa vlijemo v pekač le polovico testa, v ostalo polovico testa pa primešamo še žlico ali dve kakava ali čokolade v prahu, da je kolač potem lepo pisan. Pečemo v srednje vroči pečici.

Skutni žepki

$\frac{3}{4}$ kg skute, $\frac{3}{4}$ kg margarine, $\frac{3}{4}$ kg moke, 1 kg marmelade, 20 dkg sladkorne moke.

V moko zdrobimo margarino (ali maslo), dodamo skuto, dobro pregnemo in pustimo počivati na hladnem pol ure. Nato zvaljamo za nožev rob debelo, s koleščkom narežemo na manjše kvadrate, na sredino damo kupček marmelade, oblikujemo žepki

(ali rogljiček), spečemo v pečici na s hladno vodo oplaknjemem pekaču in še tople povaljamo v sladkorni moki.

Kvašeni polmesci

60 dkg moke, 30 dkg masti, 8 dkg sladkorja, 3 dkg kvasa, 1 jajce, malo mleka.

Naredimo gladko testo, ga razvaljamo za nožev hrbet debelo in oblikujemo s krofovimi obodcem kroge. Na sredino vsakega denemo marmelado prepognemo, stisnemo, rob okrasimo z vilicami, pečemo v srednje vroči pečici in tople povaljamo v sladkorni moki.

vaš kotiček

Trisobno stanovanje, 75 kv. metrov, v 1. nadstropju dvonadstropnega bloka v Domžalah prodam. Stanovanje je v strogem centru in v neposredni bližini šole in vrtca in bo vseljivo avgusta 1984.

Informacije, ogled in dogovor: Gričar, Domžale, Veljka Vlahoviča 4 D.

V Brežicah prodamo enodružinsko hišo z vrtom in telefonom. Cena po dogovoru, informacije vsak dan popoldne po telefonu 068/61-376 ali na naslovu: Brane Rožman, 68250 Brežice, Cesta bratov Cerjakov 52, Jugoslavija

Prodajno vrstno hišo na Hudinji. Naslov: Anton Šale, Ul. Frankolovskih žrtev 45, Celje

Iščem brata

Iščem **Marjana Hlada**, ki je živel v Sydneyu v Avstraliji na naslovu: 1214 Botany Road, Botany 2010, Sydney, Avstralija. Išče ga sestra. Prosim ga, naj se oglasi na naslov:

Magda Sluga, Planina pri Rakeku 73, 66232 Planina. Prosim, vsakogar, ki bi kaj vedel o njem, da mi prav tako sporoči na zgornji naslov.

Prodajno gradbeno parcelo okrog pol hektarja v lepi ravnini blizu Črnomlja v Beli krajini ob asfaltni cesti proti Lokvam. Oglasite se na naslov: Antomija Loyer, 36 Rout d'Ailly 36, 80500 Montdidier, Francija ali po telefonu (16 22) 37 02 20.

Čas hitro teče

Šolsko leto 1982/83 je za nami in pripravljamo se na novo. Marsikaj smo doživeli, marsičesa se naučili in marsikdaj nastopali.

Ko ste otroci prvič plašno vstopili v prostore slovenskega dopolnilnega pouka in slišali učiteljčine besede, je v strahu vztrepetalo vaše srce. Mnogi ste zajokali, vaše mamice obupavale, a učiteljica tolažila. Tako je bilo pa le prvi čas. Kmalu se je vse obrnilo na glavo. Razveselili ste se vsake nove besede, ki ste jo spoznali in vsakega stavka, ki ste ga brez napake napisali v svoj zvezek. Benček, Oliver, Suzana, Tomažek in mnogi drugi ste nato s prešernim nasmehom in iskričimi očmi prihajali, pozdravljali, se pogovarjali vsakikrat in vsak čas ko smo bili skupaj.

Potem se je znanje nabralo in sklenili smo, da bomo razkrili še drugim. Vrstile so se prireditve in kar ni bilo predaha. Zaključili smo s prireditvijo Pokaži kaj znaš. Recitali ste, peli, igrali, plesali in nazadnje odgovarjali na kar 150 vprašanj. Imenitno ste se odrezali vsi, ki ste sodelovali. Najboljša skupina je bila nagrajena. Tudi vsi drugi nastopajoči bi dobili priznanje ob zakuski v društvu Triglav. Žal pa nas je prav takrat morila neznosna julijska vročina in marsikdo od vas se je zato raje hladil v bazenu.

Zdaj se spet vračamo na Bad Soden str. 27, Plinganser str. 27, Klenze str. 48, Scherarplatz 3, v Höhenkirchen in na Schwanthaler str. 34 v Münchnu. Upam, da nam bo novo šolsko leto prineslo dosti veselja, dodalo nekaj učenosti in utrdilo naš ponos, da pripadamo mali, a vendar ugledni in prosvetljeni slovenski in jugoslovanski skupnosti.

Velena Bulog-Gortnar

Novi prostori SKD Lipa v Landskroni

Slovensko kulturno društvo Lipa se je 1. septembra preselilo v nove prostore na **Koppargarden 21**, 3. nadstropje. Prostore nam je posredovala landskronska komuna, ki bo pokrila tudi večji del stroškov pod pogojem, da se bodo člani društva držali nekaterih pravil. Hiša, v katero smo preselili našo dejavnost, se imenuje »hiša društev«. V njej imajo poleg Lipe sedež tudi nekatera druga švedska, zlasti športna društva, v Landskroni.

Uradno otvoritev novih prostorov smo imeli 17. septembra. Poleg članov in prijateljev smo povabili še nekatere predstavnike, ki so pomembni za sodelovanje z društvom – kulturne organizacije, izobraževalna skupnost, ABF, predstavnike konzulata in druge.

Na prireditvi »Pokaži, kaj znaš« v Münchnu

Upravni odbor društva trdno upa, da bodo novi prostori privabili večje število članov v nove prostore. Ob otvoritvi prostorov smo prikazali tudi film o Jugoslaviji.

V bližnji prihodnosti bomo posebno pozornost posvetili povečanju števila članov, ki so se v zadnjih letih precej izneverili. Vzroka za to, žal ne vemo.

Vsem rojakom, članom in prijateljem SKD Lipa v Landskroni priporočamo, da obišejo okusno urejene prostore na Koppargarden št. 21 v Landskroni. Upamo tudi, da si bo potem marsikdo zaželel, da bo redno obiskoval društvene prostore in tesneje sodeloval z društvom.

Avguština Budja, tajnica SKD Lipa

Moj konjiček – vodno smučanje

Doma sem iz Zamosteca pri Sodražici, kjer sem bil rojen leta 1925. V Avstrijo sem se preselil leta 1938 v Enns. Tam sem se izučil za zobotehniko. Leta 1949 sva se z ženo preselila v

Kanado in se naselila v Vancouvru, B. C. Zdaj imava dve hčerki. Imam lastno zobotehnično ordinacijo.

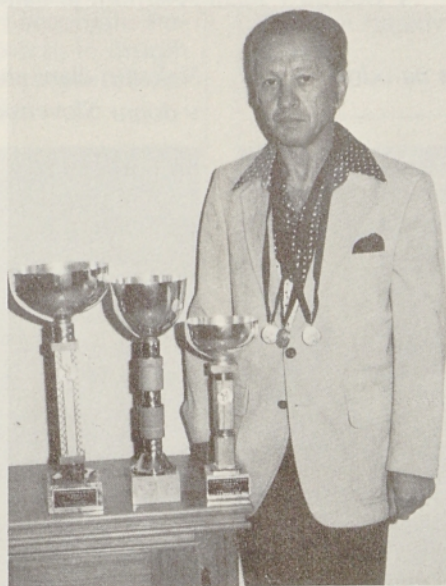
Že 25 let se ukvarjam s smučanjem na vodi. V zadnjih petnajstih letih sem devetkrat osvojil prvo mesto v kombinaciji na kanadskem prvenstvu v smučanju na vodi v kategoriji »veterani«, to je za tekmovalce v starosti od 38 let naprej.

Letos je bilo na Siciliji v Italiji prvo svetovno prvenstvo v vodnem smučanju v dneh od 1. do 4. septembra. Tekmovanje je bilo blizu Palerma na jezeru Lago Arancio. Prvenstva se je udeležilo deset držav. Imeli smo tudi 3 kategorije veteranov.

V 3. kategoriji veteranov (starost od 56. leta naprej) sem dobil prvo zlato medaljo v skakanju – skok je bil dolg 26,7 metrov. Skočil sem 5 metrov dalj kot drugouvrščen. V slalomu sem osvojil drugo nagrado in isto tudi v kombinaciji.

Organizacija tekmovanja je bila zelo dobra in moram reči, da je bil to zame eden od najlepših dogodkov v življenju.

Rudy Tuschek, Vancouver, B. C., Kanada

Rudy Tuschek, uspešen »veteran« v smučanju na vodi.

Dober si kakor česen brez kruha.

Dobra volja dar pozlati.

Dosti prijateljev, dokler jedo.

Drugemu po volji, sebi po nevolji.

Enaki ptiči skupaj lete.

Gost je kakor riba, po treh dneh smrdi.

Hvaležnost dobroto razveseli.

Najdaljša, najuspešnejša, najbolje pripravljena turneja

»Naš ansambel je resno vzel vabilo v Avstralijo. Dobro smo se pripravili, skrbno izbrali spored, tako da nismo nikoli v zadregi, kadar je treba ustreči kakršnimkoli željam. Zavedali smo se pomembne naloge, ki jo je bilo treba opraviti z našim poslanstvom – avstralskim Slovencem prek glasbe in besede pričarati domovino. Potrudili smo se, kot smo zmogli in kot smo sposobni in zdaj vemo, da je to rodilo uspeh.« tako nam je dan ali dva po vrnitvi z dolge turneje po Avstraliji pripovedoval vodja ansambla »Planšarji« Janez Jeršinovec, pozneje pa so ga dopolnjevali še drugi člani ansambla, ki so se skoraj v celoti oglasili na Slovenski izseljenski matici, da bi nam poročali o svojih uspehih in pripovedovali o številnih prijetnih doživetjih.

Ansambel »Planšarji« Janeza Jeršinovca je na povabilo Slovenskega društva Sydney in v sodelovanju z vsemi slovenskimi društvi gostoval v Avstraliji v dneh od 10. avgusta do 28. septembra, torej skoraj dva meseca. To društvo oziroma njegov predsednik Ivan Koželj je prevzelo celotno organizacijo turneje in tako so v sodelovanju z drugimi slovenskimi društvi naši godci in pevci obiskali prav vse večje slovenske skupine na tem kontinentu. Kar zavita bi bila črta, ki bi jo po zemljevidu vlekli od mesta do mesta, kjer so razveseljevali rojake naši »Planšarji«: Sydney – Canberra – Melbourne – Geelong – Albury – Wodonga – Sydney – Perth – Adelaide –

Berri – Sydney – Wollongong – Brisbane – Sydney.

Člani ansambla kar ne morejo najti dovolj pohvalnih besed za organizatorja turneje Slovensko društvo Sydney oziroma predsednika Ivana Koželja. Vse je sam organiziral, jih prevažal (velik del poti so prevozili z avtobusom), se dogovarjal z društvi, predstavljal ansambel pred vsakim nastopom... poleg tega pa skrbel tudi za dobro počutje članov ansambla in za to, da so si ogledali številne avstralske znamenitosti. Tako seveda niso mogli mimo sydneyjske opere pa nove impozantne koncertne dvorane v Melbournu in drugih znamenitosti. Ivanu Koželju je pridno pomagala pri organizaciji tudi tajnica društva Heidi Farkaš.

Kaj bo ansamblu ostalo v najlepšem spominu s te turneje po Avstraliji?

Nedvomno predvsem to, da je bila to v 25-letnem obstoju ansambla njihova najdaljša, najbolj uspešna in tudi najbolj organizirana turneja.

Tako zavednih Slovencev, kot so jih srečali v Avstraliji, niso srečali še nikjer!

Na zadnjo željo slovenske rojakinje v Sydneyu, ki je umrla v času njihove turneje, so zapeli celo žalostinko ob odprtem grobu.

Zanimiva so bila srečanja z avstralskimi domorodci (aborigini), ki so s svojim kulturnim sporedom sodelovali na njihovem poslovilnem večeru v Perthu.

V Berriju v Južni Avstraliji je tam-

kajšnji župnik, ki sploh ni Slovenec, prestavil birmo, da se je lahko udeležil njihovega koncerta.

Po 12 letih so bili prvi ansambel iz Slovenije, ki je nastopil v domu Slovensko-avstralskega društva v Canberri.

Izreden stik s publiko, ki so ga navedovali vsepovsod, za kar sta bila po njihovem mnenju še posebej zaslužna pevka Andreja Zupančič in Janez Jeršinovec.

Bogata kulturna dejavnost avstralskih Slovencev, ki je na številnih krajih dopolnjevala njihov spored.

Ob koncu naj povemo, da so člani ansambla obiskali v Avstraliji tudi vsa jugoslovanska konzularna predstavništva in da so se njihovih koncertov udeleževali tudi predstavniki drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti, nastopili pa so tudi za avstralsko publiko.

Prek naše revije se zahvaljujejo vsem, ki so kakorkoli pomagali pri uspehu turneje, za prisrčne sprejeme in gostoljubje, posebna zahvala pa velja že omenjenemu Slovenskemu društvu Sydney oziroma predsedniku Ivanu Koželju in tajnici društva Heidi Farkaš.

J. P.

Ansambel »Planšarji« Janeza Jeršinovca na odru Slovenskega kluba v Perthu

Nekateri člani ansambla v družbi gostoljubnih rojakov v domu Slovenskega društva Melbourne na Elthamu

RAZPIS ZA POLETNO ŠOLO SLOVENSKEGA JEZIKA V KRANJU ZA LETO 1984

Poletna šola slovenskega jezika, ki je bila za potomce naših izseljencev organizirana v letih 1982 in 1983, je doživela lep uspeh, zato nameravamo z njenim delom nadaljevati tudi v letu 1984.

V poletni šoli slovenskega jezika nudimo možnost mladim ljudem slovenskega rodu, potomcem izseljencev, pripadnikom slovenske narodne skupnosti v zamejstvu in tudi otrokom delavcev na začasnem delu v tujini, da se učijo slovenskega jezika, da spoznajo slovensko kulturo in zgodovino in da se seznanijo z življenjem v Sloveniji in Jugoslaviji. Šola je namenjena zlasti dijakom in študentom, ki so že dopolnili 16 let. V šolo bomo sprejeli 45 udeležencev.

Poletna šola slovenskega jezika bo trajala 26 dni, od 16. julija do 10. avgusta 1984. Izobraževalne oblike poletne šole slovenskega jezika so predavanja in lektorske vaje, posebej pripravljene in vodene ekskurzije po Sloveniji, obiski kulturnih prireditev in ustanov, obiski delovnih organizacij, diskusijski večeri, športna in družabna srečanja.

Program poletne šole obsega:

- 20 dni po 4 ure, skupaj 80 ur pouka in vaj slovenskega jezika;
- 3 enodnevne ekskurzije;
- 12 poldnevni programov;
- 3 prosti dnevi in 8 prostih poldnevov.

Ves program poletne šole je namenjen spoznavanju in utrjevanju slovenskega jezika, obenem pa se bodo udeleženci seznanili s kulturnimi, zgodovinskimi, geografskimi, družbeno-ekonomskimi in drugimi značilnostmi Slovenije in Jugoslavije.

Poletna šola poteka v slovenskem jeziku. Glede na predznanje slovenskega jezika pri udeležencih bo pouk organiziran v več težavnostnih stopnjah. Podoben raspored predavanj, vaj, ekskurzij in drugih oblik izobraževanja bodo udeleženci prejeli ob začetku šole.

Poletna šola slovenskega jezika bo na Srednji šoli pedagoške, računalniške in naravoslovno-matematične usmeritve Kranj (prej Gimnazija Kranj), 64000 Kranj, Koroška cesta 13. Dan prihoda v Kranj bo nedelja, 15. julija, dan odhoda pa sobota, 11. avgusta 1984. Udeleženci šole imajo zagotovljeno oskrbo v Domu učencev Ivo Lola Ribar v Kranju, 64000 Kranj, Kidričeva cesta 53.

Potne stroške do Kranja in nazaj plačajo udeleženci sami. Udeleženci sami ali njihova društva pa plačajo tudi del stroškov v višini 100 ZDA dolarjev. Prispevek bodo udeleženci plačali, ko bodo prispeli v šolo.

Vodstvo šole zagotavlja udeležencem oskrbo v domu učencev, didaktična sredstva, poravnava stroškov, povezanih z ekskurzijami in poukom ter predavanji.

Prijave zbira:
Slovenska izseljenska matica
Cankarjeva 1
61001 Ljubljana
Jugoslavija
tel. št. (061) 210-647

Na tem naslovu dobite tudi podrobnejše informacije. Rok za prijavo je 1. marec 1984. Kandidati bodo dobili odgovor do 15. aprila 1984.

PRIJAVNICA ZA UDELEŽENCE APPLICATION FORM FOR PARTICIPANTS

Ime/Given name

Priimek/Surname

Datum rojstva/Date of birth

Spol/Sex

Šola, letnik, naslov (za dijake in študente) / School or university, grade or year, address (applies to pupils and students)

Kje je zaposlen, ime podjetja, naslov (za zaposlene) / Employed by (state the name of the firm and its address) (applies to the employed applicants)

Poklic / Profession

Privatni naslov (kraj, ulica, država) / Full home address

Članstvo in sodelovanje v slovenskih društvih/Membership, or activity, in Slovene associations

Posebni interesi (hobi): folklor, glasba, gledališče, šport (ustrezno podčrtaj) / Special interests: folklore, music, theater, sports (underline the appropriate item). Znanje slovenskega jezika: 1. ne razumem, 2. razumem, 3. deloma govorim, 4. dobro govorim / Knowledge of Slovene: 1. do not understand, 2. understand, 3. speak a little, 4. speak well.

Datum/Date

Podpis/Signature

Dr. Branko Reisp

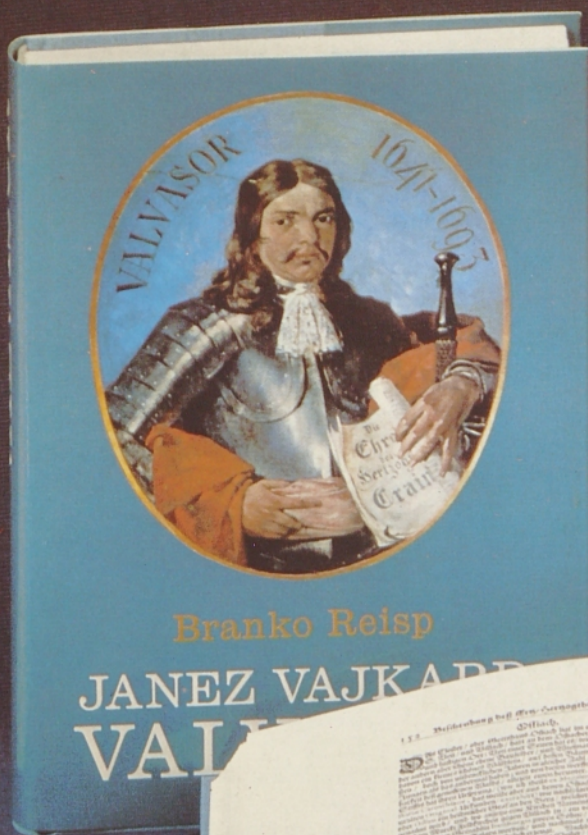
Kranjski polihistor Janez Vajkard Valvasor

VALVASOR

S to knjigo smo Slovenci naposled dobili prvo veliko znanstveno monografijo v slovenščini o Janezu Vajkardu Valvasorju izpos peresa odličnega poznavalca njegovega življenja in dela, dr. Branka Reispa, ki je strnil starejša in lastna spoznanja in odkritja v celovito predstavitev Valvasorjeve osebnosti, njegovega dela in dobe; to je sedemnajstega stoletja na Slovenskem. Janez Vajkard Valvasor (1641–1693), baron, od 1687 član Kraljevske družbe v Londonu, avtor in izdajatelj znamenitega knjižnega dela Slava vojvodine Kranjske ter drugih

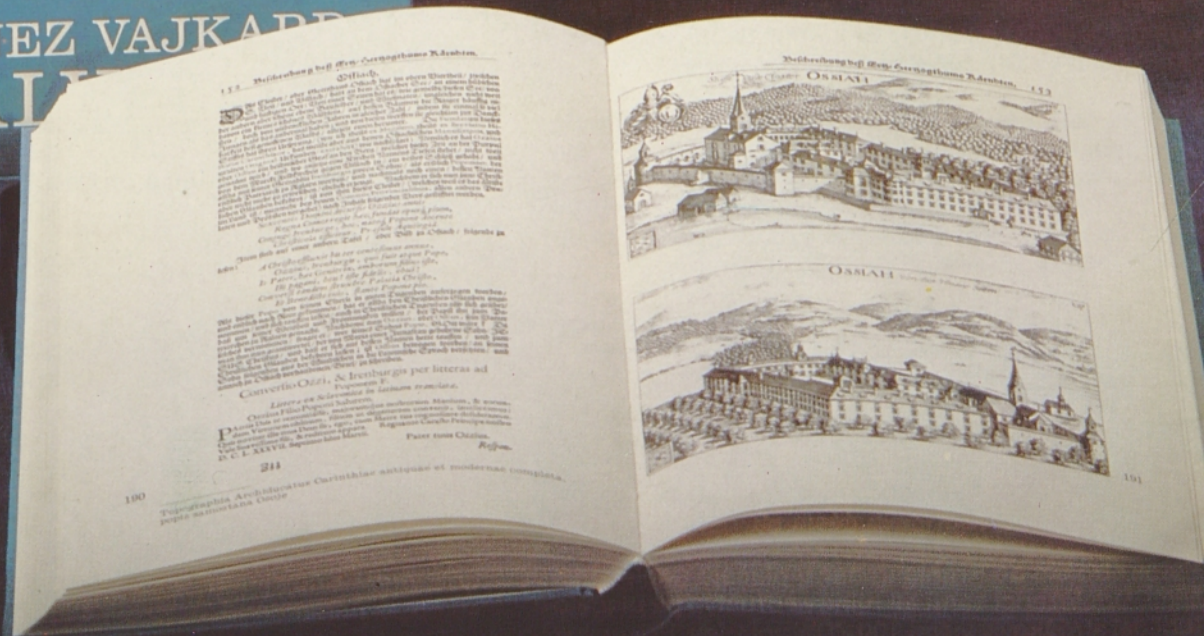
pomembnih knjig, se je ukvarjal z mnogimi področji znanosti, nadalje je bil zbiratelj, risar in založnik, ob tem pa še vojak in poveljnik, ki se je bojeval proti Turkom. Bil je Evropejec po duhu in Slovenec po domovini, ki jo je resnično cenil.

Pisanje dr. Branka Reispa je kljub znanstveni tehtnosti ves čas prijetno berljivo in vabljivo za vsakogar, posebno za vse tiste bralce, ki jih zanima naša starejša kulturna zgodovina. Knjiga je lepo in bogato opremljena, barvne in črno-bele reprodukcije starih grafik in slik pa nam še posebej približajo baronovo življenjsko in družinsko okolje in delo. V platno vezana knjiga, obdana z barvnim varovalnim ovitkom, obsega 431 strani, od teh je 80 strani povzetka v nemškem in angleškem jeziku.

Branko Reisp

JANEZ VAJKARD
VALVASOR

Podrobnejše informacije o knjigi in o mnogih drugih naših izdajah boste dobili, če nam pišete na naslov: MLADINSKA KNJIGA, Izvozni oddelek, Titova 3, 61000 Ljubljana, Jugoslavija

M založba
mladinska
knjiga